

T.C.
TRAKYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GÜZEL SANATLAR EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
MÜZİK EĞİTİMİ BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

OSMANLILARDAKİ MUSİKİ MUALLİMLİK MESLEĞİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

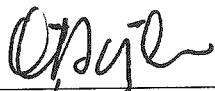
CANSU SORKUN

DANIŞMAN
PROF. ATILLA SAĞLAM

EDİRNE 2013

T.C.
TRAKYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GÜZEL SANATLAR EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
MÜZİK EĞİTİMİ BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

CANSU SORKUN tarafından hazırlanan “OSMANLILARDAKİ MÜSİKİ
MUALLİMLİK MESLEĞİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ” Konulu YÜKSEK
LİSANS Tezinin Sınavı, Trakya Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim
Yönetmeliği’nin 12.-13. Maddeleri uyarınca günü, saat: 13.00’te yapılmış olup, tezin
kabul edilmesine **OYBİRLİĞİ** ile karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYELERİ	KANAAT	İMZA
Prof. Atilla SAĞLAM (Danışman)	Kabulü	
Doç. Dr. Erol TARKUM	Kabulü	
Yrd.Doç.Dr. Vahdet ÇALIŞKAN	Kabulü	

T.C
YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
ULUSAL TEZ MERKEZİ

TEZ VERİ GİRİŞİ VE YAYIMLAMA İZİN FORMU

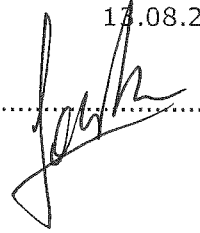
Referans No	10011948
Yazar Adı / Soyadı	CANSU SORKUN
Uyruğu / T.C.Kimlik No	TÜRKİYE / 25411922376
Telefon	3323237094
E-Posta	cansu_sorkun@hotmail.com
Tezin Dili	Türkçe
Tezin Özgün Adı	Osmanlılardaki Müzik Muallimlik Mesleğinin Değerlendirilmesi
Tezin Tercümesi	Evaluation of Music Teaching Vocation in Ottomans
Konu	Eğitim ve Öğretim ; Tarih ; Müzik
Üniversite	Trakya Üniversitesi
Enstitü / Hastane	Sosyal Bilimler Enstitüsü
Bölüm	Müzik Bilimleri Bölümü
Anabilim Dalı	Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı
Bilim Dalı	Müzik Eğitimi Bilim Dalı
Tez Türü	Yüksek Lisans
Yılı	2013
Sayfa	101
Tez Danışmanları	PROF. ATILLA SAĞLAM 38131056276
Dizin Terimleri	Askeri müzik=Military music ; Çalgı eğitimi=Instrument education
Önerilen Dizin Terimleri	Müzik Öğretmeni = Music Teacher Osmanlı = Ottoman Tarih = History Eğitim = Education
Kısıtlama	12 ay süre ile 06.08.2014 tarihine kadar kısıtlı

Tezimin Yükseköğretim Kurulu Tez Merkezi tarafından çoğaltılması veya yayımının tarihine kadar ertelenmesini talep ediyorum. Bu tarihten sonra tezimin, internet dahil olmak üzere her türlü ortamda çoğaltılması, ödünç verilmesi, dağıtımı ve yayımı için, tezime ilgili fikri mülkiyet haklarım saklı kalmak üzere hiçbir ücret (royalty) talep etmeksizin izin verdiğimi beyan ederim.

NOT: (Erteleme süresi formun imzalandığı tarihten itibaren en fazla 3 (üç) yıldır.)

17.08.2013

İmza:.....

Tezin Adı: Osmanlılardaki Musiki Muallimlik Mesleğinin Değerlendirilmesi

Hazırlayan: Cansu SORKUN

ÖZET

Bu tezin yazılmasındaki amaç, günümüz müzik öğretmenliği mesleği ve müzik eğitiminin kökeni ve gelişiminin tüm eğitim tarihinde olduğu gibi Osmanlı ve öncesini de bütünleyen bir yapısalılık kapsamında tespit etmek, olay, olgu ve kavramlar altında ortaya koymaktır.

Bu amaç doğrultusunda “Osmanlılarda Musiki Muallimliği Mesleğini Betimleyen (Niteleyen) Olgu ve Kavramlar Nelerdir?” soru cümlesi araştırmanın kapsamını oluşturmuştur. Bu sorunun yanıtı tarihi belgeler, hatıratlar ve müzik eğitim bilimsel metin incelemelerine dayandırılmış, nitel araştırma yöntemi ve belge tarama deseninde yapılandırılmıştır. Bulgular ise nitel verilerin nicel verilerle vurgulanmasıyla ortaya konulmuştur.

Bulgular doğrultusunda; BOA Belgeleri, Hatırat ve Yıllıklar, Müzik Eğitim Bilim Makale çözümlemelerine dayanan nitel sonuçlar ortaya konulmuştur.

Anahtar Sözcükler: Osmanlı Dönemi, Musiki Eğitimi, Musiki Muallimi, Mektep, Cumhuriyet Dönemi, Müzik Eğitimi, Musiki Muallim Mektebi, Müzik Öğretmeni.

Name of the Thesis: Evaluation of Music Teaching Vocation in Ottomans

Prepared by: Cansu SORKUN

ABSTRACT

The main motivation in this thesis is to show that, as in entire history of education, the origin and development of modern-day music teaching vocation and music education contain a structuralism that integrates Ottoman times and before and to present these scholarly music detections that constitute this structuralism within the context of incidents, facts, concepts and statements.

With this purpose in mind, the question of “What incidents, facts, concepts and statements which produce the music teaching vocation in Ottomans are?” is chosen as the research subject. The response of this question, within the scope of the research, is predicated on historical documents, memoirs and scholarly music education textual analysis; and these are structured within the frame of qualitative method of investigation, and document scanning method. These datum are attained qualitatively and findings which lay stress on the quantitative importance of the statements are generated by numerical multiplicities resulting in statements.

According to findings, BOA Documents, Memoirs and Yearbook, Music Education Science Article analyzes were based on the qualitative results.

Key Words: Ottoman period, Music education, Music educator, School, Republic period, Music education, Music teacher school, Music teacher

ÖNSÖZ

Türk müzik eğitimi tarihi bakımından müzik Öğretmenliği mesleğinin başlangıç tarihi, söz konusu alana özgü ve özgün bir orta öğretmen okulu olan Musiki Muallim mektebi [MMM] ile başlamaktadır. Bu tarihleme isabetli olmasına karşın (incelenen) kaynaklarda müzik öğretmenliğinin kökeninin öneminin vurgulandığına rastlanılmamaktadır. Elbette Müzik öğretmenliği mesleğinin de bir kökeni, gelişme süreci ve günümüz anlayışındaki bir oluşma süreci bulunmaktadır. Bu meslek; tanımı Türkiye Cumhuriyeti devleti ve Atatürk devrimlerinin bir sonucu olarak oluşturulmuş ve programlanarak örgün eğitim niteliği kazandırılmış bir meslektir. Bu oluşum ve yapılandırmanın Öğretim Birliği [Tevhid-i Tedrisat] yasası (03.03.1924) ile ilişkisi vardır.

Müzik öğretmenliği mesleğine yönelik çeşitli kaynaklarda musiki öğretmenliği, musiki muallimliği adlandırmaları da geçmektedir. Bu tür adlandırmaları metinlere alan yazarların vurgu yaptıkları dönem Osmanlı dönemi olup, bu ikili adlandırma altında toplumsal dönüşümün yarattığı siyaset açmazları bulunduğu yönünde tespitler mevcuttur (Sağlam, 2009).

İster musiki, ister müzik, ister musiki muallimliği, ister müzik öğretmenliği mesleği adlandırması olsun musiki alanı bakımından bu sözcüklerin birbirinden farklı bilgi ve meslek açıklamadığı söylenebilir. Bu bakımdan bu tez günümüz müzik bilim kaynaklarında neredeyse görmezden gelinen çok az bilginin değindiği bir gerçek olan Osmanlıda musiki muallimliği mesleğine yönelik olgu, ve kavramların tespiti ve musiki muallimliği mesleğinin o günün koşullarında günümüzdeki müzik öğretmenliği mesleğinin bir eşi olduğu ve bu haliyle musiki muallimliği mesleğinin müzik öğretmenliği mesleğinin kökenini oluşturduğu görüşünden hareket ile yazılmıştır.

Türk müzik eğitimi tarihinde Muzika-i Hûmayun ve Darül Elhan gibi kurumsal yapıların bulunması yukarıda söz konusu görüşü güçlendiren temel olgular

olarak değerlendirilebilir. Muzika-i Hûmayun'da ve bu konuda Türkiye Cumhuriyeti dönemine güçlü bir birikim aktarılmıştır. Fevziye mektepleri, Darüşşafaka mektepleri ve Sultani mektebi gibi mekteplerin yanı sıra öğretmen okulları vb. kurumlarda musiki dersi programlara yerleştirilmiş ve bu dersleri musiki muallimliği adı altında Zekai Dede ve Zekaizade Ahmet Irsoy gibi dönemin önemli musiki üstadları (Rauf Yekta, 2000:33) ve Muallim İsmail Hakkı, Zati Arca, Mehmet Baha Bey gibi musiki muallimleri tarafından (Koçer, 1991) gerçekleştirmiştir. Bu bakımdan genel müzik eğitimi alanında da Osmanlı döneminde günümüz anlayış ve yaklaşımlarından farklı ancak musiki dersi ve muallimliği mesleği yürütülmüştür. Bu durum Osmanlı devleti ve Türkiye Cumhuriyeti devlet düzeni ve medeniyet tasarımı arasındaki farka rağmen kendi dönemleri ve ihtiyaçları bakımından hem eşit hem de birbirinin kökeni ve devamını oluşturan tarihsel bir gerçeklik ve olgudur.

Bu tezde Osmanlı dönemi musiki muallimliği mesleği adı altında dönemin devlet belgelerine, ticaret yıllıklarına ve dönemi ortaya koyan hatıratlara yansıyan mesleki özellikler, adlandırmalar, kavramlar ortaya konularak, günümüz müzik öğretmenliği mesleği ile dönemin musiki muallimliği mesleği arasındaki benzerlik ve farklılıkların anlaşılmasına katkı yapılmak istenmektedir.

Yüksek Lisansım süresince akademik çerçevede ve toplumsal yaşantıda bana destediğini ve dostluğunu esirgemeyen öncelikle çok sevgili ve saygıdeğer hocam Sayın Prof. Atilla SAĞLAM başta olmak üzere, Edirne' de ki okul ve toplumsal yaşantımda hem akademik hem arkadaşlık düzeyinde bu tezde destekçim olan dostum Sayın Uğur ALKAN' a ve her zaman yanımda olduğunu bildiğim beni hiçbir yolda yalnız bırakmayan çok sevgili ailem; Sevim Şerafettin SORKUN' a teşekkürlerimi borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	I
ABSTRACT	II
ÖNSÖZ.....	III
İÇİNDEKİLER	V
ÇİZGE VE ÇİZELGELER DİZİNİ.....	X
KISALTMALAR	XI

BÖLÜM I

1.GİRİŞ	1
1.1.Araştırma Ana Sorunsalının Açılanması.....	1
1.1.1. Musiki Muallimliği ve Meslek Adlandırmasına Yönelik Değerlendirme.....	2
1.1.2. Müzik Öğretmenliği Mesleğinin Kökeni, Tanımı ve Özelliklerinin Açıklanması.....	13
1.1.3. Osmanlıdan Türkiye Cumhuriyetine Teslim Edilen Musiki Muallimliği Mesleğinin Değerlendirilmesi	15
1.1.4. Kaynaklarda Musiki Muallimliği Mesleğinin Değerlendirilmesi	22
1.1.4.1. Cumhuriyet Dönemi Musiki Muallimliği	23
1.1.5. Osmanlılarda Musiki Muallimlik Mesleğini Ortaya Koyan Unsurlar	25
1.2. Araştırmanın Ana Sorusu ve Alt Soruları.....	27
1.3. Araştırmanın Amaç ve Önemi.....	28
1.4. Araştırmanın Sayıltı ve Sınırlılıkları	28
1.5. Araştırmanın Süre ve Olanakları.....	29

1.6. İlgili Kaynakların Değerlendirilmesi	29
1.6.1. Yöntem Bilim Kaynaklarının Değerlendirilmesi	28
1.6.1.1. İlgili Tezlerin Değerlendirilmesi.....	29
1.6.1.2. Kuramsal Çerçeveye İlişkin Kaynakların Değerlendirilmesi	30
1.6.1.3. İlgili Tez ve Makalelerin Değerlendirilmesi	30
1.6.1.4. İlgili Kitap ve Belgelerin Değerlendirilmesi	30

BÖLÜM II

2. YÖNTEM.....	31
2.1. Araştırma Yöntemi.....	31
2.2. Evren ve Örneklem.....	37
2.3. Veri Toplama Araçları.....	38
2.3.1. Belge Tarama	38
2.3.2. Kaynak Tarama	40
2.4. Veri Çözümleme Araçları	40

BÖLÜM III

3.BULGULAR VE YORUMLANMASI	44
3.1. BOA Belgelerinden Elde Edilen Bulgular	44
- Çizelge 1 Belge No: İMG 0018 Belgesinden Elde Edilen Nitel Bulgular.....	46
- Çizge 1 Belge No: İMG 0018 Belgesinden Elde Edilen Bulgular.....	47
- Çizelge 2 Belge No: İMG 0016 Belgesinden Elde Edilen Nitel Bulgular.....	49
- Çizge 2 Belge No: İMG 0016 Belgesinden Elde Edilen Bulgular.....	49
- Çizelge 3 Belge No: İMG 0020 Belgesinden Elde Edilen Nitel Bulgular.....	51
- Çizge 3 Belge No: İMG 0020 Belgesinden Elde Edilen Bulgular.....	52
- Çizelge 4 Belge No: İMG 0021 Belgesinden Elde Edilen Nitel Bulgular.....	54

- Çizge 4 Belge No: İMG 0021 Belgesinden Elde Edilen Bulgular.....	55
- Çizge 5 Belge No: İMG 0015 Belgesinden Elde Edilen Nitel Bulgular.....	57
- Çizge 5 Belge No: İMG 0015 Belgesinden Elde Edilen Bulgular.....	58
- Çizge 8 Belge No: İMG 0010 Belgesinden Elde Edilen Nitel Bulgular.....	60
- Çizge 8 Belge No: İMG 0010 Belgesinden Elde Edilen Bulgular.....	61
- Çizge 10 Belge No: İMG 0009 Belgesinden Elde Edilen Nitel Bulgular....	63
- Çizge 10 Belge No: İMG 0009 Belgesinden Elde Edilen Bulgular.....	64
- Çizge 11 Belge No: İMG 0008 Belgesinden Elde Edilen Nitel Bulgular....	66
- Çizge 11 Belge No: İMG 0008 Belgesinden Elde Edilen Bulgular.....	66
- Çizge 12 Belge No: İMG 0006 Belgesinden Elde Edilen Nitel Bulgular....	69
- Çizge 12 Belge No: İMG 0006 Belgesinden Elde Edilen Bulgular.....	70
- Çizge 13 Belge No: İMG 0005 Belgesinden Elde Edilen Nitel Bulgular....	72
- Çizge 13 Belge No: İMG 0005 Belgesinden Elde Edilen Bulgular.....	73
- Çizge 14 Belge No: İMG 0004 Belgesinden Elde Edilen Nitel Bulgular....	76
- Çizge 14 Belge No: İMG 0004 Belgesinden Elde Edilen Bulgular.....	77
3.2. Hatıratlar, Yıllıklar Ve Müzik Eğitime Dair Yazılan Makalelerden Elde Edilen Bulgular	78
3.2.1. Ayşe Osmanoğlu Hatırat Metninin Çözümlemesinden Elde Edilen Nitel ve Nicel Bulgular	78
-Çizge No: 15 Ayşe Osmanoğlu Hatırat İncelemesi	79
3.2.2. Şadiye Osmanoğlu Hatırat Metninin Çözümlemesinden Elde Edilen Nitel ve Nicel Bulgular	79
-Çizge No: 16 Şadiye Osmanoğlu Hatırat İncelenmesi.....	80
3.2.3. Pera Hatıratı Belge Kitabı Metninin Çözümlemesinden Elde Edilen Nitel ve Nicel Bulgular	80
-Çizge 17 Jack Deleon'un Pera Hatıratı Adlı Kitabından 1881 Tarihli Ticaret Yıllığı İncelemelerinden Elde Edilen Nitel ve Nicel Bulgular.....	81

3.3. Müzik Eğitime Yönelik Bilimsel Metinlerin İncelemesinden Elde Edilen Bulgular	82
3.3.1. Makale Metinlerinin İçerik Çözümleme Bulguları	82
3.3.2. Halil Bedi Yönetken'in Makalesinde Musiki Muallimliği mesleğine Yönelik İfade İncelemesinden Elde Edilen Bulgular	82
-Çizge 18 Halil Bedi Yönetken'in Makalesi Üzerinde Yapılan İçerik Çözümlemesi Bulgularının Nicel dağılımı	83
3.3.3. Ali Uçan'ın Türkiye'de Müzik Öğretmenliği Eğitiminin Dünü-Bugünü-Yarını Makalesinde Musiki Muallimliği mesleğine Yönelik İfade İncelemesinden Elde Edilen Bulgular	83
-Çizge 19 Ali Uçan'ın Metni Üzerinde Yapılan İçerik Çözümlemesi Bulgularının Nicel dağılımı	84
3.3.4. Cinuçen Tanrıkorur'un Müzik Eğitimimiz Üzerine Bir Defa Daha Makalesinde Musiki Muallimliği mesleğine Yönelik İfade İncelemesinden Elde Edilen Bulgular.....	85
-Çizge 20 Cinuçen Tanrıkorur'un Metni Üzerinde Yapılan İçerik Çözümlemesi Bulgularının Nicel dağılımı	85
3.3.5. Nazmi Özalp'in Ülkemizde İlk Konservatuar Denemesi ve Diğer Öğretim Kuruluşları Makalesinde Musiki Muallimliği mesleğine Yönelik İfade İncelemesinden Elde Edilen Bulgular	86
-Çizge No: 21 Nazmi Özalp'in Metni Üzerinde Yapılan İçerik Çözümlemesi Bulgularının Nicel dağılımı	86

BÖLÜM IV

4.SONUÇLAR VE ÖNERİLER	88
4.1. BOA Belgelerinde Musiki Muallimliği Mesleğinin Özellikleri Nasıl Yansımaktadır? Soru Cümlesini Yanıtını Oluşturan Sonuçlar	88
4.2. Hatıratlar ve 1881-1912 Ticaret Yıllıklarından Elde Edilen Sonuçlar	90
4.2.1. 1881-1912Ticaret Yıllıklarından Elde Edilen Sonuçlar	91
4.3. Musiki Eğitimi Makalelerinden Elde Edilen Sonuçlar	92
4.3.1. Halil Bedi Yönetken'in Musiki Eğitimi İle İlgili Makalesinden Elde Edilen Sonuçlar	92

4.3.2. Ali Uçan'ın Musiki Eğitime Yönelik Makalesinden Elde Edilen Sonuçlar	93
4.3.3. Cinuçen Tanrıkörur' un Musiki Eğitime yönelik Makalesinden Elde Edilen Sonuçlar	94
4.3.4. Nazmi Özalp'in Musiki Eğitime Yönelik Makalesinden Elde Edilen Sonuçlar	95
KAYNAKÇA/BİBLİYOGRAFYA.....	97

ÇİZGE VE ÇİZELGELER DİZİNİ

BOA Arşiv Belge İncelemeleri Çizelge Dizini

Çizelge 1 Belge No: İMG 0018	46
Çizelge 2 Belge No: İMG 0016	49
Çizelge 3 Belge No: İMG 0020	51
Çizelge 4 Belge No: İMG 0021	54
Çizelge 5 Belge No: İMG 0015	57
Çizelge 8 Belge No: İMG 0010	60
Çizelge 10 Belge No: İMG 0009	63
Çizelge 11 Belge No: İMG 0008	66
Çizelge 12 Belge No: İMG 0006	69
Çizelge 13 Belge No: İMG 0005	72
Çizelge 14 Belge No: İMG 0004	76

Hatırat ve Yıllık Belge İnceleme Dizini

Çizge 15: Ayşe Osmanoğlu Hatırat İncelemesi	79
Çizge 16: Şadiye Osmanoğlu Hatırat İncelemesi	80
Çizge 17: Jack Deleon'un Pera Hatıratı Adlı Kitabından 1881 Tarihli Ticaret Yıllığı İncelemesi.....	81

Müzik Eğitime Yönelik Makaleme İnceleme Dizini

Çizge 18: Halil Bedi Yönetken'in Makalesi Üzerinde Yapılan İçerik Çözümlemesi.....	83
Çizge 19: Ali Uçan'ın Metni Üzerinde Yapılan İçerik Çözümlemesi.....	84
Çizge 20: Cinuçen Tanrıkorur'un Metni Üzerinde Yapılan İçerik Çözümlemesi.....	85
Çizge 21: Nazmi Özalp'in Metni Üzerinde Yapılan İçerik Çözümlemesi	86

KISALTMALAR

BOA : Başbakanlık Osmanlı Arşivi

MM : Musiki Muallimi

MMDİ : Maddi Manevi Değerler İncelemesi

MMM : Musiki Muallim Mektebi

THM : Türk Halk Müziği

TMD : Türk Müzik/Musiki Devrimi

TSM : Türk Sanat Müziği

BÖLÜM 1

1. GİRİŞ

Bu bölümde araştırma ana sorunsalı açıklanmaktadır. Bu açıklama ile araştırma ana sorusu ve yan soruları verilmekte; araştırmanın amacı, önemi, sayıltıları ve sınırlılıkları belirtilmektedir. Son olarak araştırmanın kuramsal çerçevesini oluşturan kaynaklar ele alınarak değerlendirilmektedir.

1.1. Araştırma Ana Sorunsalının Açıklanması

İlk olarak araştırma ana sorunsalının açıklanmasında “Musiki Muallimliği¹ ve Müzik Öğretmenliği” meslek adlandırmasına yönelik değerlendirmeye öncelik

¹ Bu araştırma kapsamına alınan musiki muallimliği mesleğine yönelik taramalarda “Musiki Muallimliği” adlandırmasının Osmanlı döneminde var olduğu; “muallim” adlandırmasının, Cumhuriyetin ilk yılları mevzuatına bu şekilde yansıdığı “Musiki Muallim Mektebi” okuluna ad olarak tercih edildiği; ancak ileriki dönemlerde muallim sözcüğü yerine “eğitmen” ve “öğretmen” sözcüklerinin getirildiği anlaşılmaktadır. Demek ki “muallim” ile “öğretmen” dönemsel farklılıklar ve geçiş süreci içerisinde birbirinin yerine kullanılan sözcükler olup, muallim ya da öğretmen sözcüğünün başına alan adları verilerek alan öğretmenlikleri ya da alan muallimlikleri kurgulanmıştır. Bu açıdan bakıldığında, musiki muallimliğine yönelik araştırmalarda meslekleşme sürecini anlayabilmek için, genel bir bakış çerçevesinde muallimlik mesleğinden çıkarımlar yapmak yararlı olacaktır. Osmanlı dönemi muallimlik mesleğine bakıldığında, bu mesleğe yönelik kurumsal yapılar ve programların oluşturulduğu; muallimlerin yetiştirilerek istihdamının sağlandığı; yetiştirilmek üzere öğrencilerin alındığı ve alan muallimlerinin yapılandırıldığı anlaşılmaktadır. Bu konudaki çalışma ve yapılandırmaların ana muallimlik okuluna (Y. Akyüz – S. Uygün – O. Kafadar, *Anaokullarının İkinci Meşrutiyet Dönemindeki Gelişiminde Okul ve Çocuk Sağlığı* © 2005, *Eğitim Bilimleri ve Uygulama*, 4, (7), 147-172: http://www.ebuline.com/pdfs/7Sayi/7_9.pdf kadar genişletildiği; anaokulu muallimlerinin yetiştirildiği; resim –*Nefise-i Sanayi-* ve musiki –*Muzika-yı Hümâyûn-* alanlarına yönelik doğrudan olmayıp dolaylı muallim yetişmesine yol açan sanat okulları olduğu; bu okullar dışında tezin ilerleyen kısımlarında da açıklandığı üzere çeşitli düzeylerde muallimlik okullarının açıldığı belgelenmektedir. Muallimlik mesleği eğitimi, kadro istihdamı ile hem genel eğitime hem de dal öğretmenliklerine yönelik yapılandırıldığından; ayrıca musiki muallimliği mesleği hem dolaylı bir mesleki eğitim sonrasında olduğundan, istihdamı bu adla yapıldığından ve genel musiki muallimliği dışında dal musiki muallimleri de tespit edildiğinden bu tez kapsamında “Müzik Öğretmenliği Mesleği” “Musiki Muallimliği Mesleği”ne, piyano vb. çalgı muallimliği, piyano vb. çalgı öğretmenliklerine eş olarak tutulmuştur. Bu türlü bir kabul ile Osmanlı

verilmiştir. İkinci olarak, müzik öğretmenliği mesleğinin kökeni, tanımı ve özellikleri açıklanmıştır. Üçüncü olarak kaynaklarda musiki muallimliği mesleğinin yer alışı konusu ele alınmıştır. Dördüncü olarak Osmanlılarda musiki muallimliğinin bir meslek olarak değerlendirilmesine yönelik dayanaklar açıklanmıştır.

1.1.1. Musiki Muallimliği ve Müzik Öğretmenliği Mesleki Adlandırmasına Yönelik Değerlendirme

Musiki muallimliği ve müzik öğretmenliği adlandırmasının, günümüz müzik eğitimi alan yazınına yansımaları bakımından farklılıklar içeren bir değerlendirmeye karşılık geldiği söylenebilir. Bu durumun, Atatürk devrimleriyle ortaya konan yeni medeniyet algısının bir sonucu olarak yansıdığına yönelik çeşitli araştırmalar mevcuttur. Bu mevcudiyet esas bakımından Musiki/Müzik; Alaturka/Alafranga; Teksesli/Çoksesli ve Doğu/Batı sözcük çiftlemeleriyle ortaya konulan tartışmalarda açıkça varlık bulmuştur (Sağlam, 2009; Sağlam, 2011). Sağlam bu tartışmaların kaynağının siyasete ve medeniyet algısına dayandığını; ancak bu tartışmaların müziğin teknik kısmıyla ilgili bir cehalete işaret ettiğini belirtmektedir. Nitekim bu yönde medeniyet algısını dışarıda tutan bir bilgin olarak Uzunçarşılı (1977:87), “*Musiki ders programı dahilinde muallimler yani öğretmenler (...)*” şeklinde bir tümce kullanarak muallim ile öğretmen adlandırması arasında bir fark olmadığını açıklamış olmaktadır. Bunun dışında Cumhuriyetin musiki devriminin, en temel dayanağı olan Batı esaslı müzik eğitiminin öğretmenlerini yani muallimlerini yetiştiren kurum olarak kurulan Musiki Muallim Mektebi (MMM) mezunlarının ilk atanmasında muallim kadrolarına atanması, sonraki yıllarda bu muallimlerin öğretmen olarak anılması değerlendirildiğinde Uzunçarşılı’nın muallim/öğretmen eşitlemesinin gerçekliğini göstermektedir. Bununla birlikte Musiki muallimi adlandırmasının Cumhuriyet sonrasındaki ilk süreçte güçlü bir biçimde kullanılıyor olduğuna yönelik bir delil de yurt dışına musiki eğitimi almak üzere giden yetenekli gençlerin yurda döndüklerinde hem

dönemindeki musiki eğitimi ve öğretimi konularını daha nesnel bir biçimde izleme ve gözleme olanağı bulunduğu inanılmaktadır.

sanatçılık hem de musiki muallimliği (Çalgı, kuram vb. dal muallimliği) yapmış olmalarıdır. Duman'ın (2008:16-17) Paçacı, Şarman ve Uçan'dan aktardığına göre:

“Yurtdışında müzik eğitimi almak, sanatçı ve müzik öğretmeni olarak yetiştirilmek üzere seçilen yetenekli öğrencilerden, 1924 yılının sonbaharında Ekrem Zeki Ün ve 1925 yılında Ulvi Cemal Erkin ve Cezmi Erinç Paris’e, 1926 yılında Necil Kâzım Akses ve 1927 yılında Hasan Ferit Alnar Viyana’ya, 1928 yılında Cevad Memduh Altar Leipzig’e, Ahmet Adnan Saygun Paris’e, Halil Bedii Yönetken Prag’a gönderilmiştir. Bu yıllarda Nurullah Şevket Taşkıran ve Bayan Afife de Avrupa’ya şan eğitimi için gönderilmiştir. Bu gençler 1930’lardan sonra yurda dönerek ülkenin müzik eğitim kurumlarında yer almış ve dönemin müzik eğitim anlayışında büyük bir öneme sahip olmuşlardır. Özellikle Musiki Muallim Mektebi’nde göreve başlayarak, genç Cumhuriyet’in yeni müzik yapısına katkıda bulunmuşlardır.”

Musiki muallimliği adlandırmasının Osmanlıda kullanıldığı, bu adlandırma adı altında musiki muallimini doğrudan yetiştirme amacına yönelik herhangi bir kurumsal yapının bulunmadığı anlaşılmaktadır. Osmanlıdaki Batı sanat musikisi ekini ve yapısal unsurlarının Cumhuriyet dönemine aktarıldığı gibi musiki muallimliği adlandırmasının da bir aktarım unsuru olduğu ve ilk dönem mesleki atamalarda ve ilgili kanun maddelerinde musiki muallimi şeklinde adlandırmanın devam ettiği belgelenmiştir. Bununla birlikte Cumhuriyet döneminde Osmanlı’ya göre en temel değişiklik olarak musiki muallimi yetiştirmek üzere MMM’nin açılması gösterilebilir. Söz konusu musiki muallimi yetiştirme kurumunun adının Musiki muallim mektebi olarak verilmesi bile “Musiki Muallimliği” meslek adının Osmanlı’daki kullanım şeklinin bir aktarımı olduğuna yönelik güçlü bir delil şeklinde değerlendirilebilir. MMM 1925 talimatnamesinin birinci maddesinde günümüz müzik öğretmenliği mesleğinin adı “Musiki Muallimliği” olarak açık bir biçimde anılmaktadır: *“Madde 1 - Musiki Muallim Mektebi lise ve orta mektepler ile muallim mektepleri için musiki muallimi yetiştirmek maksadı ile tesis edilmiştir.”* (Uçan, 1996:196)

1924 yılı itibariyle musiki muallimi ihtiyacını karşılamak üzere bir takım ön tedbirler alındığı; böylece üç temel yaklaşım ile musiki muallimi atamasının

gerçekleştirildiği anlaşılmaktadır. Bu yaklaşımlardan biri sanat alanında [resim, eliş ve musiki] yükseköğretim kurumu mezunlarından; ikincisi bu yönde belgeleri olanlardan ve üçüncüsü ise yükseköğrenim mezuniyet belgesi olmayıp ortaöğrenim mezunu olup, yeterlilik belgesi sahibi olanlar şeklindedir (Altunya,2006;609-610).

“13 Mart 1924’ te kabul edilen 439 sayılı Orta Tedrisat Muallimleri Kanunu, ortaöğretim öğretmenlerinin üniversiteler, orta ve yüksek öğretmen okulları ile yüksek uzmanlık okulları mezunlarından (m.3) ya da ortaöğrenim görüp “yeterlilik belgesi” alanlardan (m.7) seçilip atanacağını hükme bağladıktan sonra, “Resim, Elishleri, Musiki gibi sanat dersleri muallimleri malumat-ı meslekiye veren ali müessesât-ı mahsûsa [meslek eğitimi veren yükseköğretim kurumları] mezunlarından ve ehliyetnamelilerden intihap olunur [seçilir] “ demektedir.”(m.8)

Musiki muallimliği mesleğine atanma bakımından ilk dönem ölçütlerinin ilerleyen yıllarda genişletildiği anlaşılmakta ve buna yurt dışı eğitimi alma ve Yüksek Köy Enstitüsü Güzel Sanatlar Bölümü çıkışlı olma ölçütleri de eklenmiş bulunmaktadır. Altunya (2006:610), musiki mualliminin atanmasına yönelik aşağıdaki değerlendirmesinde konuya açıklık getirmektedir:

“... Demek ki, müzik öğretmenleri, müzik öğretimi veren yükseköğretim kurumları mezunları ile yükseköğrenim görmeyip sınavla seçilerek “ yeterlilik belgesi” alanlardan atanacaktı. O yıllarda bu yöntem, Türkiye’nin örnek aldığı Batı ülkelerinde de uygulanıyordu. Ancak, uygulamada yasa kuralları dışında başka yöntemlere de başvurulmuştur. Türkiye’nin başvurduğu belli başlı müzik öğretmeni kaynağı şunlardır: 1) Eski ve yeni konservatuvar çıkışlılar, 2) Yabancı ülkelerde müzik öğrenimi görenler, 3) Musiki Muallim Mektebi [Müzik Öğretmen Okulu] çıkışlılar, 4) GEE Müzik Bölümü çıkışlılar, 5) Hasanoğlu Yüksek Köy Enstitüsü Güzel Sanatlar Bölümü çıkışlılar, 6) Yeterlilik belgeliler.”

Durum böyle iken Müzik Eğitime yönelik araştırmalarda, dönemsel adlandırmasına bağlı bir değinmeye rastlanmaz. Oysa dönemsel ve tarihi adlandırmaların anılması güncelin geçmiş ile bağının kurulması bakımından kaçınılmaz bir gereklilik olarak ortaya çıkmaktadır. Bu yol ile güncel müzik

öğretmenliği adlandırmasının kökeninin hem Osmanlı hem de Cumhuriyet Türkiye'sinin ilk döneminde musiki muallimi olarak kullanılmakta olduğu anlaşılabilmektedir. Bununla birlikte bu adlandırmanın işaret ettiği öğretmen nitelikleri ve musiki dersinin, Osmanlı ile Türkiye Cumhuriyetinin ilk dönemi arasında önemli farklılıklar bulunmaktadır. Tekrarlamak gerekirse asıl fark musiki muallimliği mesleğinin çeşitlemelerinde değil, musiki dersi ve musiki mualliminin niteliklerinde ve özellikle Cumhuriyet sonrası yetişen musiki muallimlerinin kendilerine özgü ve özel bir muallimlik kurumundan yetişmesinde; hem muallimin yetiştirdiği dersler ve içerikleriyle hem müzik dersinin içeriğinin Batı sanat musikisi tabanından oluşturulmasındadır. Musiki muallimliği mesleğinin eğitim tabanının Batı sanat musikisine dayandırılmasının toplumun geneline ve çocuklarına yansıyacak yeni bir musiki medeniyeti öğretisine yol açmakta olduğundan, toplumsal karşıtlıkların varlığı kaçınılmaz olmuştur. Nitekim gerek musiki muallimliği gerek müzik öğretmenliği meslek adlandırması, mesleki sözcükler olarak aynı anlamı vermesine rağmen, bilimsel yazılara kadar yansıyan taraflılık yukarıda sözü edinilen karşılaşmaların bir sonucu olarak yüzeye çıkmaktadır. Bu nedenle müzik öğretmenliği mesleğinin kökenindeki adlandırma olan musiki muallimliği meslek adı, nitelikleri ve ilgili sürecin güncel müzik eğitimi araştırmalarında yer alamadığı anlaşılmaktadır. Bu tutum ile bu tezde araştırma konusu edilen ve musiki muallimliği mesleğinin dayanaklarının büyük ölçüde şekillenmeye başladığı, “mesleki, genel ve uğraşı” düzeyinde musiki muallimliğinin yerleştiği Osmanlı dönemi musiki eğitiminin güncel araştırmalara bağlantılanmasının önünde engeller oluşmuştur.

“Yaşanan her olay ve duruma neden olan geçmiş bir durum bulunmaktadır. Belli eksiklikler ya da yanlışlar, izleyen dönemleri şekillendiren değişimlere neden olmaktadır. Türkiye’de çağdaş anlamda müzik eğitime ilişkin yapılanmaların Osmanlı’da başladığını, ancak daha çok Cumhuriyet dönemi ile şekillenmiş olduğu görülmektedir. Bunun, dönemin yenilikçi ve yeniden yapılanmacı özelliğinden kaynaklandığı da şüphesizdir. Cumhuriyet Dönemiyle birlikte devlete ve topluma yerleşmeye başlayan değer ve düşünceler, müzik eğitiminin şekillenmesinde büyük rol oynamıştır.”

Duman ve Şahin'in (2008:259-272) de bahsettiği gibi Türkiye de müzik eğitimi Cumhuriyet ile belirli bir şekil kazanmış görünürken, Osmanlı'da verilen müzik eğitime yönelik herhangi bir sınıflama –*mesleki, uğraşı ve genel eğitim şeklinde*-, müzik eğitim bilimcilerin eğitime yönelik günümüz sınıflamalarında Uçan (2011) hariç yer almamaktadır. Uçan'ın (2011: 422-428) müzik eğitimi sınıflaması, “Osmanlı'da Geleneksel Müzik Eğitimi” ve “Modern Müzik Eğitimi” ana başlıkları altında 2'ye ayrılır. Aynı çalışmada Cumhuriyet Dönemi müzik eğitimi de sınıflanmıştır. Bu türden bir yaklaşım ayrımcı bir yaklaşım olarak kabul edilebilir. Bu ayrımcı yaklaşımın nedenlerini Türk Musiki/Müzik Devrimi'ne [TMD] yönelik düşünsel tabanı ve buna bağlı uygulamalar ile bu devrimin yapılandığı güçlü birikimi anlama sorunsalında bulma olanağı vardır. TMD'de özellikle Mevlevilik çevresinde gelişerek günümüz Türk Sanat Musikisi [TSM] türünü oluşturan musikinin 1936 yılına kadar tamamen, 1950 yılına kadar kısmen devlet desteği ve algısı dışında kaldığı açıktır. Bu bakımdan günümüz müzik eğitimi bilimi dilinde bu türden bir yok saymanın bilim yazılarına da yansıdığı; TSM çevresinde süren ve gelişen özellikle Mevlevilik kaynaklı müzik icrası veya eğitiminin Popescu-Judet (1996) hariç müzik eğitimi kapsamında değerlendirilmediği anlaşılmaktadır.

Müzik eğitiminin, Cumhuriyet ile yeni bir kimlik kazanmış, batıcı ve çağdaş olduğuna vurgu yapılmış ve bu yönde değerlendirilmeye başlanmıştır. Ancak çağdaşlık içerisinde olguları yok sayma, kimliği inkâr edecek uygulamalara girme, kimliği oluşturan unsurların bir kısmını kabul ve diğer kısmını yok sayma yönünde birtakım tutum ve uygulamalara yer verme imkânı olmadığı; çağdaşlığın bilim, eğitim, gelecek ve geçmiş ile birebir koşut gittiği ve bu koşutluktaki bütünün çağdaşlık kavramını oluşturduğu gerçeği, ilgili yayınlardan da anlaşılmaktadır.

Toplum bilimcilerin çağdaşlık kavramına bakışlarında yukarıda söz konusu edilen değerlendirmeye vurgu yapıldığı anlaşılmaktadır. İlder'e (2006:2) göre çağdaşlık kapsamında değerlendirilemeyenler şimdinin dışına çıkartılmaktadır. Çağdaş bilim anlayışı üzerine hazırlanmış ders notlarında Yaşar (1998:160) bilim ve eğitimi birey ve toplumun temel hakkı olarak değerlendirmekte ve söz konusu alanların kullanılma düzeyinin de çağdaşlık ve gelişmişlikle ilişkisini kurmaktadır.

Bu yaklaşımda bilimin temel gösterge olması ve bilimin süreler ve süreçler dahil olmak üzere hiçbir önyargıyı kabul etmeyen bir çalışma alanı olmasına dayanarak çağdaşlık ile çağdaş veya yaşanan dönem arasındaki farka dikkat çekildiği söylenebilir.

Söz konusu yok sayma girişimi öylesine ileri gitmiştir ki günümüzde kullanılan tüm eğitimsel açıklamalar ve sınıflamalar ile ders, öğretmen, kurum, program, kitap, çalgı vb. unsurlar Osmanlı eğitim düzeninde kullanımda olduğu halde, günümüzde bu unsurlar üzerinden alanlara yönelik her türlü eğitim tanımlamaları ve sınıflamaları verildiği halde, Osmanlı'daki musiki eğitimine yönelik tanımlama ve sınıflamalar 2011 yılına kadar herhangi bir müzik eğitim bilimcisinin makalesinde yer almamıştır. Bunu dışında Özalp, Tanrıkorur, Arel, Karabey, Öztuna ve benzer nitelikteki yazarlar (*Müzik Eğitim bilginleri değildir*) Türk Musikisine yönelik yayınlarında Osmanlı'daki musiki eğitimini güçlü bir biçimde yazmalarına rağmen, bu değerlendirmelerin müzik eğitimi çevrelerine yansımadağı da anlaşılmaktadır.

Musiki muallimliğı mesleğinin varlığı musiki eğitiminin varlığı ile eşgüdüm ve koşutluk içerisinde değerlendirilmelidir. Bu bakımdan gerek Osmanlı'da gerek Türkiye Cumhuriyeti'nde musiki muallimliğı mesleğinin varlığı belgelerle ortaya konulabilmektedir. Bunun dışında Cumhuriyet dönemi eğitim tarihçileri ve nadir sayıda musiki eğitimi bilimcileri de Osmanlı'da musiki dersi ve eğitime yönelik sınırlı açıklamalara yer vermektedirler. Bu durumda sınırlı dahi olsa musiki eğitiminin ve dersinin aynı zamanda musiki muallimliğı mesleğinin de varlığını kanıtlamaktadır. Koçer, Osmanlı dönemi musiki eğitime yönelik değerlendirmesinde bu varlığa işaret eden açıklamaları vermekte olup, bu açıklamaların musiki eğitimi bilginlerince kaynak olarak kullanıldığını anlatmaktadır:

“Türkiye’ de ‘modern eğitimin doğuşu ve gelişimi’ çerçevesinde oluşup gelişen amaçlı ve düzenli müzik eğitiminin, sınırlı da olsa, Osmanlı dönemindeki ‘Islahat Hareketleri’nin başlangıç evresine kadar uzanan bir geçmişi vardır. Düzenliliğı ve sürekliliğı olan, bir amaca yönelik ‘ müzik eğitimi’ uygulamalarına

Enderun Okulları yetişeklerinde yer verildiği; müzik dersinin, 1869 tarihli Eğitim Genel Tüzüğü'ne göre kız ortaokulları ile kız öğretmen okulu yetişeklerinde, 1870'li yıllardan başlayarak bazı ilkokulların ders dışı etkinliklerinde, 1910'lu yıllarda da erkek öğretmen okulunun ve tüm ortaokulların ders dağılım çizelgelerinde kapsadığı bilinmektedir”(Akt. Uçan,1996:2).

Yukarıdaki alıntıdan da anlaşılacağı üzere, birçok yazar ve bilgin, Osmanlılarda verilen müzik eğitimini -belli bir düzen ve süreklilik içerisinde yürütülmesine rağmen- ders dışı etkinlik olarak yansıtmaktadırlar. İncelenen kaynaklarda, ortaya çıkan bilgilere göre, müzik eğitimi Osmanlılarda sadece ders dışı etkinliği olarak görülmemekte, aynı zamanda Sarayda, Mehterhane'de askeri kurumlarda ve özel ders adı altında devam ettirilen müzik kurslarında ders verebilecek yeterlilikte birey yetiştiren ve mesleki anlamda öğretmenlik vasıfları ile donatılan bireyler için bir anlamda kurumsal bir yapı da oluşturmaktadır. Bu konuya açıklık getiren kaynaklardan birisi olarak Özalp'in (2006:64) *Türk Musikisi Tarihi* gösterilebilir:

“... Şu veya bu semtte musikideki ehliyeti ağızdan ağıza söylenen tanınmış hocaların çevreleri ve evleri bir nevi konservatuvar halindeydi. Bazan bunlar (meşkhane) adı altında devamlı ve muntazam, resmi izne bağlı olarak faaliyette bulunurlardı. Batı Musikisinin semtleri daha ziyade Beyoğlu'nda olan Keman, Piyano ve şan hocalarına mukabil, İstanbul semtinde kemaniler udiler, kanuniler veya ünlü hanendelerden doğrudan doğruya ders almak veya sohbet halkalarına dahil olmak suretiyle istifade edilirdi.”

Saray mensupları bu dönemde konaklar aracılığı ile musiki dersi almakta, hocalar ile meşk yapmaktadırlar. Özel musiki hocaları da saraya gidip, hanedan üyelerine ve saray eşrafına [ileri gelenler] genel musiki dersi vermekte, çalgı meşki yapmakta ve usul öğretmektedirler. Osmanlı dönemi musiki dersleri belirli mekânlarda belirli saat ve günlerde, her hafta tekrarlanan dersler ile yürütülmektedir. Bu bakımdan bu derslerin bir çeşit program kapsamında yürütüldüğünü belirtme olanağı vardır. Söz konusu derslerin bir düzen içerisinde yürütüldüğü; bu dersler aracılığı ile Batı musikisine yönelik bilişsel ve uygulamalı bir birikimin saray ve

konaklar² çevresinde şekillendiği gerek dönemin ileri gelenlerinin, sanatçılarının yaşam öykülerinden, gerek saray mensuplarının anı yazmalarından gerek Jak Deleon'un 1881 tarihli *Ticaret Yıllığı* ile 1912 *Doğu Yıllıklarına* dayanarak oluşturduğu *Pera Hatıratı* adlı arşiv incelemesinden ve benzer çalışmalardan anlaşılmaktadır. “*Feridiye Sokağı, No: 81 Dedebalian (Lucie): Piyano Öğretmeni*” (Deleon; 60) Bunun dışında tezin ana araştırma konusu edilen [BOA] belgelerin de bu konuda temel bir dayanak olduğu söylenebilir.

Saray ve konaklarda verilen musiki derslerinin bir program içerisinde yürütüldüğüne yönelik yukarıdaki açıklamalar konunun bir süreç içerisinde değerlendirilmesi zorunluluğunu ortaya koymaktadır. Söz konusu sürecin muallim ve müzik dersi odaklı olarak incelenmesini içeren bu tezde süreç içerisindeki her musiki eğitimi hareketi doğrudan günümüzdeki müzik eğitimi sınıflamasında yer bulan kavram ve yaklaşımlar bağlamında değerlendirilme amacı güdülmektedir. Bu amacın belirgin bir biçimde ortaya konmasının ise söz konusu musiki hareketlerinin günümüz müzik bilim yayınlarındaki yansımada karşılaşılan taraflı bakışın önemi vardır. Musiki eğitimi bakımından Osmanlı dönemindeki gerçek nedir? Osmanlıda musiki eğitimi hem mesleki hem genel hem uğraşı alanı esasına göre yürütülmekte midir? Musiki ve dal muallimleri var mıdır? Bu varlıklar doğal olarak musiki dersini ve dal eğitimi derslerini de açıklamakta mıdır? Osmanlıdaki musiki eğitime yönelik gerçek söz konusu soruların yanıtlanmasına olanak verecek düzeyde varlıklar oluşturabiliyor ise –ki bu gerçeği bu tez ile ortaya konulması beklenmektedir- Türk müzik eğitim bilimi yayınlarında bu gerçeği göz ardı eden bir dil ve anlayışın veya nesnel olmayan çift dilli ve çift algıdan oluşan çift yaklaşımlı bir dil ve anlayışın hakim olduğu söylenebilir. Örneğin, kendini yazı dilinden anlaşıldığı kadarıyla Osmanlıya yakın hisseden veya dönemi yaşamış yazarların dilinde musiki meselesi günümüzdekine yakın bir dil kullanılarak musiki dersi, musiki veya dal muallimi ve musiki eğitimi şeklinde ele alınırken, kendini yazı dilinden anlaşıldığı kadarıyla Cumhuriyet ve anlayışına yakın hisseden yazarların metinlerinde aynı gerçek, olay veya olgular çoğunlukla muallim, ders, eğitim sözcükleri kullanılmaksızın “Meşk”

² Konaklar: Eski vezir konakları.

adı altında geçiştirilmektedir. Musiki bilim metinlerine yansıyan bu öznel tutumun son yıllarda Uçan ile başlayan bir değişim gösterdiği, söz konusu dönemdeki musiki eğitimi hareketlerinin de “Müzik Eğitimi” kapsamında ele alınarak açıklandığı anlaşılmaktadır. Bu düzeyde sınırlı bir ele alışı örnek çalışma olarak Erhan Özden ve Hikmet Toker’in “Osmanlı’da Müzik Eğitimi” (Akt: Özden, Toker: 7) adlı makalesi gösterilebilir:

“Meşk sisteminin benimsendiği öğretim metodu hoca merkezliydi ve tekrara dayalı bir süreci izlemekteydi. Her öğrenci kendi hocasının tavrını kazanmakta, böylece devamlılık sağlanmakta idi. Müzik eğitimi Mevlevihanelerin hücre adı verilen sınıflarında ve mukabelelerin yapıldığı semahanede verilirdi.”

Özden ve Toker’in ve daha birçok yazarın ifadesine rağmen Osmanlıdaki musiki eğitime yönelik dönemi yaşayanlardan Ayşe ve Şadiye Sultanların (Osmanoğlu) hatıratlarında dönemin musiki eğitimi hareketleri açıklanırken musiki muallimi, piyano muallimi vb. adlandırmalar ile musiki dersi gibi adlandırmalara açıkça yer verilmektedir. Bu örnek ile yukarıdaki örnek ele alındığında her iki metin dili arasında ince bir bağ³ bulma olanağı vardır, nitekim Ayşe Osmanoğlu’nun hatıratına yansıyan anıların açıklanmasında bu yönde izlere kolaylıkla rastlanılabilmektedir. Ayşe Sultan’ın hatırat kitabındaki anılarında kullandığı sözcük ve içerdikleri kavrama göre Osmanlı’da 19. Yüzyılda gelişen güçlü bir musiki eğitiminden söz etme olanağı vardır. Söz konusu sözcükler incelendiğinde piyanist, piyano, çalmak, ders, alaturka musiki, muallim, yetiştirmek, saz ve oyun takımı, meşk, nota, ezber, “... daha modern ders vermek ...” orkestra, Muzika-yı Hûmyûn vb. sözcüklerle karşılaşilmektedir. Bu sözcüklerin ortaya koyduğu tek gerçek şudur: Osmanlı’da mesleki musiki eğitimi kurumu; musiki veya çalgı dersi; musiki muallimi; öğretim yöntemi ve program vardır!

Hanedan üyelerinden Sultan Abdülhamid’in kızları olan Ayşe Osmanoğlu ve Şadiye Osmanoğlu, sürgün edilmeden önceki dönemlerini anlattıkları hatırat kitaplarında konu ile ilgili bölümlere yer vermişlerdir. Sarayda Müslim ve

³ Söz konusu bağın “Muallim, Musiki dersi (Çalgı dersi), Meşk, Müfredat” sözcükleri çevresinde oluştuğu varsayılmaktadır.

Gayrimüslim birçok muallimin yer aldığı ve düzenli olarak gerek sultan ve şehzadelere, gerek harem görevlilerine yeteneklerine göre musiki eğitimi vermiş olduklarına yer verilmiştir.

Osmanoğlu'nun hatıralarında yazdığına göre verilen eğitim meşk geleneği ile yapılmakla beraber, günümüz notalı eğitim düzeneği de kullanılmaktadır. Yazarın kendisinin piyano dersleri aldığı Fransız Alexandre Efendi isimli muallim ile nota öğrendikleri, fakat kendisinin bu düzeneği kullanmayıp ezberden çalmaya çalıştığı hatıralarında mevcuttur. *“Gençliğimde piyanoya merak etmiştim. Babam şehzadelerine Avrupa’ dan birer piyano getirtmişti. Saraya İtalyan ve Fransız **musiki muallimleri** alınmıştı. Bu **muallimlerden** Fransız Alexandre Efendi bana **hoca** tayin edilmişti.”* (Osmanoğlu, 1984: 28-29) .

Burada çok temel bir konuda anlaşmanın gerekli olduğu ortaya çıkıyor. Meşk yöntemli usta-çırak öğretimi dâhil resmi, örgün ya da yaygın tüm öğretim yaklaşımlarının müzik eğitimi tarihindeki yeri ve değeri teslim edilmelidir. Meşk öğretim yönteminin Türk musikisinin temel öğretim yöntemi olduğu yerli ve yabancı tüm musiki ilgililerince kabul edildiği göz önüne alındığında; meşk eğitiminin hem mesleki hem zevk/uğraşı alanında hem de genel musiki eğitiminde temel bir araç olduğu kabul edildiğinde, meşk ortamı meşke katılanlar, meşkin işleyiş düzeni ve meşkin yürütüldüğü yerler günümüzdeki öğretmen, öğrenci, program ve okul ile benzeşik özellikler ortaya koymaktadır. Tüm bu açıklama ve değerlendirmelerin 2011 yılındaki Uçan'ın geniş açılı sınıflandırma içeren bildirisinde bu yönde bir değerlendirmeye geçilmiş ve Osmanlıdaki musiki ve musiki kurumlarına yönelik sınıflama tam da bu tezdeki değerlendirmeye zemin oluşturacak biçimde yapılandırılmıştır.

Demek ki 2011 yılı içerisindeki yayınlardan birinde Müzik eğitime yönelik Türk tarihini bütüncül bir yaklaşımla ele alan derlemelere yer verildiği görülmektedir. Bu derlemede özellikle Selçuklular ve Osmanlılara ait süreç müzik eğitimi bakımından ele alınmış olup söz konusu müzik eğitiminin temel niteliğine yönelik eğitim kurumlarının belirlenmesi ve sınıflamasına yer verilmiştir (Uçan, 2011:422-428). Uçan'ın söz konusu sınıflamasında kurumsal niteliklerin

kümelenmesine yer verilmiş olup, kurumsal yapıları oluşturan muallim, müfredat, ilgili tarih, yönetim, nizamname gibi unsurlara yönelik herhangi bir ayrıntıya girilmemiştir. Ana hatlarıyla söz konusu sınıflama aşağıdaki gibidir:

1. Geleneksel Müzik Eğitimi Kurumları

- a) Geleneksel Örgün Sivil Eğitimi Kurumları
- b) Geleneksel Örgün Askeri Eğitimi Kurumları
- c) Geleneksel Örgün Yöneticilik/ Sanatçılık Eğitimi Kurumları
- d) Geleneksel Yarı Örgün Dini- Mesleki Eğitim Kurumları
- e) Geleneksel Yarı Örgün Dini Eğitim Kurumları
- f) Geleneksel Yarı Örgün Yarı Dağıngın (=örgün olmayan)

Müzik Eğitimi Yerleri

- g) Geleneksel Yarı Örgün Halk Eğitim Kurumları

2. Modern Müzik Eğitim Kurumları

- h) İlköğretim Öncesi Kurumlar
- i) İlköğretim Kurumları
- j) Ortaöğretim Kurumları
- k) Öğretmen Yetiştiren Kurumlar
- l) Müzikçi Yetiştiren Özel Müzik Kurumları
- m) Örgün Olmayan (= dağıngın) Müzik Eğitimi Yerleri

1.1.2. Müzik Öğretmenliği Mesleğinin Kökeni, Tanımı ve Özelliklerinin Açıklanması

Müzik Öğretmenliği Mesleğinin mesleğe yönelik temel bir okul ile yapılandırmasının kökeni mesleki eğitime olanak tanıyan “Öğretimin Birliği” kanunundan temellenerek kurulmuş olan “Musiki Muallim Mektebi” [MMM] kurumuna dayanmaktadır. Musiki muallimliği olarak adlandırılarak görev konumu tanımlanmış bu mesleğin müzik öğretmenliği adlandırması süreç içerisindeki değişim ve dönüşümlerin sonucunda gerçekleşmiştir

Musiki muallimliği veya müzik öğretmenliği adlandırması arasında herhangi bir fark bulunmamakla birlikte her adlandırmanın kendine has bir dönemi, dönemsel koşulları ve fikir dünyasını temsil ettiğinden olmak üzere güncel metin oluşturma çalışmalarında ya dönemsel adlandırmanın aynen aktarılması ya da güncel adlandırmanın yanında dönemsel adlandırmaya yönelik bir atıf veya açıklama yapılmasında yarar vardır. Bu yapılmadığında çeviri metinlerde de sıkça görülen kavramsal sorunların meselelerin anlaşılmasına olumsuz etkisinin müzik eğitimi metinlerini de etkileyeceğinden kuşku yoktur. Dönemsel adlandırmalar temelinden yazılacak olursa MMM kuruluşundan sanatçı yetiştirmek üzere kurulan Konservatuara dönüştüğü 1936 yılına kadar ilk mezunu 1928 yılında olmak üzere 1936 yılına kadar 8 yıl mezun vermiş olup bunların arasından günümüz müzik eğitimine yön veren önemli eğitimci ve kitap yazarları (Ziya Aydıntan, Saip Egüz), besteci (Faik Canselen), ses sanatçısı (Ruhi Su) ve çalgı icracıları yetişmiştir. Bu tarihler arasında Türk Milli Eğitim düzeni (Maarif Vekaleti) içerisinde mesleğin adı musiki muallimliği; muallimleri yetiştiren okulun adı Musiki Muallim mektebi ve genel musiki eğitimi dersinin adı da musiki dersi olmasına rağmen günümüzdeki birçok yazarın bu döneme yönelik yazılarda söz konusu dönemin adlandırmaları, kavramlar ve üslubunun günümüz adlandırma ve yaklaşımları tercih edilmekte ve bu adlandırmalar müzik dersi, müzik öğretmeni ve müzik öğretmeni yetiştiren kurum şeklinde yansımaktadır. Bilimsel yazılarda dönemsel metinlere bağlı kalmaksızın oluşturulan metinlerin dönemsel özelliklerin unutulması, kaybedilmesi veya yanlış anlamalara yol açabileceğinden günümüz sözcükleri yanı sıra dönemsel sözcüklere

de metinlerde yer verilmesi hem bu sorunun oluşmasına engel hem de dönemler arası uygulamaların bütünlüğünün sağlanması için bir dayanak oluşturma işlevini de üstlenmiş olabilir. Bu tutumun korunmadığı metinlerde mesleki kavramların meslek dışı alanların kullanımına girerek öznel bir takım sonuçlara varılma olasılığı vardır. Örneğin Erdoğan Okyay'ın Faik Canselen'e yönelik yazdığı kitapta *-Eğitime Tutkun Bir Besteci-* Faik Canselen MMM mezunu, musiki muallimi ve musiki dersi veren bir kişi iken müzik öğretmenliği mezunu, müzik öğretmeni ve müzik dersi veren bir meslek insanına dönüşmüştür. Her metin oluşturulduğu andan itibaren tarihsel ve bilimsel sorumlulukla donatılmaktadır. Sorumluluk yazara ait olmakla birlikte bilimsel yayınlarda öznel yaklaşımlardan kaçınmak bilimsel yazı oluşturma ilkelerindendir. Bu tezde hem bu sorumluluğa hem de Osmanlı dönemindeki musiki mesleği ile ilgili özellikleri belirlerken adlandırma, kavram vb. ifadelerin dönemsel konum ve niteliklerine sahip çıkılmaktadır. Söz konusu sahip çıkış musikiye yönelik ad ve kavramları musiki alanı içerisinde bir değer olarak ele alırken bunun dışındaki bir yazı anlayışının musiki muallimliği ve çevresinde oluşan ad ve kavramların adlandırması ile Osmanlı uygarlığına; müzik öğretmeni ve çevresinde oluşan ad ve kavramların Türkiye Cumhuriyeti ve Onunla özdeşleşen uygarlık algısına vurgu yapma sonuçlarını ortaya koymaktadır. Bazı çelişik durumlarda metinlere yansımaya olasılığı vardır: Örneğin muallim ve öğretmen aynı anlamı vermesine rağmen küçük bir metin içerisinde her ikisinin de kullanıldığı metinler bulunmaktadır (Okyay;2004:36): “...Muallim Muavini olarak ücretli öğretmen kadrosuna alınacaklar ve staj sürelerini okulda geçireceklerdir. Musiki Muallim Mektebi, lise ve ortaokullar ile öğretmen okullarına müzik öğretmeni yetiştirmek amacıyla kurulmuştur.”

İster musiki muallimliği ister müzik öğretmenliği ister musiki dersi ister müzik dersi olsun her durumda 1913 yılı programlı musiki eğitimini başlangıcı olarak kabul edilirken müzik öğretmenliği mesleğinin okullu kökeni 1924'e dayandırılmaktadır. Bununla birlikte musiki muallimliği mesleği Darüşşafaka ve Fevziye mektepleri ve Sultani mektepleri uygulaması göz önüne alındığında 1880'li yıllara kadar; Musiki alanı dal öğretmenlikleri ise 1828' yılına hatta II. Selim ve I. Murat dönemine kadar tarihi bakımdan geriye götürülebilir. Bu tarihsel gerçeklik ile

günümüz müzik eğitimi ve müzik öğretmenliği mesleği arasında belge ve uygulamalara dayanarak bir bağ kurma olanağı bulunmaktadır.

1.1.3. Osmanlı'dan Türkiye Cumhuriyeti'ne Teslim Edilen Musiki Muallimliği Mesleğinin Değerlendirilmesi

Osmanlı Dönemi muallimlik mesleği incelendiğinde dinsel inancın muallimlik eğitime yönelik kurumsal yapı ve istihdam olanaklarını belirlediği anlaşılmaktadır. Osmanlı uyruklu bireylerin genellikle Müslim ve Gayri Müslim olmak üzere ikiye ayrıldığı bilinmektedir. Bu ayrılık esaslı Gayri Müslim bireylerin din, inanç, dil ve geleneklerinin korunması bağlamında kullanılmış olup İslam inancındaki bireylerin bağlı bulundukları maddi manevi mirasın aktarımına da aracı olmuştur. Bunun eğitim-öğretim açısından önemi ve sonuçları şöyle açıklanabilir: Osmanlı devletinde okul düzeneği içerisinde yer alan anaokulu muallimlik okulu Osmanlı'daki olumlu ayırımın bir göstergesi konumundadır. İslam inancına dahil bireylere yönelik herhangi bir girişim yok iken, gayri Müslim bireylerin kendi gelenek ve inançlarından kaynaklanan bir çocuk eğitimi anlayışına gösterilen saygının mevzuat, yasa ve yönetmeliklere uyarlanmasıyla sadece gayri Müslim çocuklarının okulöncesi eğitimini vermek üzere yine gayri Müslimlerden seçilmiş bireylere yönelik “Anaokulu Muallimliği” adlı bir eğitim-öğretim kurumu kurmuştur. Bu kurumun ve buna bağlı gayri Müslimlere yönelik yapılandırılmış diğer kurumların önemi özellikle Türk eğitim tarihinde okulöncesi eğitim alanının bu yöndeki uygulamayla yürürlüğe girmiş olması ve bu uygulamanın ürünlerinin Cumhuriyet dönemi eğitiminde alınmış olmasından kaynaklanmaktadır. Osmanlıdaki gayri Müslüm bireylere yönelik muallim yetiştirme hareket ve uygulamaları sadece bu yapılandırma ile kalmamış aynı zamanda Darü'lmuallimîn adlı okul yapısında Müslim olduğu kadar, gayrimüslim halkın eğitime de yönelerek hem azınlık hem Müslüman halkın bir yaşamasına yönelik eğitimsel ortamlara ve uygulamalara yer verilmiştir (Antel, 2010: 71):

“Gayrimüslim çocukların eğitim göreceği rüşdiye mektepleri için Darü'lmuallimîn iki kısma ayrılmış, bunlardan birisi gayrimüslimlere tahsis edilmişti. Bu durum, devletin Osmanlılık düşüncesini özümsemiş ve ittihad-ı anasır kavramın

benimseyen gayrimüslim öğretmenler yetiştirmeye dönük bir girişim olarak düşünülebilir.”

Osmanlıda Gayri Müslim toplumun eğitimine yönelik muallim yetiştirme işi devlet eliyle yapılandırılırken söz konusu toplumun eğitim işleminin ilgili cemaatlere teslim edildiği tespit edilebilmektedir. “Bulgular bölümünde” de sıkça karşılaşılabilecek gayri Müslim muallim adları, musiki muallimleri ve çalgı muallimleri adlarını Osmanlı devletinin yapılandığı muallimlik eğitimi anlayış ve uygulamalarına ve gayri Müslim toplumun eğitim tabanlı ihtiyaçlarına yönelik saygın tutumuna bağlamak gerekir. Bu tutumun Cumhuriyet döneminde özellikle gayri Müslim öğretmenlerden yararlanma şeklinde sürdürüldüğünü ve söz konusu okulların da Milli Eğitim Bakanlığına bağlı bir biçimde öğretmenlerde herhangi bir inanç farkı gözetilmeksizin -gayri Müslim öğretmenlere yönelik kadrolar mevcut olarak- sürdürüldüğünü söyleme olanağı vardır. Bu tür toplum – Cemaat- okullarının işleyişinde Osmanlı iradesi düzeni toplum önderliğine bırakmıştır. Söz konusu okulların işleyişinde devletten bağımsız “Toplum okulları”, kendi okullarında ders verdirmek üzere muallim yetiştirme yetkisine de sahiptirler. Kendi içerisinde ücretli ve ücretsiz olarak ikiye ayrılan özel okullar mevcuttur ve bu okullarda dönem dönem, karma veya sadece erkek, sadece kız öğrenci eğitimi verilmektedir:

“Bu dönemde kentte açılan ilk Rum eğitim kurumu, 1828 yılında rüşdiye düzeyinde karma eğitim yapan Rum Mektebi’ydi. Bunu 1838 ve 1846’ da açılan ve sadece erkek öğrencilerin bulunduğu diğer rüşdiyeler izlemişti. 1873 yılında ise sadece kız öğrencilerin öğrenim gördüğü bir başka rüşdiye açılmıştı. 1871 yılında da kent merkezindeki tek Rum idadisi hizmete girmişti.” (Akt: Akkuş, 2010:97)

“... Cumhuriyet Dönemi Müzik Eğitimi

Cumhuriyet Dönemi müzik eğitimini üç grupta incelemek mümkündür.

Bunlar;

1- İlk ve orta öğretim kurumlarında müzik eğitimi,

2- Müzik öğretmeni yetiştiren kurumlarda müzik eğitimi,

3- Sanatçı yetiştiren kurumlarda müzik eğitimi” (Şahin-Duman,2008:263)

Osmanlı döneminden Cumhuriyet dönemine aktarılan muallimlik mesleğinin dal öğretmenliklerini de içerdiği bu tez kapsamının konusunu belirleyen “Musiki Muallimliği”nin de bu aktarımdan payını aldığı söylenebilir. Osmanlıda genel musiki eğitiminin musiki dersi adıyla yürütüldüğü; muallimine de musiki muallimi dendiğini açıklayan bir örnek Darüşşafaka mekteb-i feyz-mektebi tarihinde ortaya çıkmaktadır. Bu mektep bünyesinde söz konusu dersler işlenmiş olup musiki muallimleri de dönemin en güçlü çalgı icracıları ve bestecilerinden Zekai Dede (1825-1897) ve Zekâizâde Ahmet[d] Irsoy’un (1869-1943) oğludur. Bu kurum bünyesinde “meşk” adı altında gerçekleştirilen musiki derslerinin Zekâi Dede Efendi 1884 yılından 1898 yılına kadar geçen 14 yıllık sürede söz konusu kurumda musiki muallimliğini yürütmüştür. Onun ölümü ile musiki muallimliğine Zekâi Dede’nin oğlu atanmıştır. Yekta Bey’in konuya ilişkin değerlendirmesi aşağıdaki gibidir (Altunya,2006: 605):

“Tatbikat Mektebi deneyimi; 1913 yılında hem çağdaş bir ilköğretim yasası [Tedrisat-ı İptidaiye Kanun-u Muvakkatı], hem de aynı yıl çağdaş bir ilköğretim Okulu Programı [Mekâtib-i İptidaiye Ders Müfredâtı] hazırlanmasına olanak yaratılmıştır. Adı geçen yasada belirlenen dersler arasında “Gina” (İlahi ve Vatani Manzumeler) adı altında “ Müzik” dersi de yer almıştır. (m.23)

Cumhuriyet dönemi musiki muallimi yetiştirme eğitiminin de dolaylı olarak Osmanlı döneminden aktarıldığını söylemek mümkündür. Bu aktarımda kurumsal bir bağ yerine program, muallim ve anlayış aktarımına vurgu yapmak gerekir. Söz konusu aktarımın kaynağında Muzika-i Hûmâyûn kurumu ve buradan oluşan maddi manevi değerler yatmaktadır (Şahin-Duman,2008:265):

“Musiki Muallim Mektebi öğretmen yetiştirmeye yönelik bir kurum olarak kurulmuş olmasına karşın orkestra üyeleri de yetiştirmiştir.”

Günümüzde musiki muallimliği veya müzik öğretmenliği mesleğine yönelik temel ayrımın Müzik öğretmeni yetiştirmeye yönelik özgün bir kurumsal yapının varlığına dayandırıldığı söylenebilir; çünkü bunun dışında Osmanlı ya da Türkiye

Cumhuriyeti’nde gerçekleştirilen müzik eğitime yönelik ikincil fark olarak genel müzik eğitiminin programlarda konumlandırılışı ve Batı sanat müziği araç-gereç, yöntem ve tarzının temel dayanak olarak seçilmiş olması gösterilebilir.

Bu temel dayanak çağdaş ve bilimsel yöntemlerle ileri bir düzeyde eğitim demektir ki, bu eğitim günümüz “Müzik Eğitim Anabilim Dalları”nda işlenen ders düzeneğinde de devam etmektedir. MMM ile verilen eğitim yeni Türkiye Cumhuriyeti döneminde ihtiyaç duyulan Batılı, çağdaş⁴, ileri medeniyetlerle yarışabilecek bireyler yetiştirmeye yöneliktir. Cumhuriyet döneminde eğitim programından Osmanlı’ da eğitimi yapılan Mevlevi musikisi hatta din kaynaklı musiki kullanılmamış olup, devlete bağlı kurumsal yapılarda yer verilmediği gibi herhangi bir öğretim programında yer verilmemiştir. İncelenen kaynaklardan da anlaşıldığı üzere, 1924 MMM ile bu kurumdan önce verilen mesleki, uğraşı [özengen] ve genel musiki eğitime yönelik büyük birikim Cumhuriyet dönemi müzik eğitimi örgütlenmesinde dışarıda bırakılmış olmaktadır. Bu örgütlenme düzeyi ve eğitim yaklaşımı dönemin ilgililerince çağdaş düzeye ulaşma bakımından zorunluluk olarak değerlendirilmiş; ancak bu düzeyde örgütlenmiş bir kurumsal yapının içerisinde ulusa ait musiki unsurlarının neredeyse yer almadığı bir yapılanmadan “ulusal müzik eğitimi” yurt çapında uygulayacak müzik öğretmenlerinin nasıl yetişeceğinin inandırıcı belgeleri ortaya konamamıştır. Mimaroglu (2008), söz konusu yapılanmayı tam da yukarıda belirtildiği gibi değerlendirenlerden birisi olarak çağdaşlığa vurgu yapmayı ihmal etmemiştir:

Cumhuriyet döneminde, alan öğretmeni yetiştirme amaçlı müzik eğitimi veren ilk kurum Musiki Muallim Mektebi’dir. Eğitimde, bilimsel yöntemlerle çağdaş düzeyde bir düzenleme ve uygulama söz konusu olunca, okullarda Batı müziği öğretiminin yer alması kaçınılmaz bir durum halini almıştı. Bu konu, 16 Temmuz 1921’de Ankara’da toplanan Maarif Kongresi’nde tartışılmış ve Batı tekniğini bilen

⁴ Bütün sorun batılı olmak çağdaş olmaktır tabanlı yaklaşım ve uygulamaların günümüzde dünyanın her noktasında çağdaş olunabileceğine yönelik bir dönüşüm nedeniyle geçerliliğini yitirmiş olmasındandır. Türk musiki devrimi ve diğer devrimler öylesine Batılıdır ki bugün Batı dahi bu kavram ve uygulamaların dışına çıkmakta ve yarattığı çağdaş modelin sınırlarında kalan tüm yaklaşımları çağdaşlık adı altında bağnazlığa sürükleyebilmektedirler.

çok sayıda öğretmeni yetiştirme gereksinimi belirlenmişti. Bu amaçla da ulusal müzik eğitimini, yurt düzeyinde uygulayabilecek öğretmen kadrosunu yetiştirmek için Musiki Muallim Mektebi kurulmuştur. Cumhuriyet'in kuruluşuyla müzik eğitimi anlamında köklü değişimler meydana gelmiş ve bu durum özellikle 1 Kasım 1924'de, Ankara'da müzik eğitimi açısından öneme sahip olan Musiki Muallim Mektebi'nin açılmasıyla somutlaşmıştır.

“ Kuşkusuz derslerin programa konması gerçekleştirme açısından yeterli değildir. Onun içeriğinin çağdaş, öğretmenin yeterli, yönteminin geçerli olması gerekir. Cumhuriyet dönemiyle birlikte Müzik dersi içeriğinin çağdaş, evrensel standartları yakalamaya çalıştığını söyleyebiliriz. Örneğin Cumhuriyetin ilk ilkökul programı olan ve acele hazırlanan 1924 İlkokul Programı' na bile evrensel müziğin girdiğini, “ ilahi” gibi dinsel müzik türlerinin dışlandığını görebiliriz. Genelde çağdaş öğretim ilkelerini benimsemiş olan 1926 tarihli programda ise, Türk Devriminin ilkeleri müzik dersine de yansıtılmaya çalışılmış ve “ Mektep Şarkıları Garp Musikisi esaslarına tevfikân [uygun olarak] yani alafranga [Avrupalı] makamlarda yapılmış olacaktır.”Şarkıların arasında ara-nağmesi okutulmayacaktır.” Gibi ilkeler de benimsenmiştir.” (Altunya,2006:605)

Günümüzde kabul gören ve yaygın kullanım alanı bulan eğitim tanımından yola çıkıldığında yukarıda belirtilen iki özgün şart dışında Osmanlı döneminde bir musiki muallimliği mesleğinin varlığını değerlendirme olanağı vardır. Uçan (1982:2) söz konusu tanımları şu şekilde açıklamaktadır.

“ Yalın ve özlü anlatımıyla eğitim ‘ bireyin davranışlarında kendi yaşantısı yoluyla ve kasıtlı olarak istendik değişme meydana getirme sürecidir.’ ‘Eğitim süreçlerinin niteliği, bireyin davranışları yoluyla toplumun dokusunu etkiler.’ Zaten birey, içinde yaşadığı doğal, toplumsal ve kültürel çevreyle sürekli etkileşim içinde bulunur. Birey ile çevresi arasındaki bu etkileşim, eğitim yoluyla daha sağlıklı, daha düzenli, daha etkili ve daha verimli bir nitelik kazanır

Yukarıda verilen tanıma yönelik kaynaklarda herhangi bir itiraz bulunmamaktadır. Öyleyse Osmanlı dönemindeki musiki etkinliklerini ve musiki

aktarımı ve öğretimini bu tanımlar üzerinden değerlendirmede herhangi bir çekince bulunmamaktadır. Yukarıdaki alıntılanan tümcelerin ilkinde göre bireyin yaşantısında kasıtlı bir değişim meydana gelmesi bir eğitim olgusunun varlığına işaret etmektedir. Bu olgunun oluşum süreçlerinin toplumu da etkilediği belirtilmiştir. Aynı şekilde toplum dokusu da bireyin davranışını etkilemektedir. Zaten birey içinde yaşadığı toplumun bir aynası olmak durumundadır. Eğitim yoluyla bireyin çevresi ile etkileşimi olumlu nitelikler kazanır. Bu tümcelerden olmak üzere Osmanlı toplumunun içyapısını oluşturan canlılıkları ve gelenekleri değerlendirildiğinde hem halk musikisi, hem din tabanlı sanat musikisi, askeri ve eğlence musikisinin güçlü bir biçimde aktararak sürdürüldüğü konusunda her türlü belgenin mevcut olduğu söylenebilir. (Altunya,2006:605)

“Tatbikat Mektebi deneyimi; 1913 yılında hem çağdaş bir ilköğretim yasası [Tedrisat-ı İptidaiye Kanun-u Muvakkatı], hem de aynı yıl çağdaş bir ilköğretim Okulu Programı [Mekâtib-i İptidaiye Ders Müfredâtı] hazırlanmasına olanak yaratılmıştır. Adı geçen yasada belirlenen dersler arasında “Gına” (İlahi ve Vatani Manzumeler) adı altında “ Müzik” dersi de yer almıştır. (m.23

Osmanlı toplumunda musiki ile ilgili çok sayıda resmi ve sivil kurumsal yapı vardır. Bunun dışında Osmanlı okullarında musiki derslerinin konumlandırıldığı resmi uygulamalar vardır. Ayrıca Osmanlı musiki hayatında musiki özel derslerinin önemli bir yeri olduğuna dair belgeler mevcuttur. Bu derslerin hem Türk hem Batı musikisi içerdiği de bilinmektedir. Bunların dışında Osmanlı’nın güçlü musiki kuruluşu Mehterin binlerce yıllık geçmişi bulunmakta ve kendi kendine eleman yetiştirmektedir. Demek ki, Osmanlı’da musiki sanatına yönelik icra ve eğitim ortamı oldukça güçlü ve çeşitlidir. Durum böyle iken bu ortamdan beslenen, bu ortamın şartlarına göre oluşan talep ve musiki eğitiminin şekillendirilmesinden ortaya çıkan sonuçların günümüzde geçerli kılınmış eğitim tanımlamalarına rağmen musiki eğitimi ve musiki muallimliği çerçevesinde ele alınmamış olması bilimsel eksiklik değilse bilim dışı tutumların bir sonucu olduğu şeklinde yorumlanabilir.

İlk devir medreselerinde bir ilim olarak ciddiyetle öğretilen musiki, sonraki devirlerde medreselerden çıkarılınca, saray ve tekke ona sahip çıkmıştır.

Meşkhaneler musiki eğitim öğreniminin yapıldığı yerler olup, özellikle Yıldırım Bayezid zamanında önem kazanmıştı, IV.Murad devrinde canlılığını sürdürmüştü. Meşkhâne, Topkapı sarayında seferli koğuşunun arkasındaki binada idi. Burada Türk musikisinin çeşitli makamlarının yan ısıra, enstruman kullanımı öğretilir, ayrıca dil, edebiyat ve lîslâî bilgiler de verilirdi. Buradan nice bestekar, hanende ve sazende yetişmiş, ayrıca, ehliyet ve liyakâtla mezun olanlara ser-mahfillik,(????) müezzinbaşlık ve imam-ı şehriyârilik (padişah imamlığı) görevi verilmiştir.Bugün hala musikimizin en muteber ilahi, semai, beste, peşrev gibi eserleri olarak bilinen ve okunan beste ve eserler bu meşkhânedен yetişen sanatkarların eserleridir. (Yazıcı, Türk Medeniyeti Tarihi:221)

Osmanlı toplumunda belge bilgiler ışığında musiki sanatı ve musiki eğitimine yönelik güçlü izler olduğundan söz edilmişti. Bu sanatın icrası, eğitimi ve icrasında Osmanlı uyruğundaki çeşitli dil, din ve soy sahibi bireylerin yer aldığı da bilinmektedir. Bu konu söz konusu bireylerin araştırma sonuçlarına yansıyabilecek gayrimüslim adlandırmaları içermesi bakımından Osmanlı dışı olarak değerlendirilmesinin önüne geçmek bakımından önemlidir. Demek ki Osmanlı’da musiki icra, eğitim ve öğretimi sadece Türk soylu bireyleri değil Osmanlı uyruklu tüm bireylerin katılımını kapsamaktadır. Bu açıdan bakıldığında hem musiki türü hem musiki eğitiminin türü bakımından birçok ülkede bulunamayacak çeşitlilikte musiki eğitiminin açık bir biçimde örgütlendiğinden söz etmek gerekir.(Özden-Toker:3)

“...Derslere meşkhâne adı verilen odada haftanın belirli günlerinde saat dokuz civarında başlanırdı. Öğlene kadar Türk Müziği nazariyat ve repertuarı öğlenden akşam saatlerine kadar, rakkaslar ve mukallitler (dansçılar ve soytarılar), akşam vakitlerinde ise mehter takımı eğitim görürdü. Mekşhânenin fiziki yapısı müzik eğitiminin gerektirdiği şekilde düzenlenmiş ve içeride bulunan araç- gereçlerde bu duruma uygun olarak ayarlanmıştı.”

1.1.4. Kaynaklarda Musiki Muallimliği Mesleğinin Değerlendirilmesi

Musiki muallimliği mesleğine yönelik kaynaklar iki temel kısma ayrılmaktadır: Birinci kısma giren kaynaklarda müzik öğretmenliği mesleğine yönelik tanımlamalar, açıklamalar, sınıflamalar ve tarihsel kesit verilmekte olup, bu kısma giren kaynakların günümüze yakın olanlarında Osmanlı dönemine de vurgu yapma ve değerlendirmeye alma özellikleri oluşmaktadır. Buna en iyi örnek olarak Türkiye’deki müzik eğitimi bilimcileri içerisindeki en temel ve günümüzde de tek isim olan Uçan’ ın 1982-2012 yılları arasındaki çalışmaları verilebilir. Uçan (1996:2) konuya ilişkin ilk çalışmalarında, müzik eğitiminin geçmişini “Enderun ve Islahat hareketleri” ne kadar götürmekte; ancak o dönemdeki müzik eğitimi sınırlı ve dolaylı bir eğitim olarak nitelemektedir. Sonraki yıllarda söz konusu tanımlamaların değiştiği; kapsam açıklamaların derinleştiği; müzik eğitime yönelik nitelik ve tanımlamaların günümüzdeki müzik eğitime yönelik bir dil ve üsluba yakınlaştığı anlaşılmaktadır (Uçan, 2011:413-442).

Yukarıda açıklanan kısmın dışında kalan kaynaklarda ise Türk musikisinin özellikle sanat musikisi kolunun eğitim yöntemi olan meşk çerçevesinde ve hem yaygın eğitim içerisinde hem de mesleki musiki eğitimi kurumlarındaki eğitim-öğretim faaliyetlerinde musiki muallimliği ve musiki eğitime yönelik güçlü bir vurgu yapılmaktadır (Yekta Bey, 2000:33; Özalp, 2000:66-71; Öztuna, 2006:217-218)

“Birçoğu iyi eğitim görmüş müzisyenler tarafından kurulan cemiyetlerde, temel eğitim prensibi olarak, meşk ve nota eğitiminin birlikte verilmesi benimsenmişti. Öğrenci bir taraftan solfej ve nazariyat dersleri ile yetiştiriliyor bir taraftan da yapılan meşklerle icra gücünün ve tavrının gelişmesi amaçlanıyordu. Örneğin Musiki-i Osmani “de öğrencilere solfej, nazariyat, çalgı ve usul dersleri veriliyor bunun dışında her hafta salı ve cuma günleri toplu olarak meşk yapılıyordu.” (Özden-Toker:14)

Musiki muallimliği mesleğinin en temel kanıtlarından birisi olarak Türk Halk Müziği [THM] ve Türk Sanat Müziğinin [TSM] öğretim ve aktarım aracı olan

meşk yönteminin varlığından söz etmek mümkündür. Bu yöntemin musiki alanında kullanılması için en az bir öğretici ve bir öğrencinin varlığına ihtiyaç bulunmaktadır. Kaynaklara yansıyan kısmı ile özellikle Türk musikisinin sözlü gelenek aşamasına yönelik bu türden bir öğretim süreci bulunmaktadır. Söz konusu kaynakların Çin ve/veya İran kaynakları olduğu çeşitli araştırmacılar tarafından açıklanmaktadır. Efsanelere yansıyan yanı ile kopuzcu ozanların Altay döneminde kayıt altına alınan yaşantı anlatılarında musikiyi meşk ettikleri anlaşılmaktadır. Bu haliyle ortaya çıkan öğretim sürecinin THM'nin eğitim sürecini açıkladığı değerlendirilmektedir. Bunun yanı sıra inanç tabanlı musiki aktarımının süreç içerisinde hanlık, beylik ve saray çevresiyle İslam kaynaklı tasavvuf çevresinde TSM'nin günümüzde söz konusu edilen meşk düzeneğinin bir kaynağı olduğu yönünde güçlü deliller bulunmaktadır.

“Osmanlı İmparatorluğu döneminde Türk halk müziği, âşıklar - ozanlar ve türkü yakıcılar aracılığıyla doğal ortamında varlığını sürdürürken; Klasik Türk Müziği, padişah ve devlet adamlarının da desteğini alarak, (kısmen de olsa) kurumsal yapıya ulaşmış ve geleneksel eğitim - öğretim yöntemi olan meşk sistemi ile çeşitli kurumlarda varlığını sürdürmüştür. Bunlar, “Enderun-u Hümayun, Mehterhâne-i Hümyûn, Mevlevihâne’ler, musiki esnaf loncaları ve özel meşkhâneler olmak üzere başlıca beş değişik grupta yapılmıştır” (Tanrıkorur, 2003:22)

Meşk geleneğinde tavır esas alınmakla hoca merkezli bir öğretim metodu uygulanmaktadır. Bu gelenek, Osmanlı dönemi eğitim düzeneğinde büyük yer tutmakta, öyle ki günümüz eğitim düzeneğinden çok farklı işlememektedir.

“Meşk sisteminin benimsendiği öğretim metodu hoca merkezliydi ve tekrara dayalı bir süreci izlemekteydi. Her öğrenci kendi hocasının tavrını kazanmakta, böylece devamlılık sağlanmakta idi. Müzik eğitimi Mevlevihanelerin hücre adı verilen sınıflarında ve mukabelelerin yapıldığı semahanede verilirdi.” (Özden-Toker:7)

Meşk yöntemine ilişkin kaynaklarda yer alan bilgileri Behar (1998: 25) 17. yüzyıldan başlatmakta ve Evliya Çelebi'ye dayandırdığı değerlendirmesinde Evliya Çelebi'nin meşke yönelik kaydını açıklamaktadır:

“Osmanlı dünyasında meşkle ilgili kayıtlara on yedinci yüzyıl başından itibaren rastlanıyor. Örneğin 1635 yılında Saray’da musiki öğrenmeye başlayan Evliya Çelebi, Topkapı Sarayı’ndaki sanat hayatını anlatırken musiki öğrenmeye yönelik, neredeyse kurumlaşmış bir sistemin [düzenekten] varlığından bahseder.”

Evliya Çelebinin musiki eğitiminde söz ettiği düzeneğin 17. Yüzyıl kaynaklarında ve günümüz kaynaklarında da açıkça belirtilen “Meşk Öğretim Düzeneği” olduğundan şüphe yoktur.

1.1.4.1.Cumhuriyet Dönemi Musiki Muallimliği

Türkiye’de Musiki Muallimliği mesleği eğitiminin kurumsallaşma dayanağı olarak T.B.M.M.’nin 2. Dönem 2. Yasama Yılı’nın 03 Mart 1924 tarihli Pazartesi günü gerçekleştirilen oturumunda kabul edilen “Öğretim Birliği Yasası” gösterilebilir. Bu yasa ile meslek eğitime yönelik örgün kurumsal düzenin başladığı kabul edilmektedir⁵. Bunun sonucu olarak Musiki muallimliğini doğrudan eğitim alanı olarak görme ve bu eğitim alanına yönelik okul, program ve öğretmen ataması gibi konularda yasalar oluşturulmuştur. 13 Mart 1924’te kabul edilen 439 sayılı Orta Tedrisat Muallimleri yasası bu yönde atılan adımların bir belgesi niteliğindedir. Altunya (2006:609-610), konuyu şu şekilde vermektedir:

“13 Mart 1924’te kabul edilen 439 sayılı Orta Tedrisat Muallimleri Kanunu, ortaöğretim öğretmenlerinin üniversiteler, orta ve yüksek öğretmen okulları ile yüksek uzmanlık okulları mezunlarından (m.3) ya da ortaöğrenim görüp ‘yeterlilik belgesi’ alanlardan (m.7) seçilip atanacağını hükme bağladıktan sonra, ‘Resim, Elishleri, Musiki gibi sanat dersleri muallimleri’ malumat-ı meslekiye veren ali müessesât-ı mahsusa [meslek eğitimi veren yükseköğretim kurumları] mezunlarından ve ehliyetnamelilerden intihap olunur [seçilir] demektedir. (m.8)”

Yukarıda verilen açıklamalara dayanarak yürütülen uygulamaların aslında Batı uygulamalarıyla örtüştüğü; ancak Türkiye’de yasanın dışına taşan

⁵ <http://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d02/c007/tbmm02007002.pdf>

uygulamalarında yürütüldüğü anlaşılmaktadır. Konuya ilişkin Altunya'nın değerlendirmesi aşağıdaki gibidir:

“... Demek ki, müzik öğretmenleri, müzik öğretimi veren yükseköğretim kurumları mezunları ile yükseköğrenim görmeyip sınavla seçilerek “ yeterlilik belgesi” alanlardan atanacaktı. O yıllarda bu yöntem, Türkiye'nin örnek aldığı Batı ülkelerinde de uygulanıyordu. Ancak, uygulamada yasa kuralları dışında başka yöntemlere de başvurulmuştur. Türkiye'nin başvurduğu belli başlı müzik öğretmeni kaynağı şunlardır: 1) Eski ve yeni konservatuvar çıkışlılar, 2) Yabancı ülkelerde müzik öğrenimi görenler, 3) Musiki Muallim Mektebi [Müzik Öğretmen Okulu] çıkışlılar, 4) GEE Müzik Bölümü çıkışlılar, 5) Hasanoğlu Yüksek Köy Enstitüsü Güzel Sanatlar Bölümü çıkışlılar, 6) Yeterlilik belgeliler.” (Altunya, 2006:609-610)

1.1.5. Osmanlılarda Musiki Muallimliği Mesleğini Ortaya Koyan Unsurlar

Osmanlılarda musiki muallimliği mesleğinin varlığına yönelik bazı açıklamalar mevcuttur. Bu açıklamalardaki yaklaşım bazı saz ve söz musikisi üstatlarının yaşam öykülerine değinme sırasında ya da bazı musiki eğitimi verilen mekân veya kurumlara yönelik değerlendirmeleri içermektedir. Bu yaklaşımda herhangi bir biçimde musiki muallimliği meselesi tek başına bir konu olarak ele alınmamaktadır. Ayrıca müzik eğitime odaklanmış kaynaklarda ise Osmanlılarda bir müzik eğitiminin olduğu konusu Uçan'ın son dönem çalışmaları hariç neredeyse görmezden gelinmektedir.

Müzik Eğitime odaklı bilimsel yayınlar, kitap vb. çalışmalarda gerek Osmanlı dönemi kaynaklarında gerek Cumhuriyet dönemi kaynaklarında Osmanlılarda Musiki muallimliği ve musiki eğitiminin türlerini ortaya koyan nitelikli ve sayıca kabarık bir kaynakça mevcuttur. Bu mevcudiyet müzik eğitiminin kurumsal yapılanması; müzik eğitiminin türlerinin ortaya konması ve mesleği icra edenlerin özelliklerini açıklaması gibi nitelikler içermektedir. Bu niteliklere yönelik değerlendirmeyi alıntıladığımız Yazıcı (2011:221), müzik eğitiminin temeli açısından ilk dönem medreselere işaret etmekte olup medrese dışına çıkartılan

müziğe saray ve tekke çevresinde sahip çıkıldığını belirtmekte ve bu değerlendirmesiyle müzik eğitiminin gerçekleştirildiği üç temel kurumu dile getirmektedir. Bununla birlikte aynı değerlendirme kapsamında meşkhanelerin musikiye yönelik özel derslikler olduğu ve bu dersliklerde kuramsal ve uygulamalı musiki eğitimine yer verildiği de açıklanmaktadır. Yazıcı'ya göre söz konusu musiki dersliklerindeki eğitim-öğretim etkinliklerine tabi olan ve Osmanlı dönemindeki musikiyi yönetecek düzeyde iyi yetişmiş musikişinaslar vardır; ayrıca bu musikişinaslar gerek beste üretimi gerek icra konusunda usta musikicilerdir.

“İlk devir medreselerinde bir ilim olarak ciddiyetle öğretilen musiki, sonraki devirlerde medreselerden çıkarılınca, saray ve tekke ona sahip çıkmıştır. Meşkhâneler musiki eğitim öğreniminin yapıldığı yerler olup, özellikle Yıldırım Bayezid zamanında önem kazanmıştı, IV. Murad devrinde canlılığını sürdürmüştü. Meşkhâne, Topkapı sarayında seferli koğuşunun arkasındaki binada idi. Burada Türk musikisinin çeşitli makamlarının yanı sıra, enstrüman kullanımı öğretilir, ayrıca dil, edebiyat ve İslâmi bilgiler de verilirdi. Buradan nice bestekar, hanende ve sazende yetişmiş, ayrıca, ehliyet ve liyakâtla mezun olanlara ser-mahfillik,(????) müezzınbaşlık ve imam-ı şehriyarilik (padişah imamlığı) görevi verilmiştir. Bugün hala musikimizin en muteber ilahi, semai, beste, peşrev gibi eserleri olarak bilinen ve okunan beste ve eserler bu meşkhânedен yetişen sanatkârların eserleridir.”

Bu araştırmada Osmanlılardaki musiki muallimliği mesleğine yönelik kuramsal çerçeve açıklanırken musiki muallimliğine yönelik tüm özellik ve niteliklerin ortaya konulması tasarlanmaktadır. Bu bağlamda açıklama yapılması tasarlanan musiki muallimliği mesleği için musiki türleri arasındaki tüm bilgi ve belgeden yararlanarak musiki muallimliğine yönelik bütüncül bir bilgi oluşturmak amaçlanmaktadır. Buna göre Cami ve Tekke musikisi ve öğretimi ile bu ortamdan kaynaklanan din dışı musiki (Edvar, Saray, İncesaz musikisi) ve öğretimi; mehter musikisi ve öğretimi; halk musikisi ve öğretimi süreçleri inceleme konusunu oluşturmaktadır. Uçan'ın 2011 yılında yazdığı ve yukarıda atıfta bulunulan bildirisinde de bu yönde bir bütüncül yaklaşım ve sonuca yansıyan sınıflama vardır.

1.2. Araştırma Ana Sorusu ve Alt Soruları

Araştırmanın kuramsal çerçevesinde verilen değerlendirmelerden olmak üzere “Osmanlılarda Musiki Muallimliği Mesleğini Ortaya Koyan Olay, Olgı, Kavram ve İfadeler Nelerdir?” sorusu araştırma konusu olarak seçilmiştir.

Söz konusu araştırma sorusunun açıklanmasında yararlı olacağı değerlendirilen alt sorular aşağıdaki gibidir:

Musiki muallimliği mesleğine yönelik,

1. BOA belgelerinde musiki muallimliği mesleğinin özelliği nasıl yansımaktadır?

a) Kurumsal Yapılar,

b) Kuramsal Yapılar,

2. Hatırat ve yıllıklarda musiki muallimliği mesleğinin özelliği nasıl yansımaktadır?

a) Kuramsal yapılar,

b) Kurumsal yapılar,

c) Mesleki ad ve kavramlar

3. Musiki Eğitime odaklı makalelerde musiki muallimliği mesleğinin özelliği nasıl yansımaktadır?

a) Kurumsal Yapılar

b) Kuramsal Yapılar

c) Anlayış ve Görüş Farkı

1.3. Araştırmanın Amaç ve önemi

Bu araştırma ile günümüz müzik öğretmenliği meslek adlandırmasındaki kavram açıklamasında, Osmanlılarda uygulanan müzik eğitimi, ders içeriği ve muallim/öğretmen kavramlarının bulunmadığı belirlenmiştir. Bu belirleme ile Osmanlı dönemi musiki muallimlik mesleğinin var olduğu gerçeğini ortaya çıkartmak, Osmanlı döneminde kendi içerisinde belirli bir çerçeve içerisinde derslikler ve ders zamanları belli günümüz eğitimine benzer bir yapı olduğunu, mesleki, askeri ve özengen ana başlıkları altında türlere ayrıldığını açıklamak araştırmamızın amacını oluşturmaktadır.

Cumhuriyet sonrası uygulanan eğitim programlarında, yeni düzen ile birlikte Cumhuriyet öncesi döneme ait uygulanmış olan müzik eğitim programlarının yok sayılması günümüz müzik öğretmeni meslek adlandırmasında eksiklikler olma ihtimalini ortaya çıkartmaktadır. Yapılan bu çalışma ile günümüz meslek adlandırmasında müzik öğretmeni olarak geçen kavramın anlamının değişebilecek olması araştırmanın önemini oluşturmaktadır.

1.4. Araştırmanın Sayıltı ve Sınırlılıkları

Araştırmanın sayıltıları;

- Osmanlılarda musiki muallimlik mesleğinin bulunmaması
- Osmanlılarda icra edilen müzik eğitiminin özengen müzik eğitimi ile sınırlandırılması
- Osmanlarda program dâhiline alınabilecek belirlenmiş dersane ve ders zamanlarının bulunmayışı
- Cumhuriyet Dönemi eğitim anlayışında eski düzene yönelik eğitim bulunmayışı
- Cumhuriyet Dönemi müzik eğitimi türlerinin Osmanlı Dönemi müzik eğitimi türleri ile bağdaştırılmaması

Olarak belirlenmiştir.

Araştırmanın sınırlılığı Nizam-ı Cedit (1794) ile Musiki Muallim Mektebi (1924) arasındaki tarihleri kapsamaktadır.

1.5. Araştırmanın Süre ve Olanakları

Araştırmanın belirlenmiş süresi 1 yıldır. Olanakları; Birincil Kaynaklar ve BOA belgeleridir.

1.6. İlgili Kaynakların Değerlendirilmesi

Bu kısımda bu tez kapsamında yer verilen kaynaklar iki temel başlıkta değerlendirilerek yeni okuyuculara yönelik kaynakların tez ile ilişkisine yönelik tanıtım yapılmaktadır.

1.6.1. Yöntem Bilim Kaynaklarının Değerlendirilmesi

Bu tezde ele alınan yöntem bölümü nitel araştırma yöntemi olup Yazıcıoğlu, Erdoğan, Batı, Yıldırım ve Şimşek, Işıkoğlu, Büyüköztürk, Karasar yazarlarının kitaplarından yararlanılarak elde edilmiştir.

Evren ve örneklem bölümünde ise Yazıcı, Erdoğan, Arseven, Karasar, Büyüköztürk'ün evren ve örneklem tanımlarından yararlanılmış, alıntılar yapılarak, konunun ilgili bölümlerine aktarım gerçekleştirilmiştir.

Veri toplama araçlarından, belge tarama alt başlığında Akbaş'ın kaynaklarından ve BOA belgelerinden yararlanılmıştır.

Kaynak tarama bölümünde ise Sönmez ve Balcı'nın kaynaklarından yararlanılmıştır.

Veri çözümleme araçlarında belge çözümleme ve sınıflama alanlarında Yıldırım, Şimşek, Arıkan, Bilgin, Özdemir yazarlarının kaynaklarından yararlanılmıştır.

1.6.1.1. İlgili Tezlerin Değerlendirilmesi

Konuya ilişkin tezler tarandığında bu teze yönelik yararlanılabilecek herhangi bir yeni bilgi veya yaklaşımla karşılaşılmadığından tezlerden bu bölüme yönelik alıntılar yapılamamıştır.

1.6.1.2. Kuramsal Çerçeveye İlişkin Kaynakların Değerlendirilmesi

Bu kısımda Sağlam, Uzunçarşılı, Duman, Şahin, Uçan, Altunya, Bahar, Yaşar, Özalp, Deleon, Özden, Toker, Osmanoğlu Ayşe, Osmanoğlu Şadiye, Okyay, Antel, Akkuş, Mimaroglu, Yazıcı, Öztuna, Yekta Bey, Yiğit, Başer, Behar yazarlarının kaynaklarından, musiki muallimlik mesleği ve meslek adlandırmasına yönelik alıntılara yer verilmiştir. Bu tezin kuramsal çerçevesine dair incelemelerde bulunulmuş ve bu incelemeler dâhilinde kuramsal bir çerçeve oluşturulmuştur.

1.6.1.3. İlgili Tez ve makalelerin Değerlendirilmesi

Bu kısımda tez ile ilgili dört makale incelenmiş, bulguları sonuçlar bölümünde verilmiştir. Bu makaleler; Halil Bedi Yönetken, Nazmi Özalp, Cinuçen Tanrıkorur ve Ali Uçan yazarlarının musiki bilim ve eğitimine yönelik makalelerdir.

1.6.1.4. İlgili Kitap ve belgelerin Değerlendirilmesi

Ayşe ve Şadiye Osmanoğlu Hatıratları ve Jak Deleon *Pera Hatıratı* isimli 1881-1912 *Ticaret Yıllıkları* kitapları ve BOA belgeleri bu bölümde incelenen ve kullanılan kaynaklardır.

BÖLÜM II

2. YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmanın yöntemi, deseni, çalışma evren ve örnekleme, veri toplama araçları, verilerin toplanması, toplanan verilerin çözümlenmesinde kullanılan yöntem ve teknikler açıklanmıştır.

2.1. Araştırma Yöntemi

"In the past two decades, a growing number of researches have used qualitative methods to study various aspects of organizational communication. Researchers have turned to qualitative methods for variety of reasons, including the recognition of the limitations of positivist epistemology and quantitative methods, as well as the acceptance of multiple approaches to study of organizations. The increased use of qualitative methods in organizational communication also has reflected (or, more often, has followed) the trend set by scholars in anthropology, sociology, management, and other diciplines⁶. (see Denzin & Lincoln, 1994, for a review)"⁷

Kurumsal iletişim veya yapısal durumların tespitinde yukarıda belirtildiği gibi nicel araştırmalara yönelme olduğu anlaşılmaktadır. Bununla birlikte nitel

⁶ Son yirmi yılda, giderek artan sayıda araştırmacı, örgütsel iletişimin çeşitli yönlerini incelemek için nitel araştırma yöntemlerini kullandılar. Doğal bilimlerin sınırları tanınması ve nicel yöntemlerin yanı sıra kuruluşların çoklu çalışma yaklaşımların kabulü dahil, çeşitli nedenlerle nitel araştırma yöntemlerine başvuruldu. Örgütsel iletişim alanında nitel araştırmalardaki düşünün insanbilim, toplum bilim, yönetim bilimi ve diğer alanlara yansıtılmış ve akademisyenlerin bu modaya uymuştur.

⁷

http://www.google.com.tr/books?hl=tr&lr=&id= VMrf5JRUp8C&oi=fnd&pg=PA161&dq=qualitative+research+methods&ots=qz2bHDAw4q&sig=wON1ouP-KJZJUUAoRBJd-62BhA&redir_esc=y#v=onepage&q=qualitative%20research%20methods&f=false

araştırmalar ile elde edilecek verilerin kurumsal yapılarda sayısal verilere dayalı bulguların alt nedenlerini ve nasıllarını ortaya koyan gerekli bir araştırma yöntemi olduğu kabul edilmektedir. Yukarıdaki açıklamalardan nitel araştırma yöntemine başvurulmadığı şeklinde bir çıkarımda bulunmamak gerekir çünkü her yöntem ile elde edilecek veriler ve yanıtlanacak sorular farklıdır. Taylor'un dikkat çektiği sayısal yöntemin moda oluşuna rağmen bu araştırmada nicelikten çok mesleki niteliklerin ortaya konulması ihtiyacı nedeniyle nitel araştırma yöntemi kullanılmak durumundadır.

Yukarıdaki cümleden olmak üzere bu araştırmanın yöntemi nitel araştırma yöntemi olup kültür analizi [Maddi Manevi Değerler İncelemesi - MMDİ] ve tarihsel araştırma deseni şeklinde uygulanmıştır. Yazıcıoğlu ve Erdoğan (2011: 25) nitel araştırmaları “...birçok alanda, birden fazla yöntemle, araştırdığı konuya doğal olarak yaklaşan yorumlayıcının bilgilerin üretilmesini sağladığı görülmektedir.” şeklinde açıklamaktadır. Bununla birlikte Batı (2004) “*insan ve grup davranışlarının “niçin” ini anlamaya yönelik araştırma yöntemleri psikoloji, sosyoloji, antropoloji, eğitim gibi sosyal bilim alanlarında insan ve toplum davranışlarını inceleyen araştırma yöntemleri*” şeklinde nitel araştırmayı tanımlamıştır. Batı’nın nitel araştırma yöntemi açıklamasında farklı alanlar aracılığı ile insan ve toplum davranışlarının inceleme vurgusu, Yıldırım ve Şimşek’in (2005:39) açıklamalarında hem nitel sözcüğünün oluşturduğu şemsiye kavramları hem de nitel yöntemin konuyla ilgili yazarlar tarafından doğrudan tanımlanamamasına bağlantılanabilir. Kesin bir tanımlama olmamasına rağmen Yıldırım ve Şimşek’e göre nitel araştırma “... gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak ...” tanımlanmaktadır. Nitel araştırmaya yönelik herhangi bir mutlak tanım geliştirilememekle birlikte yazarların nitel araştırmaya yönelik olarak “olgu ve olayların doğal ortamları içerisinde çok yönlü, uzun süreli, derinlemesine ve bütüncül bir biçimde ortaya konulması” şeklindeki görüşler üzerinde anlaştıkları söylenebilir.

Nitel araştırma türü ve yönteminin doğal ortam, verilere doğrudan ulaşma, ayrıntılı ve özellikler ortaya koyan betimleme, neden ve nasıl sorularını yanıtlama, araştırma kavram, olgu veya olayını bütüncül olarak nitel yönlerden kavrama gibi özelliklerin uygulandığı araştırma ve yöntemi olduğu anlaşılmaktadır. Bu araştırmanın temel konusu olan musiki muallimliği mesleğinin günümüz müzik eğitimi kuramında tanımını bulan müzik öğretmenliği mesleği ve buna bağlı meslekler (dal öğretmenliği mesleği) ile ortaya konulan ölçütler çerçevesinde açıklanma ihtiyacı doğmaktadır; çünkü Osmanlı dönemi ve Cumhuriyetin ilk yıllarında uygulama alanı bulan musiki muallimliği adlandırılmasına dayalı mesleğin bu adlandırma çerçevesinde herhangi bir ölçütler dizgesi ve bu ölçütlerin içini oluşturan özellikler dizgesi kaynaklarda açıklanmamıştır. Musiki muallimliği mesleğinin Osmanlıdan günümüze bir devamı niteliğinde olan müzik öğretmenliği mesleğinin Osmanlıdaki uygulamadan en temel ayrımı MMM'nin kurumsal yapısı ve müzik öğretmeni yetiştirme programının Batı müziği yöntem ve araçlarıyla gerçekleştiriliyor olmasıdır. Bununla birlikte yukarıda söz konusu edilen müzik eğitime yönelik kuramsal alanda müzik öğretmenliği mesleği ile musiki muallimliği mesleği arasında doğrudan bir bağ kurulmadığı söylenebilir. Hal böyle iken Osmanlı döneminde uygulanmış musiki muallimliği mesleğine yönelik nitel ve nicel araştırmalar da henüz ortaya konulmamıştır. Bu sebeple söz konusu mesleğin meslek olarak açıklanabilmesine yönelik herhangi bir ölçüt geliştirildiği söylenemez. Bu bakımdan bu araştırmada günümüz müzik öğretmenliği mesleğine yönelik kuram, kavram, ve mevzuatın Osmanlı dönemi musiki muallimliği mesleğindeki görünümü ortaya konulmak istenmektedir. Bu yöndeki betimlemenin aracı belgeler olup, belgelere yönelik çok yönlü ve derinlemesine incelemeler yapılmak zorunluluğu bulunmaktadır. Bunun sebebi olarak Osmanlı döneminde gerek musiki dersi, gerek musiki muallimliği, gerek çalgı, ses, kuram, topluluk yönetimi ve bestecilik alanları muallimliği gibi çeşitli alt meslek türlerinin çok yönlü incelenmesi ihtiyacı gösterilebilir. Bu ihtiyaçtan olmak üzere bu araştırmada Osmanlı dönemindeki musiki eğitime yönelik tüm verilerin derinlikli ve çok yönlü incelemesini yaparak ortaya bir musiki muallimliği mesleği ölçütler dizgesi koyabilmek için nitel araştırma yöntemi tercih edilmiştir.

Nitel araştırma yöntemi tezin konusunun belge üzerinden maddi manevi tüm değerlerin tespiti olması sebebiyle bu tez kapsamında hem MMDİ hem de belgesel tarama desenlerine yer verilmiştir. Nitel araştırma yönteminde kullanılan MMDİ deseni çalışmanın önemli bir kısmında yer almaktadır. Yazıcıoğlu ve Erdoğan MMDİ deseni için *"Bir topluluğun, bir kültür grubunun gelenekleri, inanışları, görüşleri ve birbirleriyle bağlantılarını belirlemeye dönük çalışmalardır."* (Yazıcıoğlu ve Erdoğan, 2011: 26) ifadesini kullanmıştır. Tarihsel araştırma deseni ise belgelere dayalı bir araştırma uygulaması olduğu için araştırmada tarihsel sınırlar içerisinde elde edilen belgelerden yararlanılabilecek bir desendir. Yazıcıoğlu ve Erdoğan (2011: 27) bu araştırma deseni için *"Belli bir tarih içinde gerçekleşmiş olayların dokümanlara dayalı incelenmesidir."* tanımını yapmışlardır.

MMDİ deseni, araştırmada incelenecek olan uygarlığın ekinsele etkileşimlerini incelemek ve araştırmada kullanılacak olan bilgileri o döneme ait yaşantılar ile ilişkilendirebilmek için önemli bulunmaktadır. Ekinsele inceleme deseni için Yazıcıoğlu ve Erdoğan (2011: 26) *"Bir topluluğun, bir kültür grubunun gelenekleri, inanışları, görüşleri ve birbirleriyle bağlantılarını belirlemeye dönük çalışmalardır."* ifadesini kullanmıştır.

MMDİ yani kültür analizi (cultural analysis) veya olgu bilim incelenen tarihsel dönemler içerisinde yaşamış olan toplulukların davranışlarını, kültürel etkileşimlerini ve akabinde bu etkileşimin toplum üzerindeki etkilerini inceler. İnsanların birbirleriyle ve ilişkileri, hem kendi toplumları içerisinde hem de farklı kültürler ile etkileşimleri, aynı toplum içerisinde sınıf farklılıklarından ortaya çıkan yaşam koşulları ve bunların incelenmesi olgu bilimin çalışma sahasında yer almaktadır. Yıldırım ve Şimşek'in (2005; 79) Hancock'tan aktararak verdiği

"Antropoloji geleneğini yansıtan kültür analizi (etnografya/ethnography) bireysel algı ve davranışın olduğu kadar toplumsal davranış, yapı, işleyiş, değerler, normlar gibi kültürel öğelerin tanımı ve analizi üzerine odaklanmaktadır (Hancock, 2004). Kültür ortak bir anlayış ve kurallar bütünü olarak bireylerin ve grupların davranışlarını etkiler ve şekillendirir. Bir toplumun kültürü, bir kurumun kültürü, bir arkadaşlık grubunun kültürü, bir sınıfın kültürü ya da belirli bir amaç ya da neden

ile bir araya gelen bireylerin oluşturduğu kültür ortak oluşturulmuş bir gerçeklik bütünü olarak nitel araştırma açısından ilginç ve önemli bir çalışma konusudur.”

açıklamada MMDİ desenine yönelik inceleme yapacak bireylerin inceleme konusu yapılan ekin sel değ erlerin tümünü anlama, anlamlandırma ve değ erlendirme birikimi olması gereğ ine vurgu yapılmaktadır. Aynı kaynakta yer alan bir baş ka ifadede ise olgu bilim [MMDİ] deseninin neden nitel araştırma yöntemine dahil olduğ u açıklanmaktadır. Ekinin ölçülemez ve sayısal olarak düzenlenemez olması nitel araştırma yönteminin bu tezde uygulanması için seç ilen desenlerinin çalışma tabanının oluşturmaktadır. Nitel araştırma yönteminde sayısal verilere yer verilemez, ölçülemez ve doğ al gözlem yolu ile uzun zaman incelenerek elde edilen veriler sonucu bulgular elde edilir.

“Doğ ası gereğ i kültür muğ laktır ve standardize edilmiş veri toplama araçları ile ölçülemez. Gözlenir, yaşanır, hissedilir. Bu nedenle, kültür analizi yaklaşımı ile araştırma yapan bir araştırmacının çalış tığı kültürü ve bu kültürün birey ya da gruplar üzerindeki etkilerini ayrıntılı ve derinlemesine anlayabilmesi için alanda uzun zaman kalması ve yoğun bir veri toplama süreci içine girmesi gerekir.

Tarihsel birikim ve süreç, mesleki özellikler ve ölçütlerin ortaya konularak mesleki tanımlamalar ve sınıflamalar oluşturulması tasarlanan bu tezde yukarıda verilen desenlerin gerekliliğ i de açıklanmış olmaktadır.

Osmanlı dönemi eğitim kurumları ve muallimler üzerine yazılan bu tezde incelenen konu 1876- 1924 tarihleri arasını kapsamaktadır. Bu kapsam ile araştırmanın tarihsel evreni de belirlenmiş olmaktadır. Bu tarihler arasındaki yaşanmışlıklar, etkileşimler, incelenen konu çerçevesinde verilen eğitimler, atanan muallimler, açılan ve kapatılan kurumlar gibi olay ve olgulara dayalı bir belge taraması yapılandırıldığından araştırmanın belgesel sınırları da söz konusu yöntem ve desenler tabanında açıklanmış olmaktadır.

Yukarıda dolaylı olarak değ inilen tezin tarihsel ve belgesel sınırlarına yönelik neden ve nasıl sorularının yanıtlanması için belgesel tarama desenin olgusal inceleme deseniyle koşut olarak uygulanmak durumundadır. Bu araştırmanın diğ er

bir sınırlılığını ortaya koyan BOA belgeleri ve hatıratların elde edilmesi ve incelenen dönem özelliklerini anlatan kaynaklar aracılığı ve bu belgelere yönelik ölçek oluşturma söz konusu desenlerin uygulanması için önemli araçlar olarak tespit edilmiştir. Arıkan'ın belge tarama desenine yönelik açıklamaları söz konusu tespiti ilişkin bir destek niteliğinde değerlendirilmektedir:

“Yayınlanmamış dosyalar, arşivdeki evraklar, özel ya da resmi kurumlardaki yazışma evrakları, eşya, araç ve ilgili malzemelerin bulunduğu yerlerde incelenmesi, yorumlanması, yabancı dilde ise tercüme edilerek açıklanması bu başlık altında toplanabilir. Müzelerdeki tüm belgeler, özel ve devlet arşivleri birçok yönlerden önemli kaynak durumundadır. Konuya ilişkin her türlü kayıt, belge, eşya, malzeme ve yapıtları arayıp bulma, okuma ve inceleme, kaydetme ve değerlendirme çalışmalarının tümü belge taramaya dahildir. Belge değeri olan her türlü yayınlar veya basılı eserler, tutanak, gazete veya mecmua yazısı, şekil veya fotoğraflar, harita, kroki, resim, film, ses ve görüntü belgeleri, araç-gereçler, inşaat veya sabit tesisler, heykeller ve her tür kalıntılar araştırmalar için veri kaynağıdır ve belge niteliğindedir.”

Nitel araştırmalarda kullanılan her iki desen araştırmanın belge tarama ve dönemselsel süreçleri karşılaştırmada yardımcı olması açısından önemli görülmektedir. Bu tezin araştırma yöntemi nitel araştırma yöntemi olup, kullanılacak olan desen olgubilim incelemesi ve tarihsel araştırma desenleridir. Tarihsel araştırma deseni elde ettiğimiz bulguların, çevirilerinin yapıldıktan sonra incelenme aşamasıdır. Çalışmamızda, yaptığımız incelemede kullandığımız tarihsel araştırma deseni belirlediğimiz tarihler çerçevesinde araştırdığımız konu ile ilgili bütün verileri tam olarak elde edebilmemiz bakımından çalışmamızda önemle yer almaktadır.

Musiki alanında yazılmış olan tezlerin birçoğunda nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Yayla, Üstün ve Dural (2010: 16, 2010: 40, 2007:7) tezlerinin yöntem bölümlerinde nitel araştırma yönteminin yapılan araştırmanın sağlıklı veriler elde edebilmesi, kaynak ve belge tarama, doküman inceleme yöntemleri ile veri çözümleme araçları ile sayısal olmayan veriler kullanılması sebebiyle nitel araştırma yöntemini kullandıklarını belirtmektedirler.

2.2. Evren ve Örneklem

Evren ve örneklem araştırmada, çalışmanın hangi dönemleri, tarihleri, şehirleri vb. konuları kapsayacağını ifade etmek için kullanılmaktadır. Özellikle tarihsel dönemleri kapsayan çalışmalarda evren ve örnekleme belirlemek araştırmacı için çok büyük önem taşımaktadır. Tarihi dönemler söylemi sınırsız bir zamana karşılık geldiğinden araştırma yapılan konunun evreni de sınırsız bir nitelik kazanmaktadır. Bu bakımdan tarihi araştırmalarda tarihsel dönemin çalışma evreni açısından önemi vardır. Söz konusu tarihsel çalışma evreni yaklaşımı örneklemin belirlenmesinde de etki oluşturmaktadır.

Birçok yöntem bilimci evren ve örneklem konusunda çeşitli saptamalarda bulunmuşlardır yapmışlardır. Örneğin Yazıcıoğlu, Erdoğan⁸ (2011:11) ve Arseven⁹ (2001:104) yapılan araştırma içerisine alınan olaya ilişkin tüm unsurların çalışmada yer almasını evren olarak açıklamaktadırlar.

Yukarıda belirtilen evren açıklamalarına doğrudan katılan Karasar'ın (2009:109) evreni üç farklı adla açıklama ihtiyacı, evrenin içyapısının ve evreni oluşturan canlı veya cansız yapıların niteliğine dayanmaktadır. Böylece Karasar, evren sözcüğü altında araştırma evreni için çoklu incelemeler, tekli incelemeler ve küçük çokluklar şeklinde üçlü bir sınıflama ortaya koymuştur:

“Bu bütün, ortak özellikleri olan canlı ya da cansız her türlü elemanı içerebilir. Çoklu elemanlardan oluşan bütünler için kullanılan “evren” terimi, tekli elemanlar (birimler) için “örnek olay”, küçük çokluklar için de “araştırma kümesi” gibi deyimlere bırakır yerini.”

Bu tezin genel evrenini Osmanlı döneminde musiki muallimliği mesleğinin kapsamına girebilecek tüm etkinlikler ve bu etkinliklerin yapılandırıldığı kurumlar ile bu kurumların oluşturduğu tarihsel çerçeve oluşturmaktadır. Araştırma evrenini

⁸ “Araştırma sonuçlarının genellenmek istediği bütün elemanları, bireyleri, objeleri kapsamaktadır”

⁹ “Herhangi bir araştırma kapsamına giren obje, olay ve bireylerin tümüne birden evren denir.”

ise musiki muallimliğinin kadro olarak kullanıldığı; Batılı musiki muallimliğinin yerleştiği dönem olarak kabul edilen Nizam-ı Cedit (1794) ile TBMM'nin (1920) açıldığı yıllar içerisinde kalan kurumlar, muallimler ve ilgili yazışmalar oluşturmaktadır. Belirlenen tarih, olay ve olgular kapsamında oluşturulan örnekleme yönelik ilgili kaynaklardaki kuramsal değerlendirmeler aşağıdaki gibidir:

Örnekleme belirlenen evrende çalışılmak istenen sınırlı bir parçayı temsil eder, Büyüköztürk ve diğerlerinin (2010: 79) Çıngı'dan (1994) aktardığına ve Yazıcıoğlu ve Erdoğan'ın (2011: 71) katıldığı değerlendirmelere göre, örnekleme konusunda evren bütününden alınan belirli şartlara göre seçilmiş sınırlı bir parçanın inceleme amaçlı ayrılması, yani bütünün sınıflama veya çalışılacak biçimde düzenlenmesi olarak ifade eder. Ayrıca Büyüköztürk ve diğ. bu düzeyde elde edilen veri hesapları ve örnekleme betimlemesini de örnekleme değeri veya istatistik olarak kabul etmektedirler.

Araştırmanın belge örneklemini Başbakanlık Osmanlı Arşivinin (BOA) konuyla ilgili belgeleri oluşturmaktadır. Bu kapsamda Mevlevihaneler, Bektaşî Dergâhları ve Cem Evleri'nde inanç musikisinin icracılığını oluşturan öğretim ortamları ve muallimlik mesleğinin özellikleri araştırmanın kuramsal çerçevesinin oluşumuna yönelik olarak taranırken, Enderun Meşk hanesi, Muzika-i Hümayun, Dar'ül Elhân, Öğretmen Okulu ve diğer okullarda musiki muallimliğini ortaya koyan uygulamalar yeri geldiğinde kuramsal çerçeve için yeri geldiğinde örnekleme kümesini zenginleştirmek veya desteklemek için kullanılmıştır.

2.3. Veri Toplama Araçları

Bu kısımda Araştırmanın veri toplama araçları olarak belirlenen belge ve kaynak tarama araçlarına yönelik açıklamalara yer verilmiştir.

2.3.1. Belge Tarama

Araştırmaya yönelik veri elde etmek için “Belgesel Tarama” aracı seçilmiştir. Belge tarama aracı bu tezin ana konusunun Osmanlılardaki Musiki Muallimlik Mesleği olması ve kullanılacak, kaynakların özellikle tarihsel kaynaklar

olması ve araştırmayı yapan ile kaynaklar arasında aracı olmaması, yani kaynakların birincil kaynak olması nedeni ile önem arz etmektedir. Belge tarama aracı ile, araştırmacı incelediği belgelerdeki olay, olgu, kişi vb. unsurlara yönelik tarafsız bir gözlem ile bilgilere ulaşır, sınıflamasını yapar ve çalışmasında kullanılabilecek aşamaya getirir. İncelenen kaynakların genellikle, Cumhuriyet öncesi, Osmanlı Türkiye'si ve Cumhuriyet sonrası 1924 dönemleri arasında yer alması belge tarama aracının bu tezdeki *-belgeler muallimlik mesleği tabanında dönemin uygulamalarını; dilini; anlayışını; idari yaklaşımını ortaya koyabilecek nitelikler verebileceğinden-* çoklu önemini arttırmaktadır.

Yukarıdaki cümlelerden belgesel taramanın araştırma açısından kazanç ve tehlikelerinin oluşabileceği çıkarımını yapma olanağı vardır. Buna göre ilgili kaynaklarda belgesel taramanın güçlü ve zayıf¹⁰ yönlerine vurgu yapan değerlendirmeler bulunmaktadır¹¹.

İlgili alıntıda belirtildiği gibi belgeler üzerinden yapılan araştırma kapsamında elde edilen verilerin güvenilirliği için BOA belgeleri dışında belgelerde konu edilen bireyleri, kurum ve meslekleri ele alan anı ve benzeri kayıtlar ve ilgili kaynakçadan da karşılaştırmalar yapılması zorunluluğu vardır.

¹⁰ “Belgesel tarama tekniğinin en kuvvetli yönü, uygun durumlarda, veri toplama işleminin daha ekonomik ve güvenilir oluşudur. Belgesel tarama, daha çok, başkalarınca toplanmış verilerden yararlanmayı içerdiğinden, çoğu kez, daha ekonomiktir. Aynı şekilde, kaynak olarak, kullanılan belgelerde bir değişme söz konusu olmadığından, veri toplama işleminde güvenilirlik en üst düzeylere çıkabilir.

Belgesel taramanın en zayıf yönü ise, toplayabileceği veriler yönünden, kendinden önceki çalışmalara dayalı oluşudur. Toplanmış bilgilerin, kullanılan tanımlar ve izlenen yöntem yönünden eleştiri güçlüğü olabilir; yanlış değerlendirmeler yapılabilir. Yeterli ön çalışmaların yapılmadığı ve yapılan çalışmaların yazıya dönüştürülemediği alanlarda bu tekniğin uygulanabilme olanağı yoktur. Ayrıca, kitaplık ve belgeliklerin iyi düzenlenip işletilmediği ortamlarda, belgesel tarama tekniğinin uygulanması güçtür. Aynı şekilde bu teknikten yeterince yararlanmak için, araştırmacının yazılı bilgilerin toplanması, sınıflandırılması ve belli bir senteze varabilmede yeterli olması zorunluluğu vardır”.

¹¹

https://www.google.com.tr/#hl=en&sugexp=les%3B&gs_rn=1&gs_ri=hp&tok=IABS7dBiVUzXFMnV7kacUw&cp=25&gs_id=2y&xhr=t&q=belge+taraman%C4%B1n+bilimsel&pf=p&tbo=d&scient=psyab&oq=belge+taraman%C4%B1n+bilimsel+&gs_l=&pbx=1&bav=on.2.or.r gc.r pw.r qf.&bvm=bv.1355534169,d.Yms&fp=ecbdd52f22bc6188&bpcl=40096503&biw=1024&bih=653

2.3.2. Kaynak Tarama

Kaynak Tarama “ön kaynak taraması” ve “ayrıntılı kaynak taraması” alt başlıkları halinde ikiye ayrılır. Araştırmada kullanılan ayrıntılı kaynak taraması çeşididir. Ayrıntılı kaynak tarama alt başlığında araştırmacı belirlediği ana başlık altında belirlediği kaynaklar, araştırmaya başlamadan önce hazırladığı plan ve kullandığı araç-gereçler ile çalışmaya başlar, ana başlık konusu dışında ana başlığa yardımcı olabilecek konu ile ilgili yan kaynak taraması da yapar.

Araştırmada kullanılan ayrıntılı kaynak taramasında yazılı metinlerin oluşturduğu kaynaklar üzerinden bir çözümleme ihtiyacı belirlendiğinden bu aşamada sadece yazılı kaynaklar taranmaktadır. Bu tür kaynak taramanın (Literatür Taraması) ikincil tür kaynak tarama olduğu belirtilmektedir. Balcı'nın (2004:57) kaynak taramaya ilişkin değerlendirmesi aşağıdaki gibidir:

“Literatür taramasında birincil kaynakların vurgulanması asıldır. Ancak, ikincil kaynaklar da yararlıdır. İkincil kaynaklar, kuramsal ve ampirik nitelikteki önceki birincil kaynakların bir sentezdir. Hatta bu, pek çok birincil kaynağı belli bir çerçevede birleştiren bir ders kitabı da olabilir. İkincil kaynaklar, bir konudaki araştırma gelişmelerini hızla gözden geçirme imkânı verir. Bunlarda teknik bilgi genelde ihmal edilir.”

Bu tez kapsamında ihtiyaç duyulan kaynak taramasına Cumhuriyet döneminde oluşturulan bilimsel metinlerdeki dil ve tarz ile Osmanlı dönemindeki musiki muallimliği mesleği ve dolayısı ile musiki eğitimi konularına yönelik veri elde etme amacı için başvurulmaktadır.

2.4. Veri Çözümleme Araçları

İçerik çözümleme aracı ile dönemsel farklılıklardan meydana gelen tarz değişiklikleri anlaşılır hale getirilir, içeriklerdeki anlam, kavram ve konular bu araçlar sıraya konulabilir, kümelenebilir, tarihsel olarak sıralanabilir. Bunlarla beraber anlamlı ve anlaşılabilir çalışmalar elde edilebilmektedir (Yıldırım ve Şimşek 2008:6).

Araştırmada kullanılan içerik çözümleme aracı ile veriler anlaşılır, sıralanabilir bir düzen içerisinde yerleştirilmiştir. İçerik çözümlemesinde “*Amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır*”¹² Araştırılmak istenen konunun birbiri ile ilişkileri belirlendikten sonra “*Betimsel analizde özetlenen ve yorumlanan veriler, içerik analizinde daha derin bir işleme tabi tutulur ve betimsel bir yaklaşımla fark edilemeyebilen kavram ve temalar bu analiz sonucu keşfedilebilir.*”¹³ Böylece araştırma da araştırmacı kendine ait sınıflamaları rahatlıkla yapabilir ve çalışması bir düzen içerisinde tarihsel, kavramsal, ad vb. birçok kümede sınıflanabilir.

Veri çözümleme aracı, günümüz koşullarında toplumsal görsel, işitsel ve yazılı basında veya araştırmacının araştırma yapmak istediği herhangi bir alanda sıklıkla kullanılan bir araçtır. Söz konusu araç, üzerinde çalışılacak konu bir metin olarak düşünüldüğünde tekrar eden sözcükleri belirleme, iletişim araçları için ise düşünüldüğünde, gündemde veya o an için geçerli konuda sürekli konuşulan tartışılan üzerinde yoğunlaşılan konuyu saptama için kullanılabilen bir araçtır. Dil olarak çözümlenmesi gereken metinler de veri çözümleme konusu içerisinde yer almaktadır (Arıkan: 95, Bilgin: 9).

İçerik çözümleme her veri çözümleme aracında olduğu gibi çözümlenecek olan çalışmaya başlamadan önce belirli hedefler gerektirir. Belirlenen çalışma hedefleri doğrultusunda uygulanacak olan aracı çözümlenecek olan veriye uygulanır (Bilgin 2006: 11). Bilgin (2006: 13) veri çözümleme aracını Bardin'den, (1977) aktararak açıkladığı çalışmasında içerik çözümlemesinin aşamalarını belirlemiş, araştırmacının çözümlemeye başlamadan önce uygulaması gereken yolları maddeler halinde kümelemiştir:

“Kategorilerin [sınıklama-kümeleme] saptanmasında bazı teknik özellikler dikkat edilmelidir:

¹² www.egitim.aku.edu.tr/nitel1.ppt

¹³ www.egitim.aku.edu.tr/nitel1.ppt

a) *Kategoriler homojen olmalıdır; fakat öğeler aynı kategoride yer almamalıdır.*

b) *Kategoriler bütünsellik taşınabilir, iletişim veya mesajın tümünü kapsamalıdır.*

c) *Kategoriler ayırt edici olmalı, bir öğe, farklı kategorilerde yer almamalıdır.*

d) *Kategoriler objektif olmalı, farklı kodlayıcılar aynı öğeleri, aynı kategorilere sokmalıdır.*

e) *Kategoriler, amaca uygun ve anlamlı olmalı, araştırma hedeflerine göre uyarlanmalıdır.”*

Sınıflama sürecine yönelik bir çalışma sunan Dey nitel çözümleme sürecini 3 bölümde incelemiş ve Bilgin (2006:13)’ in sınıflamasını bir bütün olarak çerçevelemiştir. Özdemir (Sayı:11; 330) “Nitel Veri Analizi: Sosyal Bilimlerde Yöntembilim Sorunsalı Üzerine Bir Çalışma” isimli makalesinde Dey’ in bu yaklaşımı ayrıntılı bir biçimde aktarılmıştır.

“ *Nitel veri analiz sürecinde yönelik bir diğer yaklaşım ise Dey (1993) tarafından geliştirilmiştir. Dey (1993) “nitel analiz” olarak isimlendirdiği veri analiz sürecini betimleme, sınıflandırma ve ilişkilendirme olmak üzere üç bölümde incelemektedir.*”

Bu tez kapsamında incelenen tarihsel süreç belgelerinde ve ilgili kaynaklarda kullanılan dil, sözcük ve kavram üslubu ve ilgili farklılıklar sınıflama içerisinde ele alınmıştır. Tarihsel döngüde Cumhuriyet öncesi Osmanlı dönemi kaynaklarında konu edilen Musiki Muallimliği Mesleği genel olarak “*muallim*” mesleği adı altında geçmekteyken, Cumhuriyet sonrası kaynaklarda genellikle bu meslek adlandırması “*öğretmen*” olarak geçmektedir. Bu savın geçerliliğine kuramsal tespitler tezin birinci bölümünde mevcuttur. Dilin kullanımında siyasi gücün etkisi ve dili şekillendiren uygulamaları yönetim bilim çalışmalarında ele alınmaktadır. Dilin bu

türlü kullanımı¹⁴ siyasal düşünce düzeneklerinin ortaya koyduğu bir sonuçlar dizgesini oluşturmaktadır. İdeolojik [siyasal-düşünsel] ve değerlendirici çözümleme başlığı altında evren ve örnekleme içinde alınan olay, olgu, kavram ve adlandırmalara yönelik bu düzeyde bir tespit ortaya konulabildiğinden veri çözümleme aracının alt basamaklarından biri olarak siyasal-düşünsel veri çözümleme sınıflamasından yararlanılmaktadır.

Veri çözümleme sürecinin son basamağını oluşturan sonuca ulaşma bölümüdür. Bu bölümde veri çözümleme başından sonuna kadar kullanmış olduğu alt sınıflamalardan elde edilen veriler derlenir bir bütün halinde sonuç kavramları oluşturacak şekilde düzenlenir. Bu düzenleme ile verilerden elde edilen sonuçlar tezin bulgular bölümünü oluşturur.

Tez kapsamında belge tarama aracı ile elde edilen verilerin çözülmesi için en uygun araç olarak veri çözümleme aracı seçilmiştir. Öncelikle BOA’ dan alınan Osmanlıca metinlerin çevirileri Yrd.Doç.Dr. Raşit Gündoğdu tarafından Osmanlıca el yazmasından Yeni Türkçe harfli Osmanlıcaya sonra da Prof. Dr. Hüseyin Ayan tarafından yeni Türkçe harfli Osmanlıcadan günümüz Türkçesine çevrilmiştir. Bu iki aşama sonrasında söz konusu belgeler araştırmacının çözümleyebileceği belgelere dönüşmüş olup, tarihsel sıraya konulmuş ve kurum, dönem, kadro, atama, tayin, maaş..vb başlıklar altında kümelenmiştir. BOA belgelerinin sınıflandırılmasında “kodların ve konuların –temaların- düzenlenmesi” yaklaşımı “İçerik Çözümlemesi” aracı temel araç olarak benimsenmiş ve kullanılmıştır.

¹⁴ “Osgood ve arkadaşları (1954) tarafından geliştirilen bu yöntem (Evalı Assertion Analyses), tutum kavramını temel alır. Esas itibarıyla bir mesaj lehte ve aleyhte tutumları ölçme amacıyla kullanılır ve belli başlı tutum ölçekleri arasında yer alır. Bu yöntemin kuramsal çerçevesi, temsili bir dil anlayışına dayanır; insanın, kullandığı dilde yansıdığı ve mesajın analizi sayesinde verici hakkında enformasyonlar edinilebileceği varsayılır. Mesaj kaynağının belirli bir projeye ilişkin sözleri analiz edilerek, bu obje hakkındaki tutumların yönü (lehte-aleyhte) ve yoğunluğu (tutum objesine karşı veya taraftar oluşun düzeyi) belirlenir.”

BÖLÜM III

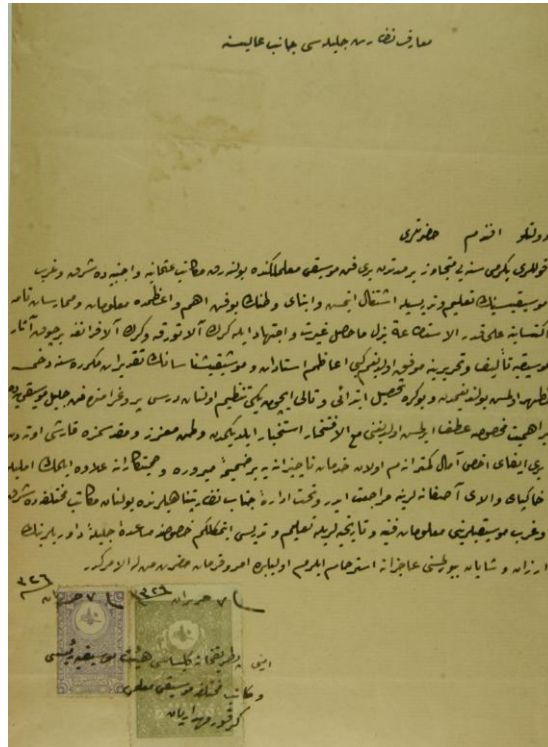
3. BULGULAR VE YORUMLANMASI

Bu bölümde BOA belgelerinin çözümlemesinden, hatıratlardaki çözümlemelerden ve belgelerden ve müzik eğitime yönelik bilimsel metinlerin incelemesinden elde edilen verilere dayalı oluşturulan üç tür bulgu ele alınmakta, çizelge ve çizgeler ile açıklanarak yorumlanmaktadır.

3.1. BOA Belgelerinden Elde Edilen Bulgular

Bu kısımda BOA'dan “muallim, musiki, meşk ve ders” kapsamlı anahtar sözcük odaklı oluşan verilerin içerik çözümlemesinden elde edilen bulgulara yer verilmektedir.

Belge 1 IMG_0018

IMG NO: 0018

Maârif Nezâret-i Celîlesi cânib-i âlîsine

Devletlü efendim hazretleri

Kulları yirmi seneyi mütecâviz bir müddetten beri fenn-i mûsikî muallimliğinde bulunarak mekâtib-i Osmâniye ve ecnebiyede şark ve garb mûsikîsinin talîm ve tedrîsiyle iştigâl etmiş ve ebnâ-yı vatanın bu fenn-i ehemmiyet ve a'zamda malûmât ve mümâresât-ı tâtimme iktisâbına alâ-kadri'l-istitâ'a bezl-i mâ-hasal gayret ve ictihâd ile gerek alaturka ve gerek alafranga bir çok âsâr-ı mûsikiye te'lîf ve tahrîrine muvaffak olduğum gibi e'âzım-ı üstâdân ve mûsikî-şinâsânın takdîrât-ı mükerreresine dahi mazhar olmuş bulunduğumdan ve bu kere tahsîl-i ibtidâ'î ve tâlî için yeni tanzîm olunan ders programında fenn-i celîl-i mûsikîde bir ehemmiyet-i mahsûsa atf edilmiş olduğunu ma'a'l-iftihâr istihbâr eylediğimden vatan-ı muazzez ve mukaddesimize karşı öteden beri îfâ-yı ehass-ı âmâl-i kemterânem olan hidemât-ı nâcîzâne bir zamîme-i mebrûre ve hamîyyetkârâne ilâve eylemek emeliyle hâk-i pâ-yı vâlâ-yı âsafânelerine mürâcaat eder ve taht-ı idâre-i cenâb-ı nezâret-penâhîlerinde bulunan mekâtib-i muhtelifede şark ve garb mûsikîlerini malûmât-ı fenniye ve târîhiyeleriyle talîm ve tadrîs etmekteğim husûsuna müsâade-i celîle-i dâverîlerinin erzân ve şâyân buyrulmasını âcizâne istirhâm eylerim. Ol bâbda emr ü fermân hazret-i men-lehü'l-emrindir.

Fî 7 Haziran sene 1326 [20 Haziran 1910]

Ermeni Patrikhâne Kilisesi Heyet-i Mûsikiye Reîsi Ve Mekâtib-i Muhtelifede Mûsikî Muallimi

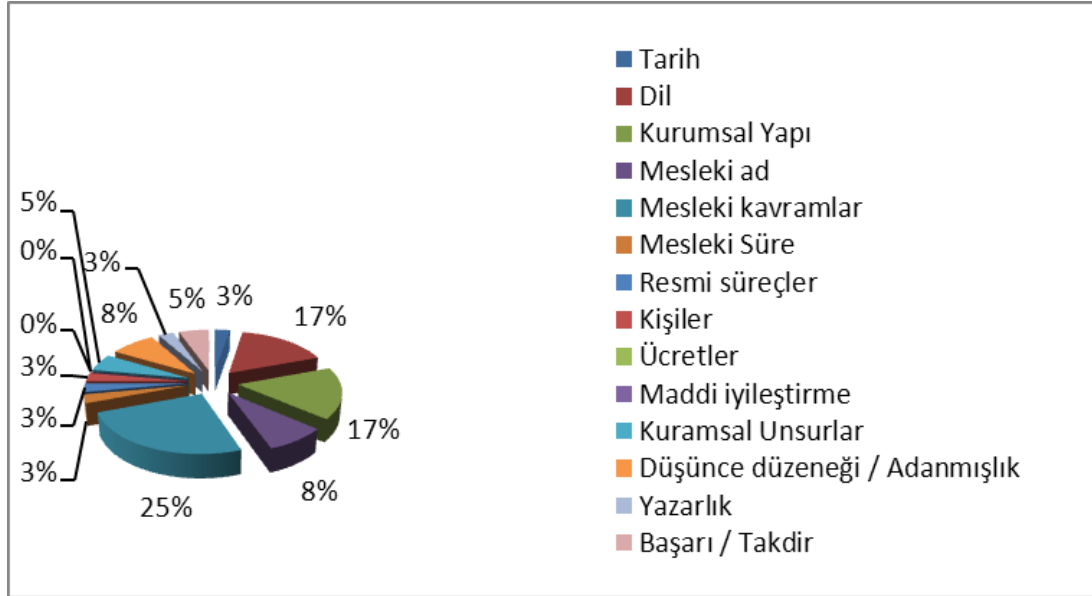
Kirkor Mehdaryan

Çizelge 1 Belge No: İMG 0018 Belgesinden Elde Edilen Nitel Bulgular

	Konular	Nitel Veri								
1	Tarih	7 Haziran 326								
2	Dil	musiki	Muallimi	musikişinas	büyük üstadların	alafrangaya	alaturka			
3	Kurumsal Yapı	Ermeni Rum Patrikhane Kilisesi	Bakanlığımıza müracaat eder	ilköğretim	ortaöğretim	Ecnebi mekteplerinde	Osmanlı Mektepleri			
4	Mesleki ad	Musikiyye Reisi	Mekatib-i Muhteliye Muallimi	Musiki Muallimliği						
5	Mesleki kavramlar	öğretme	garp musikisi	Şark Musikisi	ders programı	alafrangaya	alaturka	öğretimi	Doğu Musikisi	Batı musikisi
6	Mesleki Süre	yirmi sene üzeri								
7	Resmi süreçler	Başvuru								
8	Kişiler	Kirkor Mehdaryan								
9	Ücretler									
10	Maddi iyileştirme									
11	Kuramsal Unsurlar	fen, bilgi ve tarihleriyle	teknikte bilgi ve tam alışkanlık kazanmalarına							
12	Düşünce düzeneği / Adanmışlık	sevgili ve kutsal vatanımıza	gücünün yettiğince gayret göstererek	vatan çocuklarının						
13	Yazarlık	musiki eseri telif ve yazımı								
14	Başarı / Takdir	takdir	muvaffak							

Çizelge 1’deki nitel bulgular, Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Başbakanlık Osmanlı Arşivinden elde edilen Osmanlıca özgün belgelerin içerisinde musiki muallimlik mesleğini odağa alan on dört konu kapsamında “Tarih, Dil, Kurumsal yapı, mesleki Ad, mesleki kavramlar, Mesleki süre, Resmi Süreçler, Kişiler, Ücretler, Maddi İyileştirme, Kuramsal Unsurlar, Düşünce Düzeneği (Ülkü / Adanmışlık), Yazarlık, Başarı / Takdir” başlıkları altında özellikler tespit edildiğini göstermektedir. Belge 1’in bulgulara yansıyan özelliklere göre “Musiki, Muallim, Musikişinas, Büyük Üstad, Alaturka, Alafranga,” sözcükleriyle sınırlı bir musiki muallimliği, musiki eğitimi, musiki dersi, ders programı, kuram, kurumlar, kuramsal yayıncılık, kişilerden oluşmuş bir musiki eğitimi çerçevesi ortaya konulmaktadır.

Çizge 1 Belge No: İMG 0018 Belgesinden Elde Edilen Bulgular

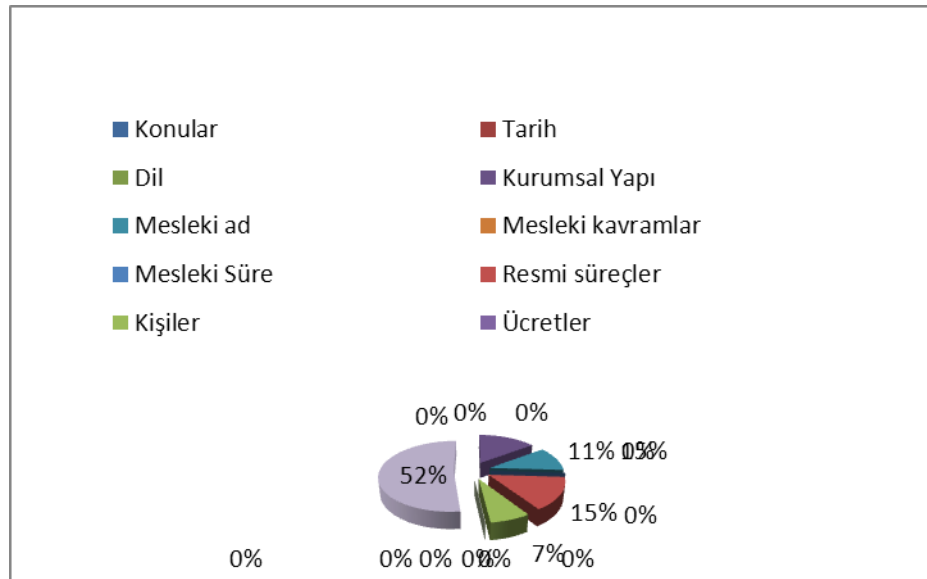
Çizge 1'deki bulgulara göre Musiki eğitimi, Musiki Muallimliği konularını içeren dil hususunda Belge No: İMG 0018'de 12 madde ve 36 adet bulgu elde edilmiştir. Bu bulguların %25'ini çizelge 1'de gösterilerek açıklanan mesleki kavramlar oluşturmaktadır.

1910'lu yıllarda yerleşik bir musiki eğitimi ortamından söz edildiğinde bu ortamın önemli dayanaklarının açıklandığı; bu dayanakların musiki eğitiminin temelini oluşturan özellikleri ortaya koyduğu anlaşılmaktadır. Belge 1'e göre 1910'lu yıllar itibari ile Musiki eğitiminin mesleki tüm koşulları gelişmiş ve mesleki kavramsallık yerleşmiş durumdadır.

Çizelge 2. Belge No: İMG 0016 Belgesinden Elde Edilen Nitel Bulgular

Kurumsal Yapı	Dahiliye Nezareti	Konya Öksüz Yurdu	Seyr-ü Sefer Müdürlüğü	Sivas Darül-Ey..
Mesleki ad	Musiki Öğretmeni	Musiki Öğretmenliği	Musiki Eski Öğretmeni	
Resmi süreçler	Konya'ya gitmesine İzin Verilmesi	Tayin	Tebliğ olunma	İşlem Müzekkere
Kişiler	Abdülhalili Bey	Lütfi Efendi		

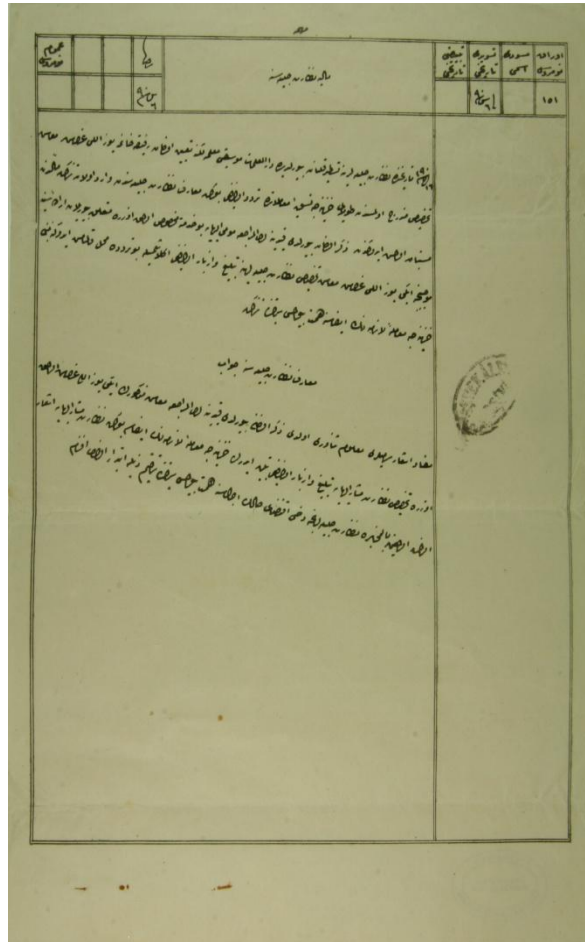
Çizelge 2'deki nitel bulgular, Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Başbakanlık Osmanlı Arşivinden elde edilen Osmanlıca özgün belgelerin içerisinde musiki muallimlik mesleğini odağa alan on dört konu kapsamında "Tarih, Dil, Kurumsal yapı, mesleki Ad, mesleki kavramlar, Mesleki süre, Resmi Süreçler, Kişiler, Ücretler, Maddi İyileştirme, Kuramsal Unsurlar, Düşünce Düzenegi (Ülkü / Adanmışlık), Yazarlık, Başarı / Takdir" başlıkları altında özellikler tespit edildiğini göstermektedir. Belge 2'nin bulgulara yansıyan özelliklere göre "Musiki, Muallim, Musikişinas, Büyük Üstad, Alaturka, Alafranga" sözcükleriyle sınırlı bir musiki muallimliği, musiki eğitimi, musiki dersi, ders programı, kuram, kurumlar, kuramsal yayıncılık, kişilerden oluşmuş bir musiki eğitimi çerçevesi ortaya konulmaktadır.

Çizge 2. Belge No: İMG 0016 Belgesinden Elde Edilen Bulgular

Çizge 2’ deki bulgulara göre IMG_0016 belgesinde elde edilen bulguların %52’ sini kurumsal yapılar, %11’ ini mesleki adlar ve %15’ ini resmi süreçler oluşturmaktadır.

Bu bağlamda elde edilen sonuçlara göre Osmanlı’ da yerleşik bir musiki eğitimi, resmi süreçler dahilinde kurumsallaşmış eğitim kurumları mevcuttur. Belge 2’ ye göre musiki muallimlik mesleği, meslek adı ile kavramsallaşmış ve musiki dersi veren okullar kurumsallaşmıştır.

Belge 3 IMG_0020

Mâliye Nezâret-i Celîlesine

16 C. Sene [1]290 târîhinde nezâret-i Celîlelerine tastîr kılınan buyrulduca Dârü'l-muallimât mûsikî muallimliğine tayîn olunan Refika hanıma yüz elli gurus maâş tahsîsi münderic olmasından dolayı hazînece tesviye-i muâmelâtta tereddüd olunduğu bu kere

Maârif Nezâret-i celîlesinden vârid olan tezkire meâlinden müstebân olmuş idüğinden zıkr olunan buyruldu kaydına lede'l-mürâcaa mûmâ-ileyhâya bu hidmete mahsûs olmak üzere müte'allik buyrulan irâde-i seniyye mûcibince iki yüz elli guruş maâş tahsîsi Nezâret-i Celîlelerine teblîğ ve izbâr olunduğu anlaşılmasıyla bu tereddüde mahal kalmamış idüğüne mebnî hazînece muâmele-i lâzimenin îfâsına himmet buyrulması siyâkında tezkire

Maârif Nezâret-i Celîlesine Cevâb

Müfâd-ı iş'âr-ı samîleri malûm-ı senâveri oldu. Zıkr olunan buyruldu kaydına lede'l-mürâcaa maâş-ı mezkûrun iki yüz elli guruş olmak üzere tahsîsi nezâret-i müşârun-ileyhâya teblîğ ve izbâr olunduğu tebeyyün ederek hazînece muâmele-i lâzimenin îfâsı bu kere nezâret-i müşârun-ileyhâya iş'âr olunmuş olmağın bi'l-muhâbere nezâret-i celîlelerince dahi iktizâ-yı hâlin icrâsına himmet buyrulması siyâkında terkîm-i zeyle ibtidâr olunur efendim.

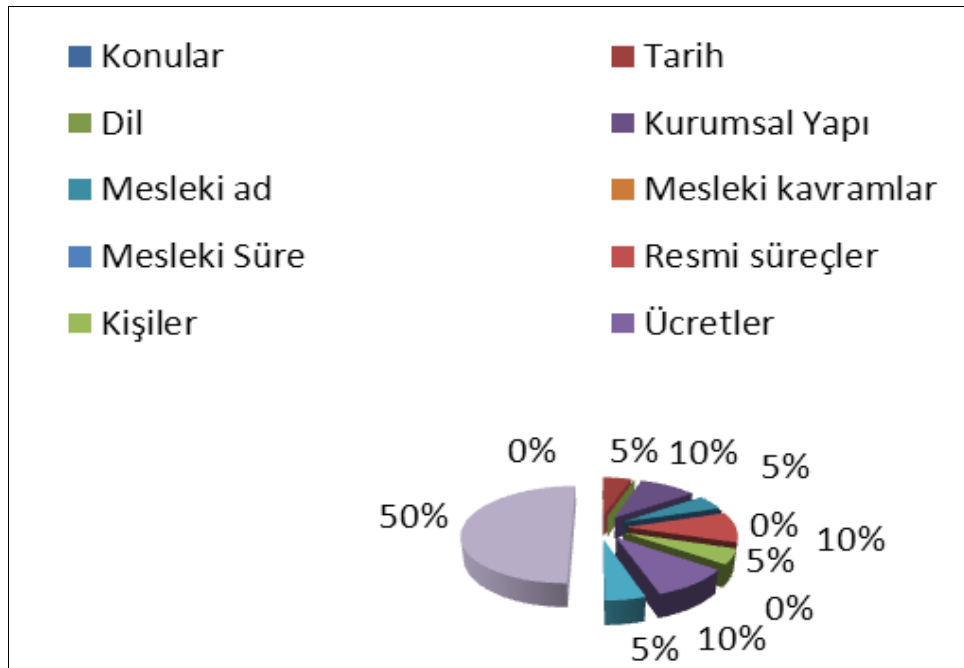
Fî 6 Şaban [12]90 [29 Eylül 1873]

Çizelge 3. Belge No: İMG 0020 Belgesinden Elde Edilen Nitel Bulgular

Tarih	1874	
Kurumsal Yapı	Darül-muallimat	Maarif Nezareti
Mesleki ad	Musiki Muallimliği	
Resmî süreçler	Tayin	Hazinece Gerekli İşlemler
Kişiler	Refika Hanım	
Ücretler	150 kuruş maaş	250 kuruş maaş
Maddi iyileştirme	250 kuruş olmak üzere tahsisi	

Çizelge 3’deki nitel bulgular, Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Başbakanlık Osmanlı Arşivinden elde edilen Osmanlıca özgün belgelerin içerisinde musiki muallimlik mesleğini odağa alan on dört konu kapsamında “Tarih, Dil, Kurumsal yapı, mesleki Ad, mesleki kavramlar, Mesleki süre, Resmi Süreçler, Kişiler, Ücretler, Maddi İyileştirme, Kuramsal Unsurlar, Düşünce Düzenegi (Ülkü / Adanmışlık), Yazarlık, Başarı / Takdir” başlıkları altında özellikler tespit edildiğini göstermektedir. Belge 3’ün bulgulara yansıyan özelliklere göre “Musiki, Muallim, Musikişinas, Büyük Üstad, Alaturka, Alafranga” sözcükleriyle sınırlı bir musiki muallimliği, musiki eğitimi, musiki dersi, ders programı, kuram, kurumlar, kuramsal yayıncılık, kişilerden oluşmuş bir musiki eğitimi çerçevesi ortaya konulmaktadır.

Çizge 3. Belge No: İMG 0020 Belgesinden Elde Edilen Bulgular

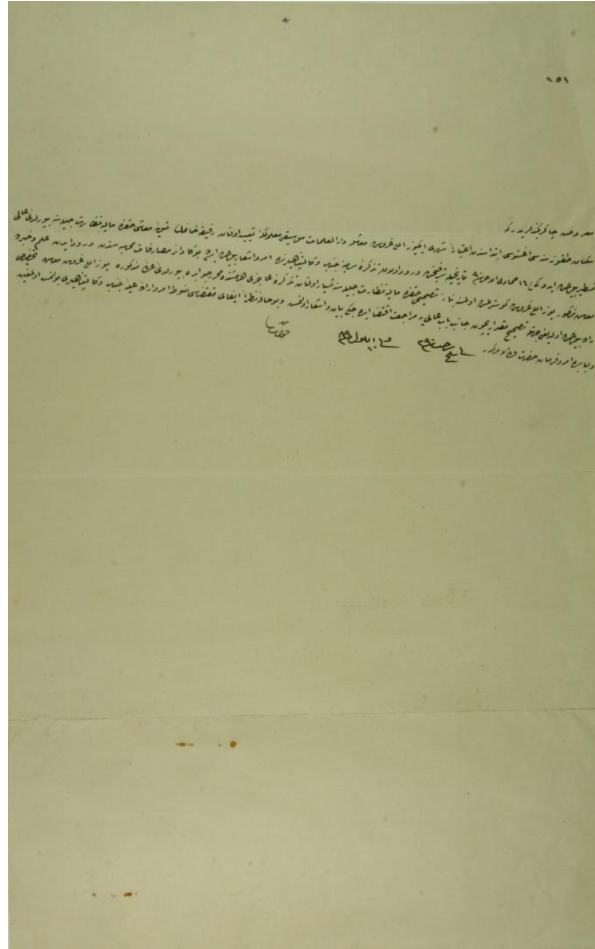

Çizge 3’teki bulgulara göre 1874 tarihli IMG_0020 belgesinde kişiler % 5, kurumsal yapılar %10, resmi süreçler %5 ve meslek adları %5’ lik bir dilimde yer almaktadır

Bu bulgular musiki muallimlik mesleği meslek kavram adı ile yer almış, muallimlerin resmi süreçler altında atamaları ve ücretleri temin edilmekle birlikte musiki muallimlik mesleği ile okullara atamaların yapıldığı kurumsallık yapısının

varlığının göstergesi olduğu şeklinde yorumlanabilir. Bulgular 1874 tarihlerinde Osmanlı'da yerleşik bir musiki muallimlik mesleği olduğu bu mesleğin maaş, tayin, atama gibi resmi süreçlerle desteklendiği ve kurumsal yapılarda meslek devam ettirme olanağı olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Belge 4 IMG_0021

151 Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir ki,

Seksen dokuz senesi Ağustosı ibtidâsından itibâren şehri iki yüz elli guruş maâşla Dar'ul-muallimât mûsikî muallimliğine tayîn olunan Refika Hanım'ın tesviye-i maâşı hakkında Mâliye Nezâret-i celilesine buyruldu-i âlî tastir buyrulmuş idüğü fî 16 Cumâdi'l-âhir sene [12]90 târîhiyle şeref-bahş-ı vürûd olan tezkire-i sâmiye-i cenâb-ı vekâlet-penâhîlerinde emr ü iş'âr buyrulmuş ise de buna dâir masârîfât muhâsebesinden vürûd eden ilm ü haberde maâş-ı mezkûr yüz elli guruş gösterilmiş olmasına binâen tashîhi hakkında

Mâliye Nezâret-i celîlesine tesyâr olunan tezkire-i âcizî hâmişinde muharrer cevâbda buyruldu-i âlî-i mezkûre yüz elli gurus maâş tahsîsi irâde buyrulmuş olduğu cihetle tashîh-i mikdâr için cânib-i Bâbîâlî'ye mürâcaat iktizâ edeceği beyân ve iş'âr olunmuş ve bu hâle nazaran ifâ-yı muktezâsı menût-ı emr ü irâde-i aliyye-i cenâb-ı vekâlet-penâhîleri bulunmuş olmağın ol bâbda emr ü fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî Selh-i Receb sene [1]290 ve fî 10 Eylûl sene [12]89 [22 Eylûl 1873]

Bende

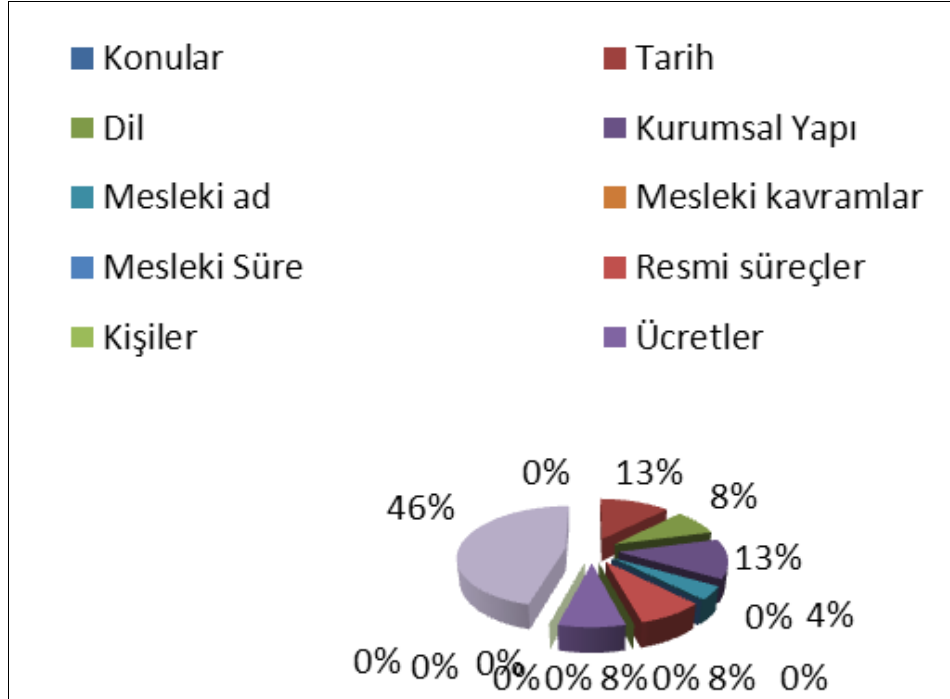
Cevâd

Çizelge 4. Belge No: İMG 0021 Belgesinden Elde Edilen Nitel Bulgular

Tarih	89 yılı Ağustos ayından	16 cemasiyel 90	Recep Aymın sonları 290/ 10 Eylûl 89
Dil	ilmü haberle		
Kurumsal Yapı	Darul-muallimatmusiki Öğretmenliği	Maarif Muhasebesi	Maliye Nezaretine
Mesleki ad	Musiki Öğretmenliği		
Resmi süreçler	Tayin	Başvurulması Gerekli Tezkire	
Ücretler	Aylık 250 Kuruş Maaş	150 kuruş	

Çizelge 4'teki nitel bulgular, Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Başbakanlık Osmanlı Arşivinden elde edilen Osmanlıca özgün belgelerin içerisinde musiki muallimlik mesleğini odağa alan on dört konu kapsamında “Tarih, Dil, Kurumsal yapı, mesleki Ad, mesleki kavramlar, Mesleki süre, Resmi Süreçler, Kişiler, Ücretler, Maddi İyileştirme, Kuramsal Unsurlar, Düşünce Düzenegi (Ülkü / Adanmışlık), Yazarlık, Başarı / Takdir” başlıkları altında özellikler tespit edildiğini göstermektedir. Belge 4'ün bulgulara yansıyan özelliklere göre “Musiki, Muallim, Musikişinas, Büyük Üstad, Alaturka, Alafranga,” sözcükleriyle sınırlı bir musiki muallimliği, musiki eğitimi, musiki dersi, ders programı, kuram, kurumlar, kuramsal yayıncılık, kişilerden oluşmuş bir musiki eğitimi çerçevesi ortaya konulmaktadır.

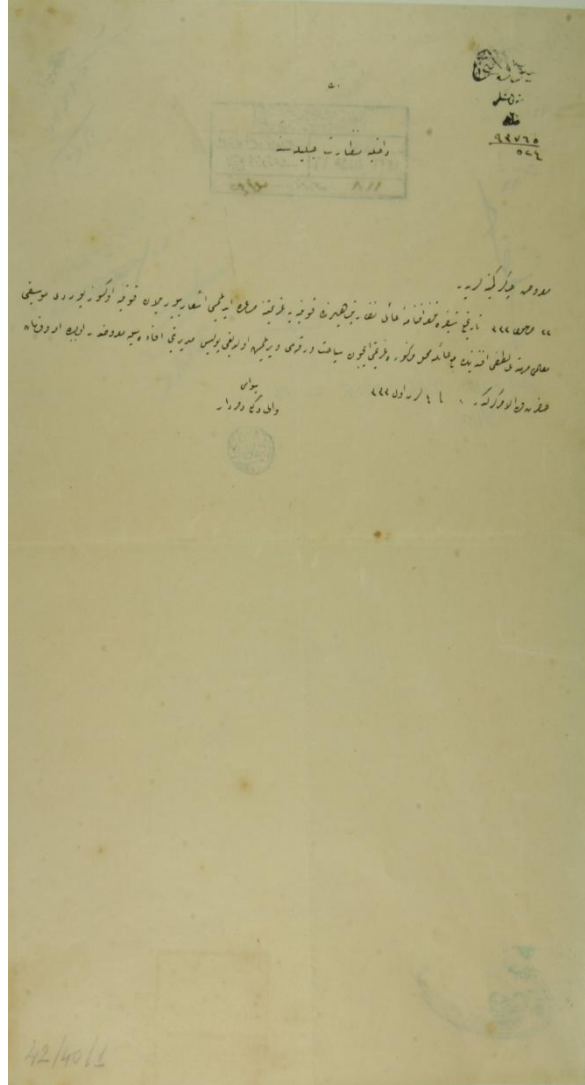
Çizge 4. Belge No: İMG 0021 Belgesinden Elde Edilen Bulgular

Çizge 4 e göre IMG_0021 belgesinde yer alan tarihlerde belgeden elde edilen bulguların %8'ini ücretler, %13' ünü kurumsal yapılar, % 13 ünü resmi süreçler ve %4'lük bir dilimini de mesleki adlar oluşturmaktadır.

Çizge ve çizelge 4 belge IMG_0021 'den elde edilen bulgulara göre Osmanlı dönemi musiki muallimlik mesleğinde kurumlara başvuru ile görev yeri değiştirme, ücrette iyileştirme imkanı vardır. Çizge ve çizelgede adı geçen tarihler arasında resmi kurumlara başvuru musiki muallimlik mesleği adı ile tayin isteği gerçekleşmiştir.

Belge 5 IMG_0015

Sivas Vilâyeti

Mektûbî Kalemî

Aded

93765/524

Dâhiliye Nezâret-i Celîlesine

Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir

22 Eylül sene [1]33 târîhli şifre telgrafnâme-i âlî-i nezâret-penâhîlerinde Konya'ya azîmetine müsâade edilmesi iş'âr buyrulan Konya Öksüz Yurdu mûsikî muallimi mühtedî Lûtfî Efendi'nin maa-âile mahall-i mezkûra azîmeti için seyâhat varakası verilmiş olduğu polis müdürîyyeti ifâdesiyle ma'rûzdur. Ol bâbda emr ü fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir. Fî 4 Teşrîn-i evvel sene [1]333

Sivas Vâlî Vekîli

Defterdâr

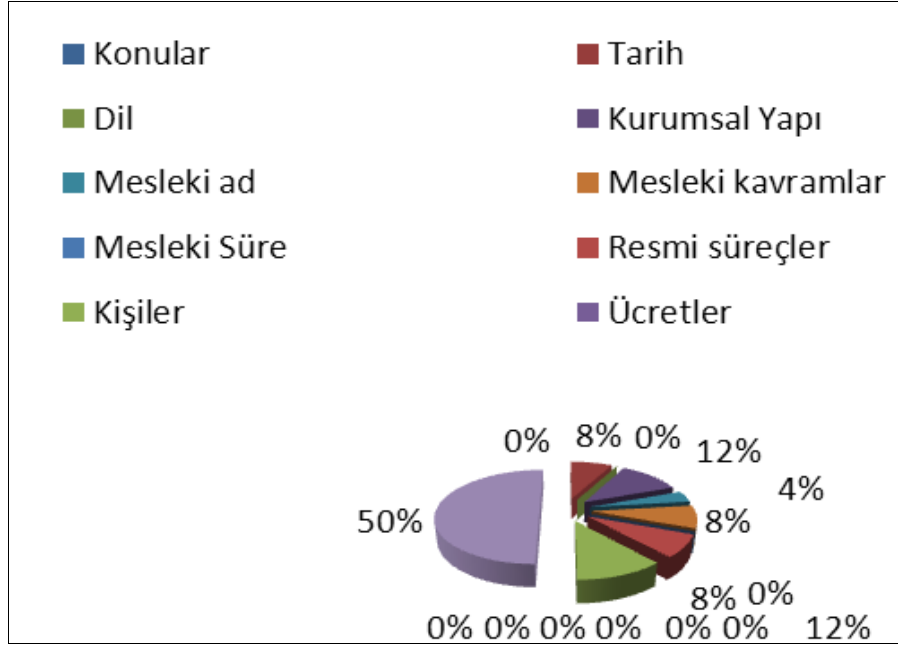
(Mühür)

Çizelge 5. Belge No: İMG 0015 Belgesinden Elde Edilen Nitel Bulgular

Tarih	22 Eylül 333	4 Teşrîh-i Evvel 333	
Dil			
Kurumsal Yapı	İçişleri Bakanlığı Dahiliye Nezareti	Konya Öksüz Yurdu	Polis Müdürlüğü
Mesleki ad	Musiki Öğretmeni		
Mesleki kavramlar	Şifre Telgrafında	Seyahat Kağıdı	
Mesleki Süre			
Resmi süreçler	Konya'ya Gitme İzni	Ailesiyle Konya'ya Gitme İzni	
Kişiler	Lûtfî Efendi	Defterdar	Sivas Vali Vekili

Çizelge 5'teki nitel bulgular, Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Başbakanlık Osmanlı Arşivinden elde edilen Osmanlıca özgün belgelerin içerisinde musiki muallimlik mesleğini odağa alan on dört konu kapsamında “Tarih, Dil, Kurumsal yapı, mesleki Ad, mesleki kavramlar, Mesleki süre, Resmi Süreçler, Kişiler, Ücretler, Maddi İyileştirme, Kuramsal Unsurlar, Düşünce Düzenegi (Ülkü / Adanmışlık), Yazarlık, Başarı / Takdir” başlıkları altında özellikler tespit edildiğini göstermektedir. Belge 5'in bulgulara yansıyan özelliklere göre “Musiki, Muallim, Musikişinas, Büyük Üstad, Alaturka, Alafranga” sözcükleriyle sınırlı bir musiki muallimliği, musiki eğitimi, musiki dersi, ders programı, kuram, kurumlar, kuramsal yayıncılık, kişilerden oluşmuş bir musiki eğitimi çerçevesi ortaya konulmaktadır.

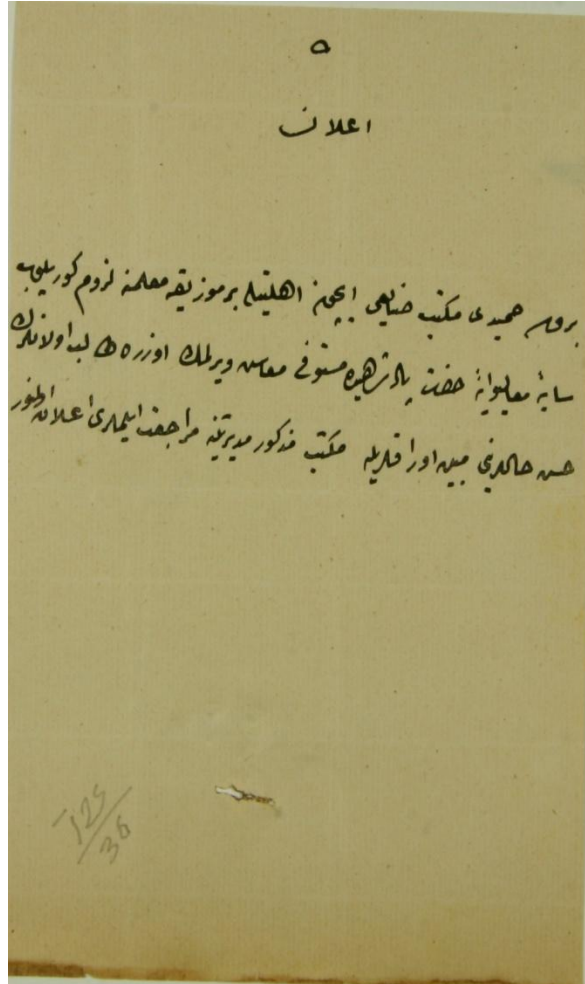
Çizge 5. Belge No: İMG 0015 Belgesinden Elde Edilen Bulgular

Çizge 5' e göre elde edilen bulguların %8 ini mesleki kavramlar, %8' ini resmi süreçler, % 8 ini tarih ve %12' sini kurumsal yapılar oluşturmaktadır.

Çizge ve çizelge 5' den anlaşıldığı üzere IMG_0015 belgesinde resmi süreçler, mesleki kavramlar ve kurumsal yapılar dahilinde Osmanlı'da kurumsallaşmış bir düzen mevcuttur. Belge 5' deki nitel verilere göre belgede yer alan tarihler arasında başvurulun kurumlardan alınan izin belgesi ile adı geçen musiki muallimine seyahat izni verilmiştir.

Belge 8 IMG_0010

İlân

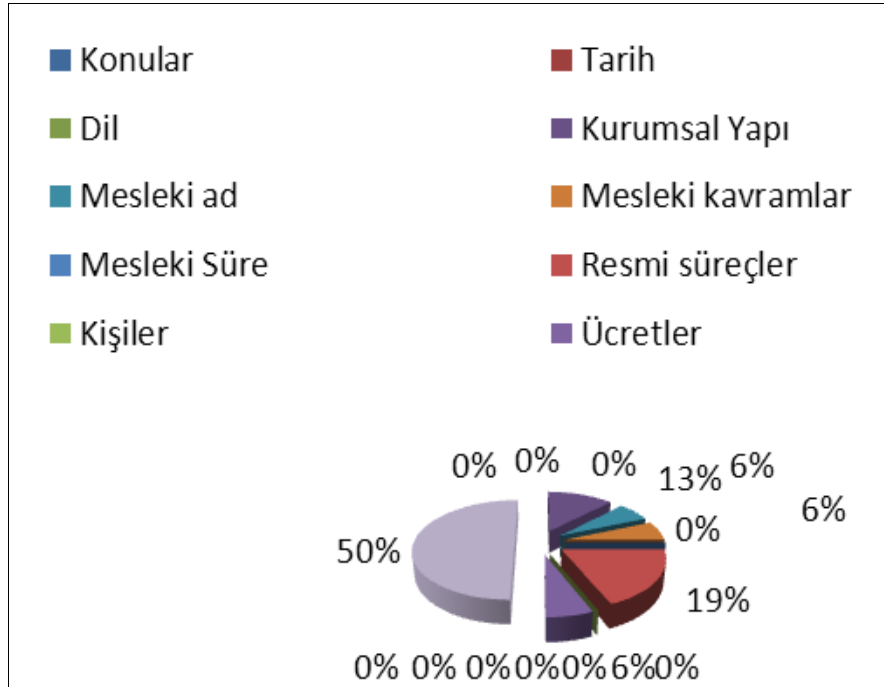
Bursa Hamîdî Mekteb-i Sanâyii için ehliyetli bir mûzika muallimine lüzum görölüp sâye-i maâlî-vâye-i hazret-i Pâdişâhîde müstevfî maâş verilmek üzere tâlib olanların hüsni-hâllerini mübeyyin evrâklarıyla mekteb-i mezkûr müdürîyetine mürâcaat eylemeleri ilân olunur

Çizelge 8. Belge No: İMG 0010 Belgesinden Elde Edilen Nitel Bulgular

Kurumsal Yapı	Bursa Hamidi Sanayi Mektebi	Mektep Müdürlüğü	
Mesleki ad	Muzika Muallimine		
Mesleki kavramlar	Ehliyetli		
Resmi süreçler	İsteklilerin İyi Hallerini Bildiren Evraklarıyla	Başvuru	İlan
Ücretler	Yeterli Maaş		

Çizelge 8’deki nitel bulgular, Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Başbakanlık Osmanlı Arşivinden elde edilen Osmanlıca özgün belgelerin içerisinde musiki muallimlik mesleğini odağa alan on dört konu kapsamında “Tarih, Dil, Kurumsal yapı, mesleki Ad, mesleki kavramlar, Mesleki süre, Resmi Süreçler, Kişiler, Ücretler, Maddi İyileştirme, Kuramsal Unsurlar, Düşünce Düzenegi (Ülkü / Adanmışlık), Yazarlık, Başarı / Takdir” başlıkları altında özellikler tespit edildiğini göstermektedir. Belge 8’in bulgulara yansıyan özelliklere göre “Musiki, Muallim, Musikişinas, Büyük Üstad, Alaturka, Alafranga” sözcükleriyle sınırlı bir musiki muallimliği, musiki eğitimi, musiki dersi, ders programı, kuram, kurumlar, kuramsal yayıncılık, kişilerden oluşmuş bir musiki eğitimi çerçevesi ortaya konulmaktadır.

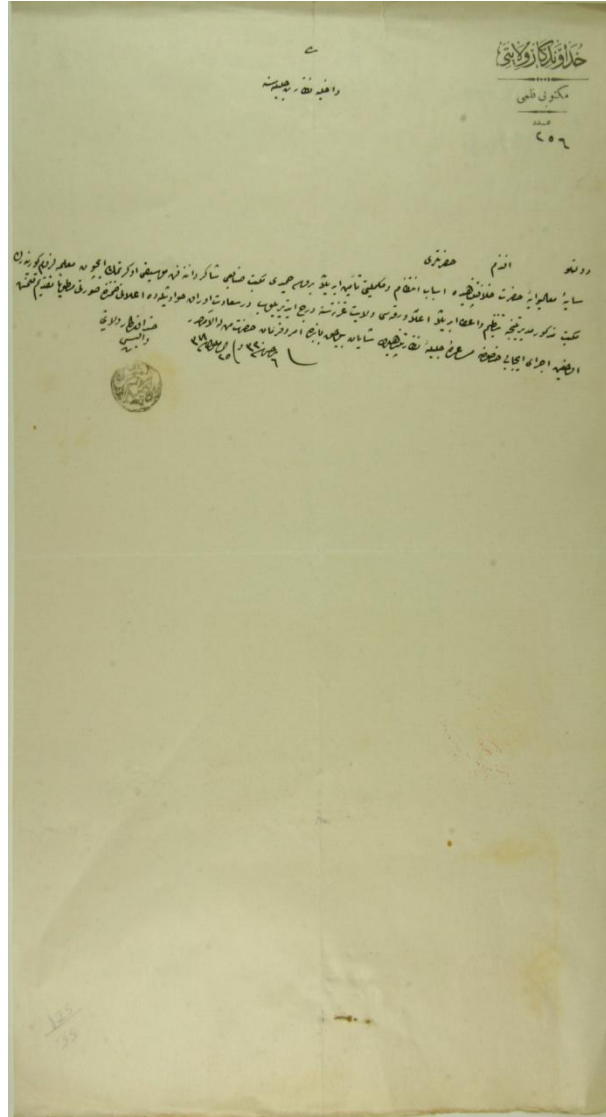
Çizge 8. Belge No: İMG 0010 Belgesinden Elde Edilen Bulgular

Çizge 8’ deki bulguların %19’unu resmi süreçler, % 13’ ünü mesleki adlar ve %6’ sını mesleki kavramlar oluşturmaktadır.

Çizge ve çizelge 8 IMG_0010 belgesinde resmi süreçler, mesleki adlar ve mesleki kavramlar Osmanlı döneminde mevcuttur. Bununla beraber ortaya çıkan nitel bulgulara göre incelenen belgede musiki öğretmenliği ilanı verilmiştir.

Belge 10 IMG_009

Hüdâvendigâr Vilâyeti

Mektûbî Kalemî

Aded

256

Dâhiliye Nezâret-i Celîlesine

Devletlü efendim hazretleri

Sâye-i maâlî-vâye-i hazret-i hilâfet-penâhîde esbâb-ı intizâm ve mükemmeliyeti temîn edilen Bursa Hamîdî Mekteb-i Sanâyi şâkirdânına fenn-i mûsikî öğretmek için muallime lüzûm görünerek mekteb-i mezkûr müdürîyetince tanzîm ve i'tâ edilen ilân varakası vilâyet gazetesine derc ettirilip Dersaâdet Evrâk-ı Havâdisiyle de ilânı zımında sûreti matviyyen takdîm kılınmış olmağın icrâ-yı îcâbı husûsuna müsâade-i celîle-i nezâret-penâhîleri şâyân buyrulmak bâbında emr ü fermân hazret-i men-lehü'l-emrindir.

Fî 6 Receb sene [1]320 ve fî 25 Eylûl sene [1]318

Hüdâvendigâr Vilâyeti

Vâlîsi

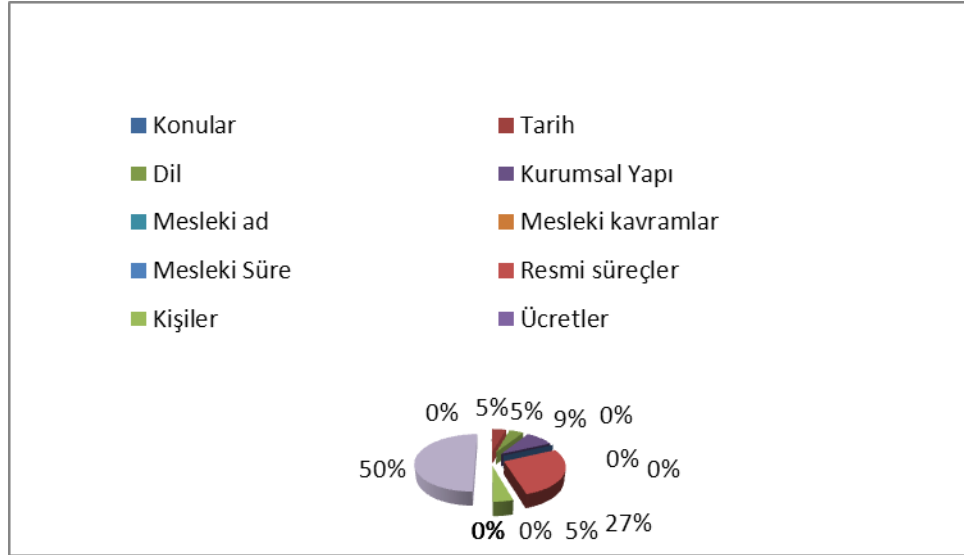
Mühür

Çizelge 10. Belge No: İMG 0009 Belgesinden Elde Edilen Nitel Bulgular

Tarih	6 Recep 320/ 25 Eylûl 318					
Dil	Halife Hazretleri					
Kurumsal Yapı	Dahiliye Nezaretine	Bursa Hamidi Sanayi Mektebi				
Resmi süreçler	İstanbul Evrak Havâdisi	İlan	Ekli İlan	Bakanlık Müsaadesi	Arz Edilme	Emirler
Kişiler	Hüdâvendigâr Vilâyeti Valisi					

Çizelge 10'daki nitel bulgular, Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Başbakanlık Osmanlı Arşivinden elde edilen Osmanlıca özgün belgelerin içerisinde musiki muallimlik mesleğini odağa alan on dört konu kapsamında “Tarih, Dil, Kurumsal yapı, mesleki Ad, mesleki kavramlar, Mesleki süre, Resmi Süreçler, Kişiler, Ücretler, Maddi İyileştirme, Kuramsal Unsurlar, Düşünce Düzenegi (Ülkü / Adanmışlık), Yazarlık, Başarı / Takdir” başlıkları altında özellikler tespit edildiğini göstermektedir. Belge 10’ un bulgulara yansıyan özelliklere göre “Musiki, Muallim, Musikişinas, Büyük Üstad, Alaturka, Alafranga” sözcükleriyle sınırlı bir musiki muallimliği, musiki eğitimi, musiki dersi, ders programı, kuram, kurumlar, kuramsal yayıncılık, kişilerden oluşmuş bir musiki eğitimi çerçevesi ortaya konulmaktadır.

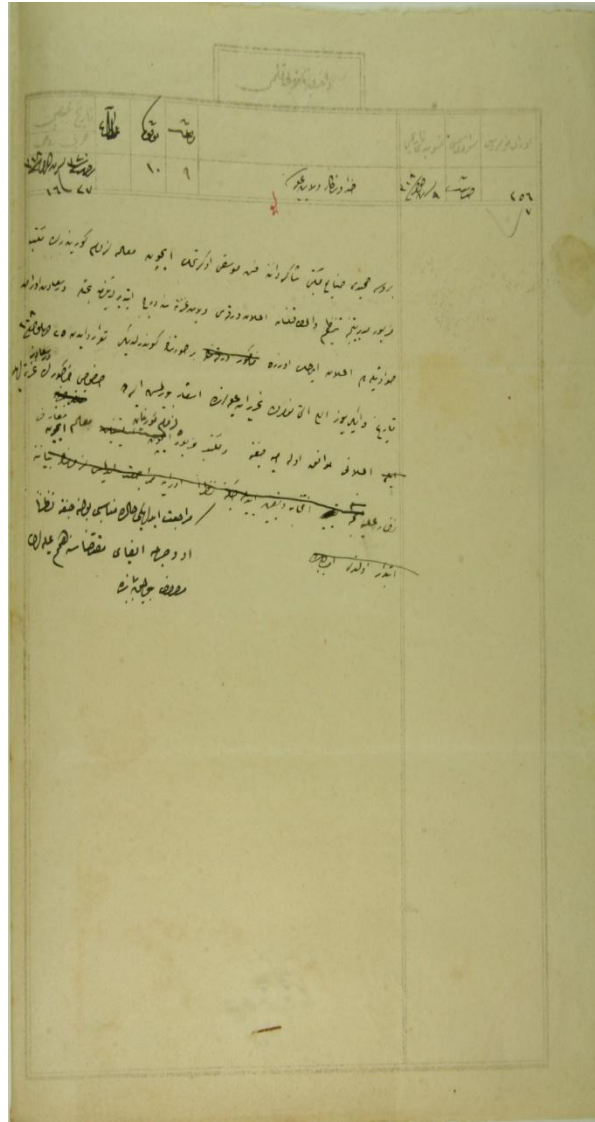
Çizge 10. Belge No: İMG 0009 Belgesinden Elde Edilen Bulgular

Çizge 10’ da yer alan bulguların %27’ sini resmi süreçler, %9’ unu kurumsal yapılar oluşturmaktadır.

Çizge ve çizelge 10’ a göre İMG_0009 belgesinde yer alan bulguların büyük bir dilimini resmi süreçler ve kurumsal yapılar oluşturmaktadır. Çizelge ve çizelge 10’ da adı geçen makamlarca işleme konulan ilanın resmi süreçlerdeki yeri anlaşılmaktadır.

Belge 11 IMG_0008

Hüdâvendigâr Vilâyet-i Aliyyesine

Bursa Hamîdiye Sanâyi Mektebi şâkirdânına fenn-i mûsikî öğretmek için muallime lüzûm görünerek mekteb-i mezbûr müdürîyetince tanzîm ve i'tâ kılınan ilân varakası vilâyet gazetesine derc ettirildiğinden bahisle Dersââdet Evrâk-ı Havâdisiyle de ilân edilmek üzere bir sûretinin gönderildiği tervârüd eden 25 Eylûl sene [1]308 târîh ve iki yüz elli altı numaralı tahrîrât-ı aliyyelerinde iş'âr buyrulmuş ise de husûs-ı mezkûrun Dersââdet gazeteleriyle ilânı muvâfık olamayacağına ve mekteb-i mezbûra lüzûm görünen muallim için Maârif Nezâret-i aliyyesine mürâcaat edildiği halde münâsibi bulunacağına nazaran o vechile îfâ-yı muktezâsına himem-i aliyyeleri masrûf buyrulamak bâbında

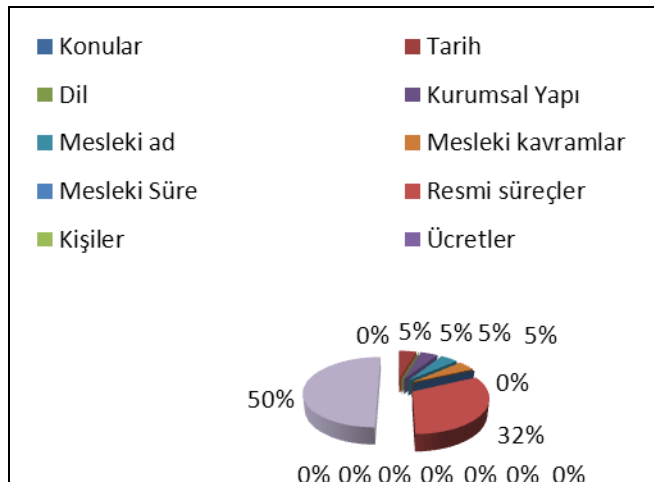
Fî 27 Receb sene [1]320 [30 Ekim 1902]

Çizelge 11. Belge No: İMG 0008 Belgesinden Elde Edilen Nitel Bulgular

Tarih	25 Eylül 318						
Kurumsal Yapı	Maarif Nezareti						
Mesleki ad	Öğretmen						
Mesleki kavramlar	Mektep Müdürlüğü						
Resmi süreçler	ilan	vılayet gazetesi	İstanbul Evrak-ı havadisi	256 sayılı yazıda bildirilmiş	İstanbul gazeteleri	müracaat	gereğinin yapılması

Çizelge 11'deki nitel bulgular, Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Başbakanlık Osmanlı Arşivinden elde edilen Osmanlıca özgün belgelerin içerisinde musiki muallimlik mesleğini odağa alan on dört konu kapsamında “Tarih, Dil, Kurumsal yapı, mesleki Ad, mesleki kavramlar, Mesleki süre, Resmi Süreçler, Kişiler, Ücretler, Maddi İyileştirme, Kuramsal Unsurlar, Düşünce Düzenegi (Ülkü / Adanmışlık), Yazarlık, Başarı / Takdir” başlıkları altında özellikler tespit edildiğini göstermektedir. Belge 11'in bulgulara yansıyan özelliklere göre “Musiki, Muallim, Musikişinas, Büyük Üstad, Alaturka, Alafranga” sözcükleriyle sınırlı bir musiki muallimliği, musiki eğitimi, musiki dersi, ders programı, kuram, kurumlar, kuramsal yayıncılık, kişilerden oluşmuş bir musiki eğitimi çerçevesi ortaya konulmaktadır.

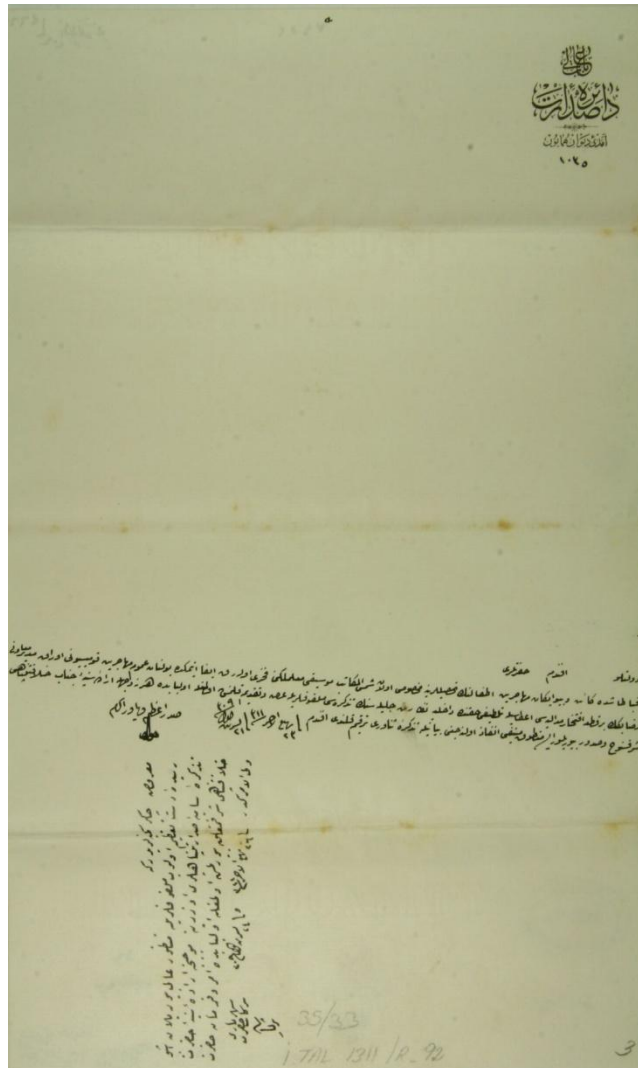
Çizge 11. Belge No: İMG 0008 Belgesinden Elde Edilen Bulgular

Çizge 11' de yer alan bulguların %32' sini resmi süreçler, %5 lik dilimin her birini, tarih, kurumsal yapılar ve mesleki adlar oluşturmaktadır.

Çizge ve çizelge 11 IMG _0008 belgesinde yer alan bulgulardan verilen ilanlara göre yer alan konu başlıklarının kurumsal yapılar, resmi süreçler ve meslek adları olduğu anlaşılmaktadır. Nitel bulgulara göre IMG_0008 belgesi musiki muallimlik mesleği adı altında verilen ilana başvuru niteliğindedir.

Belge 12 IMG_0006

Bâbıâî

Dâire-i Sadâret

Âmedî-i Dîvân-ı Hümâyûn

1035

Devletlü efendim hazretleri

Kabataş'da kâin ve îvâyeğân muhâcirîn etfâlinin tahsîllerine mahsûs olan Şemsü'l-Mekâtib mûsikî muallimliğini fahrî olarak îfâ etmekte bulunan Umûm Muhâcirîn Komisyonu Evrâk Müdür Muâvini Rızâ Bey'in bir kıta iftihâr madalyası i'tâsıyla taltîfi hakkında Dâhiliye Nezâret-i celîlesinin tezkiresi melfûflarıyla arz ve takdîm kılınmış olmağla ol bâbda her ne vechile irâde-i seniyye-i cenâb-ı hilâfet-penâhî şeref-sünûh ve sudûr buyrulur ise mantûk-ı münîfi infâz olunacağı beyânıyla tezkire-i senâverî terkîm kılındı efendim. Fî 23 Rebîulâhir sene [1]311 ve fî 21 Teşrîn-i Evvel sene [1]309

Sadrazam ve Yâver-i Ekrem

Cevâd

Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir ki,

Resîde-i dest-i ta'zîm olup melfûflarıyla manzûr-ı âlî buyrulna işbu tezkire-i sâmiye-i sadâret-penâhîleri üzerine mûcibince irâde-i seniyye-i hazret-i hilâfet-penâhî şeref-müte'allık buyrulmuş olmağla ol bâbda emr ü fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir. Fî 26 Rebîlâhir sene [1]311 ve fî 24 Teşrîn-i Evvel sene [1]309

Serkâtib-i Hazret-i Şehriyârî

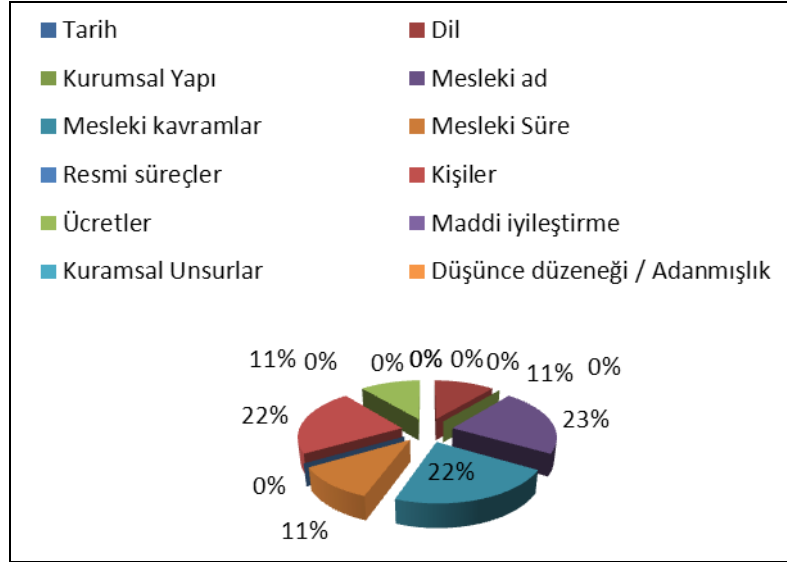
Bende Süreyyâ

Çizelge 12. Belge No: İMG 0006 Belgesinden Elde Edilen Nitel Bulgular

Tarih	21 Teşrinievvel 309	
Kurumsal Yapı	Başbakanlık	Göçmenler Komisyonu
Mesleki ad	Şems-ül Mekatib Musiki Öğretmenliğ i	Evrak Müdür Muavini
Mesleki kavramlar	Tahsil	
Mesleki Süre		
Resmi süreçler	Tezkire	Halifelik Makamının Emirleri
Kişiler	Rıza Bey	
Başarı / Takdir	iftihar madalyası	

Çizelge 12’deki nitel bulgular, Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Başbakanlık Osmanlı Arşivinden elde edilen Osmanlıca özgün belgelerin içerisinde musiki muallimlik mesleğini odağa alan on dört konu kapsamında “Tarih, Dil, Kurumsal yapı, mesleki Ad, mesleki kavramlar, Mesleki süre, Resmi Süreçler, Kişiler, Ücretler, Maddi İyileştirme, Kuramsal Unsurlar, Düşünce Düzenegi (Ülkü / Adanmışlık), Yazarlık, Başarı / Takdir” başlıkları altında özellikler tespit edildiğini göstermektedir. Belge 12’nin bulgulara yansıyan özelliklere göre “Musiki, Muallim, Musikişinas, Büyük Üstad, Alaturka, Alafranga,” sözcükleriyle sınırlı bir musiki muallimliği, musiki eğitimi, musiki dersi, ders programı, kuram, kurumlar, kuramsal yayıncılık, kişilerden oluşmuşmuş bir musiki eğitimi çerçevesi ortaya konulmaktadır. .

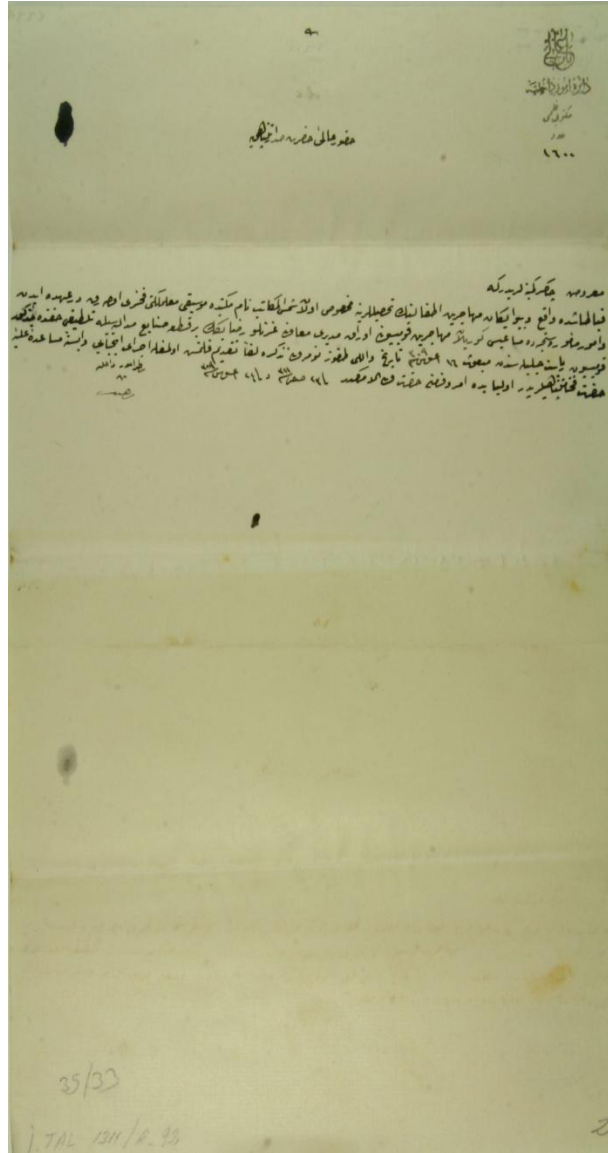
Çizge 12. Belge No: İMG 0006 Belgesinden Elde Edilen Bulgular

Çizge 12' deki bulguların %22'sini resmi süreçler, % 23'ünü mesleki adlar ve %22' sini kişiler oluşturmaktadır.

Çizge ve çizelge 12 IMG_0006 belgesinde yer alan bulgulara göre belgede yer alan tarihler dahilinde Osmanlılarda mesleki ad, resmi süreçler ve kişiler önemli yer tutmaktadır. Belirtilen tarihlerde adı geçen kişilere iftihar madalyası verildiği ve bu madalyanın Hilafet Makamı' nın emirleri dahilinde musiki muallimliği alanında verildiği belirtilmektedir

Belge 13 IMG_0005

Bâbîâlî

Dâire-i Umûr-ı Dâhiliye

Mektûbî Kalemî

Aded

1600

Huzûr-ı Âlî-i Hazret-i Sadâret-penâhî'ye

Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir ki,

Kabataş'da vâki' ve bîvâyeğân muhâcirîn etfâlinin tahsîllerine mahsûs olan Şemsü'l-mekâtib nâm mektebde mûsikî muallimliğini fahrî olarak deruhde eden ve umûr-ı memûresince de mesâîsi görülen muhâcirîn komisyonu evrâk müdürü muâvini izzetlü Rıza Bey'in bir kıta sanâyi madalyasıyla taltîfi hakkında mezkûr komisyon riyâset-i celîlesinden meb'ûs 16 Ağustos sene [1]309 târîh ve elli dokuz numaralı tezkire leffen takdîm kılınmış olmağla icrâ-yı îcâbı vâbeste-i müsâade-i aliye-i hazret-i fehâmet-penâhîleridir. Ol bâbda emr ü fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir. Fî 23 Safer sene [1]311 ve fî 24 Ağustos sene [1]309

Nâzır-ı Umûr-ı Dâhiliye

Bende

Rifat

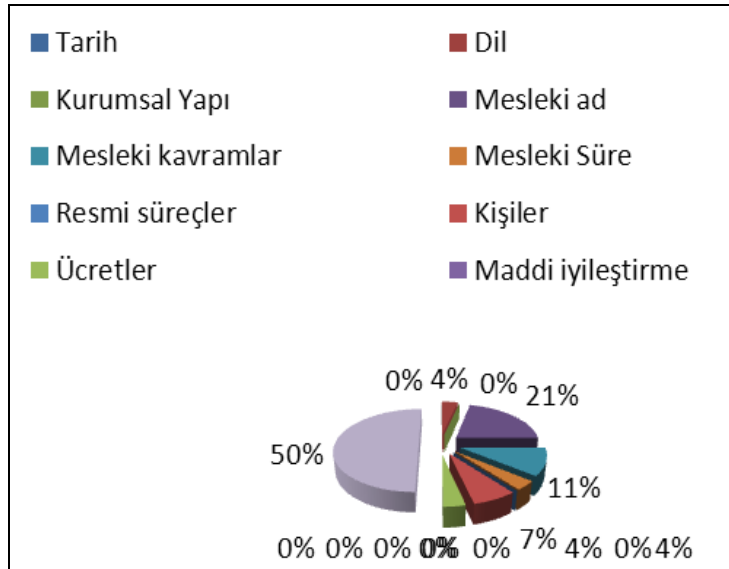
Çizelge 13. Belge No: İMG 0005 Belgesinden Elde Edilen Nitel Bulgular

Tarih	16 Ağustos309					
Kurumsal Yapı	Bab-ı Ali İçişleri Dairesi Kalemi	Başbakanlık	Şems- ülmekatib	Mekteb	Muhacirler Komisyonu	Nazır-ı Umumi Dahiliye
Mesleki ad	Evrak Müdürü Muavini	Musiki Öğretmenliği	Memurluk İşi			
Mesleki kavramlar	59 Sayılı Tezkire					
Resmi süreçler	Takdim Kılınma	Tezkire				
Kişiler	Rıza Bey					

Çizelge 13' teki nitel bulgular, Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Başbakanlık Osmanlı Arşivinden elde edilen Osmanlıca özgün belgelerin içerisinde musiki muallimlik mesleğini odağa alan on dört konu kapsamında "Tarih, Dil, Kurumsal yapı, mesleki Ad, mesleki kavramlar, Mesleki süre, Resmi Süreçler, Kişiler, Ücretler, Maddi İyileştirme, Kuramsal Unsurlar, Düşünce Düzenliği (Ülkü /

Adanmışlık), Yazarlık, Başarı / Takdir” başlıkları altında özellikler tespit edildiğini göstermektedir. Belge 13’ ün bulgulara yansıyan özelliklere göre “Musiki, Muallim, Musikişinas, Büyük Üstad, Alaturka, Alafranga” sözcükleriyle sınırlı bir musiki muallimliği, musiki eğitimi, musiki dersi, ders programı, kuram, kurumlar, kuramsal yayıncılık, kişilerden oluşmuşmuş bir musiki eğitimi çerçevesi ortaya konulmaktadır.

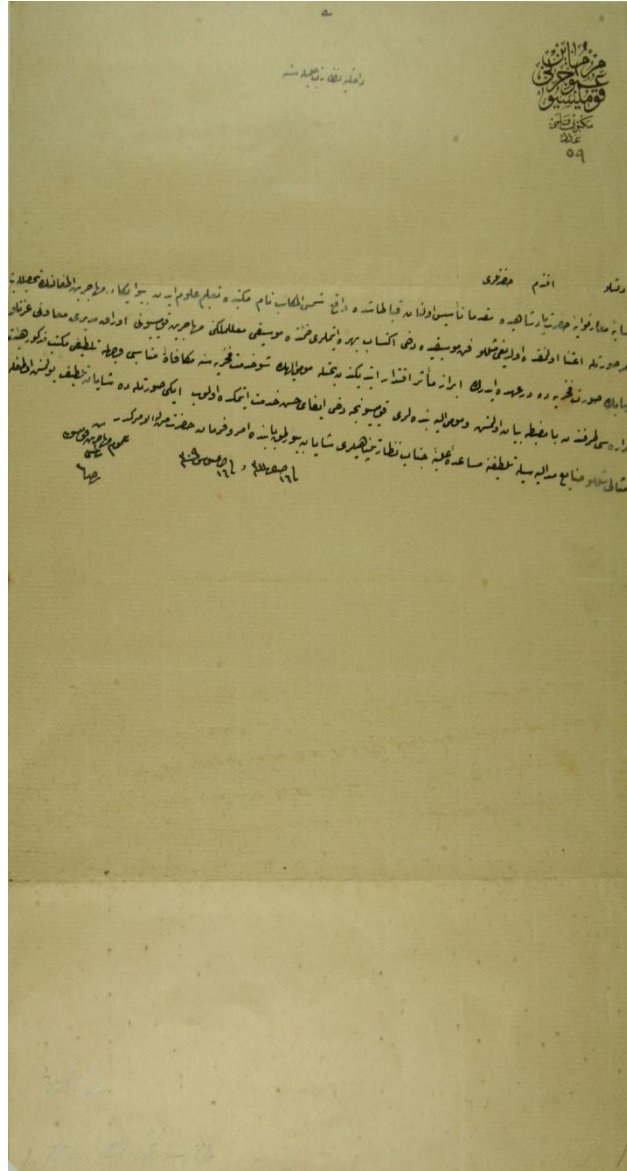
Çizge 13. Belge No: İMG 0005 Belgesinden Elde Edilen Bulgular

Çizelge 13’ te yer alan bulguların %21’ ini kurumsal yapı, % 11’ini mesleki adlar, %7’ sini resmi süreçler oluşturmaktadır.

Çizge ve çizelge 13 IMG_0005 belgesindeki bulgulardan anlaşıldığı üzere Osmanlıda incelenen belge döneminde ağırlık kurumsal yapı, mesleki adlar ve resmi süreçler dahilindedir. Bu ağırlık Osmanlı döneminde belirlenen çerçeveler dahilinde işlemekte olan kurumsallaşmayı göstermektedir. Belgede yer alan tarihlerde ilan edilen musiki muallimlik görevine uygun görülen adı geçen kişinin mesleğe tezkiresi ilan edilmiştir

Belge 14 IMG_0004

Umûm Muhâcirîn Komisyonu

Mektûbî Kalemî

Aded

59

Dâhiliye Nezâret-i Celîlesine

Devletlü efendim hazretleri

Sâye-i maârif-vâye-i hazret-i pâdişâhîde mukaddemâ te'sîs olunan Kabataş'da vâki' Şemsü'l-Mekâtib nâm mektebde ta'lîm-i ulûm eden bîvâyegân-ı muhâcirîn etfâlinin tahsîllerine her sûretle i'tinâ olunmakda olduğu misillü fenn-i mûsikîde dahi iktisâb-ı behre etmeleri zımnında mûsıkî muallimliğini Muhâcirîn Komisyonu Evrâk Müdürü Muâvini izzetlü Rızâ Bey sûret-i fahriyede der-uhde ederek ibrâz-ı meâsir-i iktidâr ettiğinden bahisle mûmâ-ileyhin şu hidmet-i fahriyesine mükâfâten münâsibi vechile taltîfî mekteb-i mezkûr heyet-i idâresi tarafından bâ-mazbata beyân olunmuş ve mûmâ-ileyh bendeleri komisyonca dahi îfâ-yı hüsn-i hidmet etmekde olup iki sûretle de şâyân-ı taltîf bulunmuş olmağla emsâeli misillü sanâyi' madalyasıyla taltîfine müsâade-i aliye-i cenâb-ı nezâret-penâhîleri şâyân buyrulmak bâbında emr ü fermân hazret-i men-lehü'l-emrindir.

Fî 16 Safer sene [1]311 ve fî 16 Ağustos sene [1]309

Umûm Muhâcirîn Komisyonu Reîsi

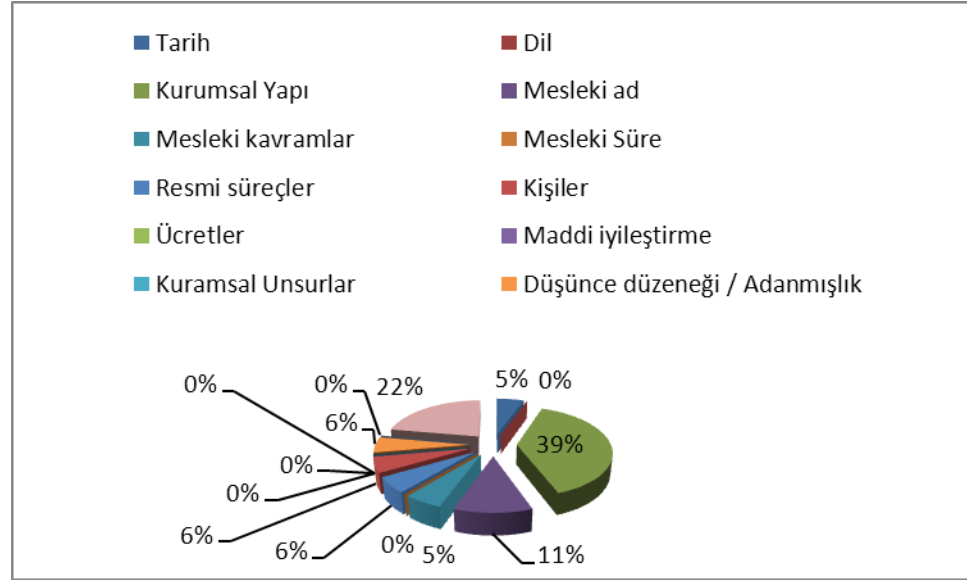
İmzâ (Rızâ)

Çizelge 14. Belge No: İMG 0004 Belgesinden Elde Edilen Nitel Bulgular

Tarih	16 Ağustos 309						
Kurumsal Yapı	Umum Muhacırı Komisyonu Kalemi	Dahiliye Nezaretine	Şems- ülmekeatib	Muhacirler Komisyonu	Mektep	Mekteb İdare Kurulu	Umumi Muhacir i Komisy onu
Mesleki ad	Musiki Öğretmenliğ i	Öğretmen					
Mesleki kavramlar	Öğrenim						
Resmi süreçler	Emirlerine Sunulur						
Kişiler	Reisi Rıza						
Düşünce düzeneği / Adanmışlık	Gücünün Yettiğince Gayret Gösterme						
Başarı / Takdir	Ödüllendiril meye Layık	Sanayi Madalyasıyl a Ödüllendiril mesi	Ödüle Ödüllendiril mesi	Güzel Hizmeti İçin			

Çizelge 14'teki nitel bulgular, Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Başbakanlık Osmanlı Arşivinden elde edilen Osmanlıca özgün belgelerin içerisinde musiki muallimlik mesleğini odağa alan on dört konu kapsamında “Tarih, Dil, Kurumsal yapı, mesleki Ad, mesleki kavramlar, Mesleki süre, Resmi Süreçler, Kişiler, Ücretler, Maddi İyileştirme, Kuramsal Unsurlar, Düşünce Düzeneği (Ülkü / Adanmışlık), Yazarlık, Başarı / Takdir” başlıkları altında özellikler tespit edildiğini göstermektedir. Belge 14'ün bulgulara yansıyan özelliklere göre “Musiki, Muallim, Musikişinas, Büyük Üstad, Alaturka, Alafranga” sözcükleriyle sınırlı bir musiki muallimliği, musiki eğitimi, musiki dersi, ders programı, kuram, kurumlar, kuramsal yayıncılık, kişilerden oluşmuş bir musiki eğitimi çerçevesi ortaya konulmaktadır.

Çizge 14. Belge No: İMG 0004 Belgesinden Elde Edilen Bulgular

Çizge 14' te yer alan bulguların % 39' unu kurumsal yapılar, %11' ini mesleki adlar ve % 6' sını düşünce düzeneği adanmışlık konuları oluşturmaktadır.

Çizge 14' te yer alan bulgulara göre IMG_0004 belgesinde ağırlık gösteren konular kurumsal yapılar, düşünce düzeneği/ adanmışlık ve mesleki adlar altındadır. Bu sayısal değerlerden anlaşıldığı üzere incelenen arşiv belgesinin yazıldığı dönemde meslekleşme süreci bulunmakta, uygulanan meslek kurum çatısı altında gerçekleşmektedir.

3.2. Hatıratlar, Yıllıklar ve Müzik Eğitime Dair Yazılan Makalelerden Elde Edilen Bulgular

Bu kısımda Osmanlı döneminde musiki muallimliği ve musiki dersi kapsamlı metinlerin ve belgelerin ele alındığı hatırat ve diğer yayınlardan ortaya çıkan verilerin içerik çözümlemesinden elde edilen bulgulara yer verilmektedir. Söz konusu bulgular Ayşe ve Şadiye Sultan Hatıratları ile Pera Sakinlerine yönelik Ticaret Yıllığı ve anı metninden oluşmaktadır.

3.2.1. Ayşe Osmanoglu Hatırat Metninin Çözümlemesinden Elde Edilen Nitel ve Nicel Bulgular

Çizelge 15 de Ayşe Osmanoglu'nun hatırat incelemesinden “*Dil, Mesleki Ad, Mesleki Kavram, Kurumsal Yapılar, Kurumsal Unsurlar, Resmi Süreçler*” başlıkları altında aşağıdaki bulgular elde edilmiştir.

1.Dil: Modern Hocalar İfadesi,

2.Mesleki Ad: Artist, oyun muallimi, piyanist, flütçü, viyolonselci, kemancı, musiki muallimi, kompozitör.

3.Mesleki Kavram: Alaturka Musiki, Alaturka Oyunlar, musiki, Marş, ders, ezber, piyano, ders verme, İtalyan musikisi ve Alafranga

4.Kurumsal yapı: Saz ve oyun takımı, Muzika-i Humayun, orkestra, bando (musiki Bandosu, Bando takımı), meşkhane,

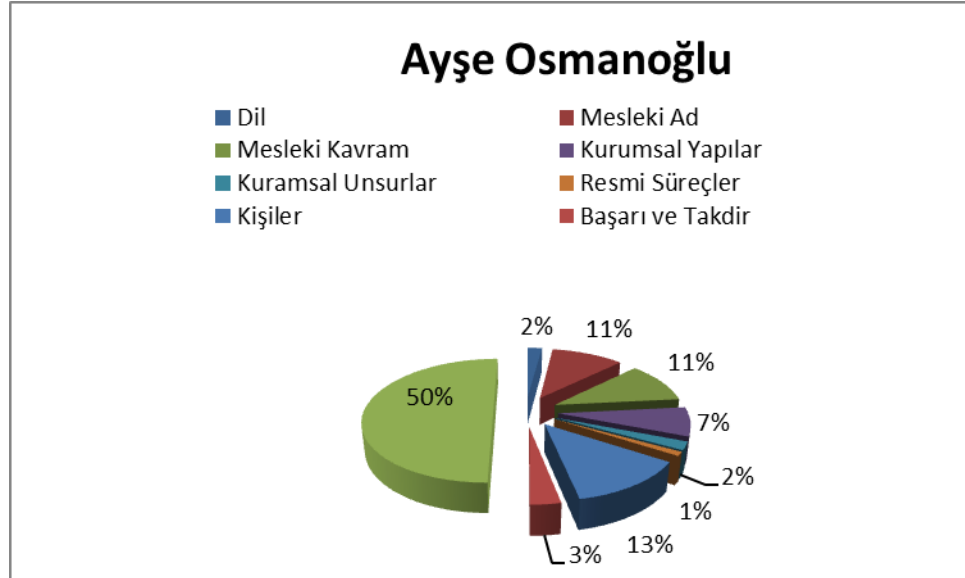
5.Kuramsal Unsurlar: Meşk ettirme, nota,

6.Resmi Süreçler: Tayin edilme,

7.Kişiler: Zeki bey, Hilmi Bey, cemil Bey, Saffet bey, Vondra bey, Guatelli Paşa, Fransız Lombardi, Arenda Efendi, Burhaneddin Efendi, Kevser Kalfa, Fransız Alexandre Efendi.

8.Başarı ve Takdir:Mükemmel Tebrik etme, fevkalade

Çizge No: 15 Ayşe Osmanoğlu Hatırat İncelemesi

Çizge No 15 de yer alan ifadelerde; Kişiler %13, Mesleki Kavramlar %11 ve Mesleki Ad %11 yüzdelik payda oluşturmaktadır.

Bu bulgular, Ayşe Sultan'ın dönemin yerli ve yabancı piyano hocalarıyla hem meşk, hem nota yöntemli bir piyano eğitimi almakta olduğu; saray içinde oluşan musiki eğitimi ve musiki eğitimciliğine yönelik tespitleri yapabilecek bir özgeçmişe sahip olduğu şeklinde yorumlanabilir.

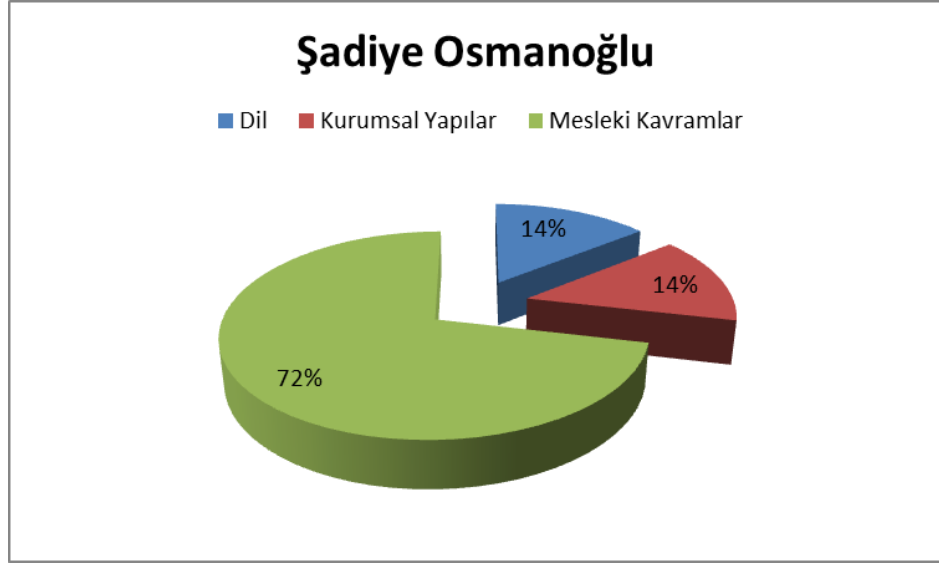
3.2.2. Şadiye Osmanoğlu Hatırat Metninin Çözümlemesinden Elde Edilen Nitel ve Nicel Bulgular

Çizelge 16 da Şadiye Osmanoğlu'nun hatırat incelemesinden “*Dil, Mesleki Kavram, Kurumsal Yapılar*” başlıkları altında bulgular elde edilmiştir.

1. Dil: Hoca
2. Mesleki Kavram: Talebe, Dershane, Piyano, Mandolin,
Ders
3. Kurumsal Yapılar: Mekteb

Bu bulgulardan Şadiye Sultan'ın yaşadığı dönemde saray içinde bulunduğu konumda, derslikleri belli hoca-öğrenci ilişkili bir eğitim düzeneğinde bulunduğu sonucuna varılmaktadır.

Çizge No: 16 Şadiye Osmanoğlu Hatırat İncelemesi

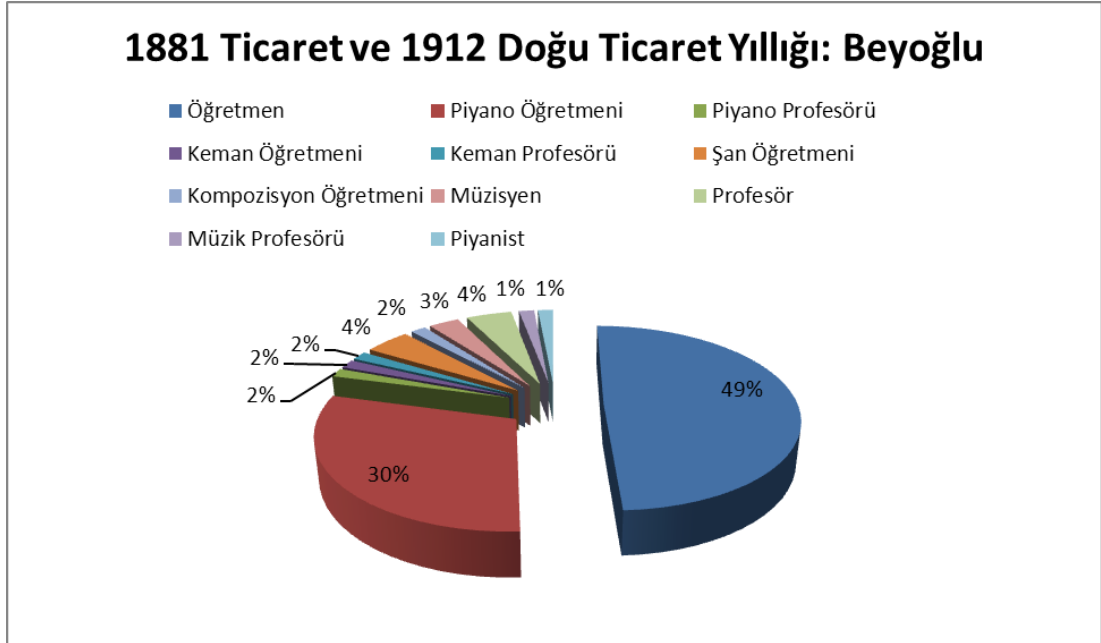

Elde edilen alt başlıklar altında çizge 16'da “Mesleki Kavramlar” %72, “Kurumsal Yapılar” %14, “Mesleki Kavramlar” %14 yüzdelik dilim oluşturmaktadır.

3.2.3. Pera Hatıratı Belge Kitabı Metninin Çözümlemesinden Elde Edilen Nitel ve Nicel Bulgular

Pera Hatıratı'nda yer alan dönemin ticaret yıllıklarında on bir mesleki ad bulunmuş olup mesleki adlar nitel verileri oluştururken söz konusu mesleki adlara yönelik bu meslekleri yürüten meslek insanlarının sayısal dökümü çizge 17'de verilmektedir.

Çizge 17. Jack Deleon'un Pera Hatıratı Adlı Kitabından 1881 Tarihli Ticaret Yıllığı İncelemelerinden Elde Edilen Nitel ve Nicel Bulgular

Çizge 17'ye göre 1881 tarihli ticaret ve 1912 tarihli doğu yıllıkları kayıtlarında tespit edilen musiki mesleğini yürütmekte olan meslek insanlarından %49'u öğretmen [muallim], %30'u piyano öğretmeni [muallimi], %4'ü şan muallimi, %4'ü profesör ve diğer %13'ü ise müzisyen, müzik profesörü, piyano profesörü, keman profesörü, keman muallimi, kompozisyon muallimi ve piyanisttir.

Bu bulgular, dönemin Osmanlı topraklarında Başkent İstanbul'un sadece bir bölgesinde bulunan ve musiki öğretimine doğrudan katılan kişilerin varlığı ve musiki öğretimindeki Batı tabanlı eğitimin dal öğretmenliği bakımından çeşitliliği Osmanlıdaki musiki eğitimi ve öğretiminin durumuna yönelik çıkarım yapma olanağı verecek bir bulgu niteliği taşımaktadır şeklinde yorumlanabilir.

3.3. Müzik Eğitime Yönelik Bilimsel metinlerin İncelemesinden Elde Edilen Bulgular

Bu kısımda müzik eğitime yönelik Cumhuriyet dönemi bilimsel yazın alanında dil, mesleki ad ve kavramlar, düşünce düzeneği, kurumsal yapılar gibi basamaklara yönelik içerik çözümlemesi bulguları açıklanmaktadır.

3.3.1. Makale Metinlerinin İçerik Çözümleme Bulguları

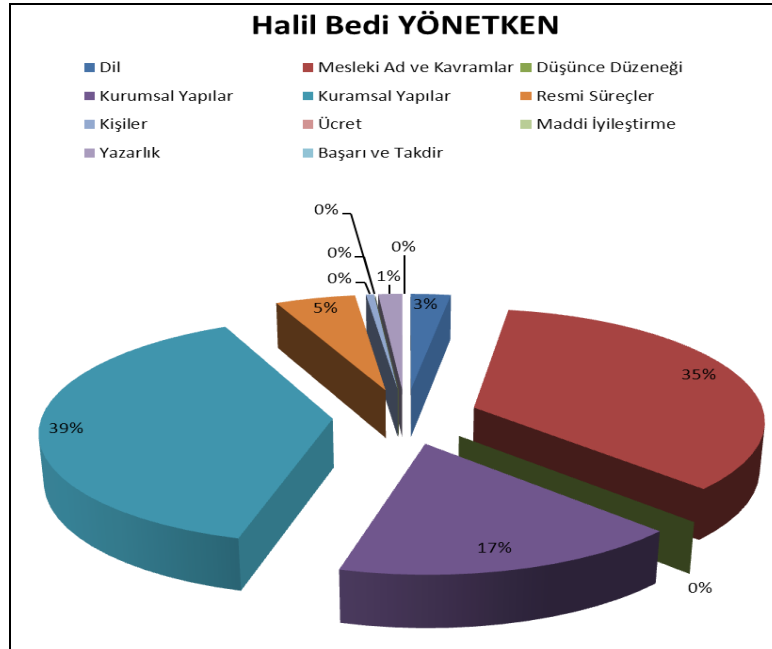
Bu kısımda Musiki muallimliği mesleğine yönelik Cumhuriyet dönemi musiki bilginlerinin müzik eğitimi veya musiki muallimliğini doğrudan konu alan makalelerinden elde edilen ve çeşitli sayıda alt başlıklar altında kümelenen ifadelere yönelik bulgulara yer verilmiştir. Bu bulgular Halil bedi Yönetken, Ali Uçan, Çinuçen Tanrıkorur ve Nazmi Özalp'e ait olup her bir makale incelemesi ayrı alt başlıklarda metinleştirilmiştir.

3.3.2. Halil Bedi Yönetken'in Makalesinde Musiki Muallimliği mesleğine Yönelik İfade İncelemesinden Elde Edilen Bulgular

Bu kısımda Halil bedi Yönetken'in "Musiki Muallimlerimiz ve Musiki Tedrisatımız" adlı makalesi üzerinde yapılan metin incelemesi ve bu incelemeden içerik çözümlemesi ile elde edilen bulgular verilmiştir. Bu bulguların sergilenişinde nitel verilere ait çizelgeler büyük boyutlu olduğunda çizelge verilmeyip nitel bulgular sadece metin olarak açıklanmıştır. Söz konusu bulgularda ifadelere yönelik sayısal çokluk oluştuğunda bu nicelik çizelgelerde gösterilmiş ve nicel bir bulgu ortaya konulmuştur.

Halil Bedi Yönetken'in söz konusu makalesinde bulunan nitel veriler sekiz alt başlık veya ifade kümesi altında toplanmıştır. Bu ifadeler; bir bölümünü oluşturmaktadır.

Çizge 18. Halil Bedi Yönetken'in Makalesi Üzerinde Yapılan İçerik Çözümlemesi Bulgularının Nicel dağılımı

Çizge 18'deki sayısal bulgular sekiz alt başlık altında toplanan nitel ifadelerin %39'u "*Kuramsal Yapılar*¹⁵"; %35'si "*Mesleki Ad ve Kavramlar*¹⁶" ve %17'si "*Kurumsal Yapılar*¹⁷" alt başlıklarında toplanmış olup, diğer alt başlıklara ilişkin oranlar çizge 18 'de gösterildiği gibidir.

3.3.3. Ali Uçan'ın Türkiye'de Müzik Öğretmenliği Eğitiminin Dünü-Bugünü-Yarını Makalesinde Musiki Muallimliği mesleğine Yönelik İfade İncelemesinden Elde Edilen Bulgular

Bu kısımda Ali Uçan'ın "Türkiyede Müzik Öğretmenliği Eğitiminin Dünü-Bugünü-Yarını" adlı makalesi üzerinde yapılan metin incelemesi ve bu incelemeden

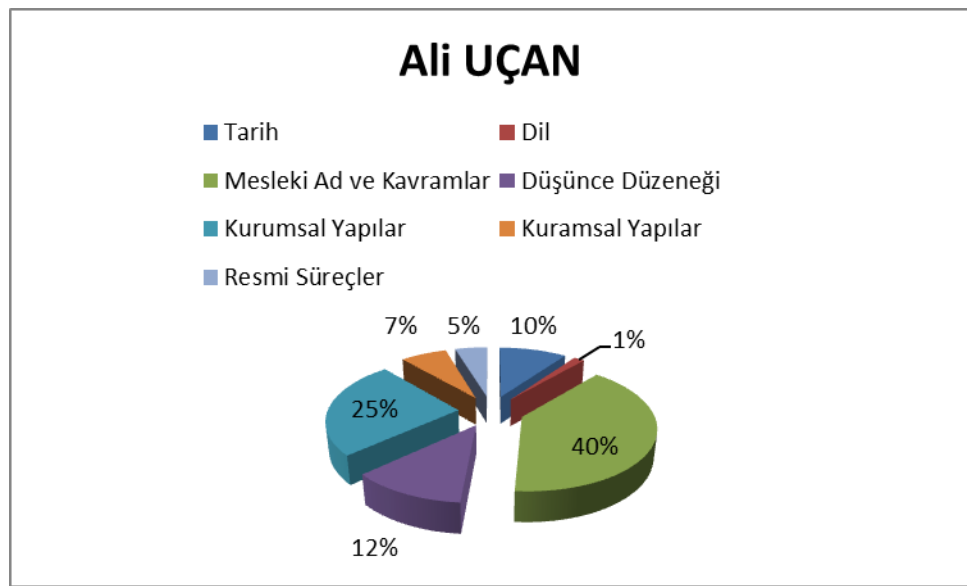
¹⁵ İlim, Nota, Usul, Darb, Makam, Peşrev, Ud, Keman, Akord, Çalgı, İcra, Ses, Nota, Bemol, Diyez, Solfej, Marş, Şarkı, Majör, Minör, Gam"

¹⁶ Musiki, Musiki Encümeni, Musiki Muallimi, Saz, Sazende, Hanende, Pedagoji, Psikoloji, Talim, Öğretim, Ders, Talebe"

¹⁷ Tedris, Mekteb, Lise, Musiki Muallim Mektebi, Musiki Tedrisâtı, Musiki Darümuallimîn, Muallim Mektebi, Bando

içerik çözümlemesi ile elde edilen bulgular verilmiştir. Bu bulguların sergilenişinde nitel verilere ait çizelgeler büyük boyutlu olduğunda çizelge verilmeyip nitel bulgular sadece metin olarak açıklanmıştır. Söz konusu bulgularda ifadelerle yönelik sayısal çokluk oluştuğunda bu sayısallık çizgelerde gösterilmiş ve nicel bir bulgu ortaya konulmuştur.

**Çizge 19 Ali Uçan'ın Metni Üzerinde Yapılan İçerik Çözümlemesi
Bulgularının Nicel dağılımı**

Çizge 19 daki nitel bulgular yedi alt başlıkta incelenmiş olup, %40'ı *Mesleki Ad ve Kavramlar*¹⁸, %25'i *Kurumsal Yapılar*¹⁹, %12'sini *Düşünce Düzeniği*²⁰ oluşturmaktadır.

¹⁸ Müzik Öğretmenliği Eğitimi, Örgün genel müzik eğitim, Medrese geleneksel eğitimi, Anaokulu eğitimi, çağdaş / Modern Eğitim, sanat, ve teknik eğitim ve müzik eğitimi kavramları; Müzik dersi, ders dışı etkinlik; Müzik Şubesi

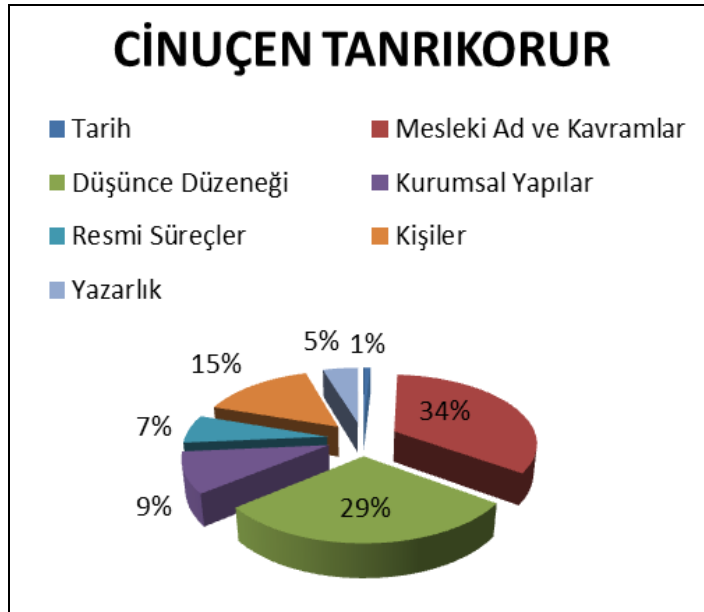
¹⁹ 1910, 1924, 1930, 1937, 1942-1947, 1960, 1980, 1970, 1982

²⁰ İmparatorluk Dönemi, Tanzimat Dönemi, Cumhuriyet Dönemi, Türkiye

3.3.4. Cinuçen Tanrıkorur'un Müzik Eğitimimiz Üzerine Bir Defa Daha Makalesinde Musiki Muallimliği mesleğine Yönelik İfade İncelemesinden Elde Edilen Bulgular

Bu kısımda Cinuçen Tanrıkorur'un "Müzik Eğitimimiz Üzerine Bir Defa Daha" adlı makalesi üzerinde yapılan metin incelemesi ve bu incelemeden içerik çözümlemesi ile elde edilen bulgular verilmiştir. Bu bulguların sergilenişinde nitel verilere ait çizelgeler büyük boyutlu olduğunda çizelge verilmeyip nitel bulgular sadece metin olarak açıklanmıştır. Söz konusu bulgularda ifadelere yönelik sayısal çokluk oluştuğunda bu sayısal çizelgelerde gösterilmiş ve nicel bir bulgu ortaya konulmuştur.

Çizge 20 Cinuçen Tanrıkorur'un Metni Üzerinde Yapılan İçerik Çözümlemesi Bulgularının Nicel dağılımı

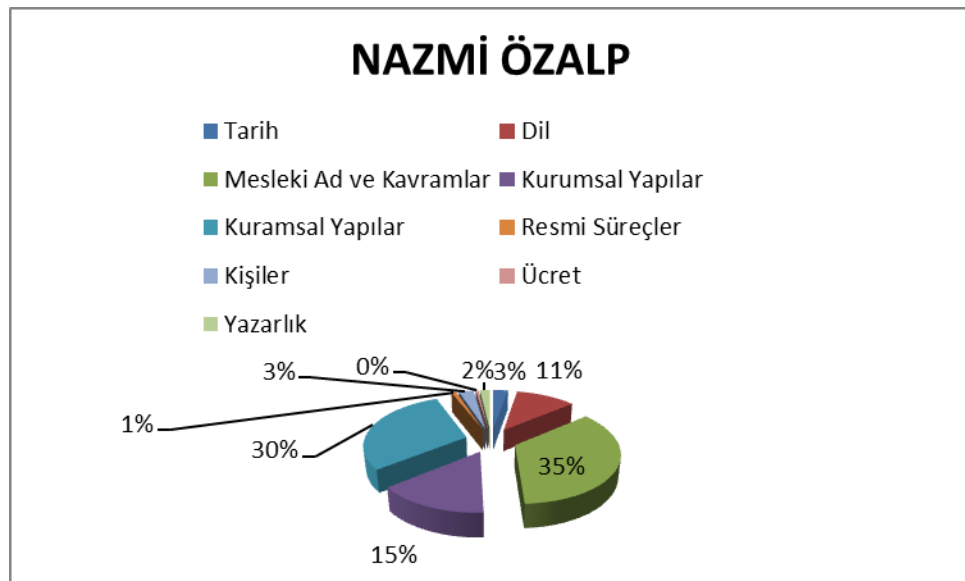
Çizge 20'deki nitel bulgular yedi başlık altında incelenmiş olup, %34'ünü *Mesleki Ad ve Kavramlar*²¹, %29'unu *Düşünce Düzenegi*²² ve %15'ünü *Kişiler*²³ oluşturmaktadır.

²¹ Müzik, Müzik Eğitimi, Ders, Türk Müziği, Türk Sanat Müziği, Türk Halk Müziği, Klasik Müzik, Şef, Sanatçı, Şancı, Piyanist

3.3.5. Nazmi Özalp'in Ülkemizde İlk Konservatuar Denemesi ve Diğer Öğretim Kuruluşları Makalesinde Musiki Muallimliği mesleğine Yönelik İfade İncelemesinden Elde Edilen Bulgular

Bu kısımda Nazmi Özalp'in "Ülkemizde İlk Konservatuar Denemesi ve Diğer Öğretim Kuruluşları" adlı makalesi üzerinde yapılan metin incelemesi ve bu incelemeden içerik çözümlemesi ile elde edilen bulgular verilmiştir. Bu bulguların sergilenişinde nitel verilere ait çizelgeler büyük boyutlu olduğunda çizelge verilmeyip nitel bulgular sadece metin olarak açıklanmıştır. Söz konusu bulgularda ifadelere yönelik sayısal çokluk olduğunda bu sayısal çokluk çizelgelerde gösterilmiş ve nicel bir bulgu ortaya konulmuştur.

Çizge No: 21 Nazmi Özalp'in Metni Üzerinde Yapılan İçerik Çözümlemesi Bulgularının Nicel dağılımı

²² Kendi Müziği, Kendi Dili, Kendi Tarihi, Millet, Çağdaş, Gelişmiş, Türk, Batı, Batılılaşma, Doğu, Doğululaşma, Kültür, Kültürler

²³ Tanburi Cemil Bey, Dede Efendi, İtri, Arif Bey, Mahmud Celaleddin, III. Selim, Vasfi Rıza Zobu, Cemal Reşit Rey, Schubert, Bach, Beethoven

Çizge 21' deki nitel bulgular dokuz başlık altında incelenmiştir. %35'ini *Mesleki Ad ve Kavramlar*²⁴, %30'unu *Kuramsal İfadeler*²⁵, %15'ini *Kurumsal Yapılar*²⁶ oluşturmaktadır.

²⁴ Öğrenci, Ders, Ders Saati, Muallim, Öğretmen Nota Öğretmeni, Müdür, Musiki Kadrosu, Okul Kadrosu, Eğitim, Musiki Eğitimi, Musikişinas

²⁵ Türk Musikisi, Türk Sanat Musikisi, Musiki Nazariyatı, Batı Musikisi, Fasıl, Makam, Ses, Saz, Nota, Porte, Keman, Flüt, Pişano, Arıza, Diyez, Bemol, Akord

²⁶ Enderun, Darülelhan, Mehterhane, Meşkhane, Alaturka Musiki Tasnif ve Tespit Heyeti, Terakki Musiki Mektebi 1922-1927, Türk Musikisi Okulu, Konservatuar, İstanbul Belediye Konservatuarı, Okul, Milli Eğitim, Eğitim Bakanlığı

BÖLÜM IV

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırma ana sorusunu yanıtlayacak biçimde alt araştırma soruları düzeninde sınıflanmış sonuçlara yer verilmektedir.

4.1. BOA Belgelerinde Musiki Muallimliği Mesleğinin Özellikleri Nasıl Yansımaktadır? Soru Cümlesini Yanıtını Oluşturan Sonuçlar

Çizelge ve çizge 1’e göre 1910’lu yıllar itibari ile Musiki eğitiminin mesleki tüm koşulları gelişmiş ve mesleki kavramsallık yerleşmiş durumdadır. Söz konusu dönemin mesleki koşullarını oluşturan üç temel özellikler %25 oran ile “mesleki kavramlar”, %17 oran ile “Kurumsal yapı” ve “Dil Unsurları” konularına dayanmaktadır.

Çizelge ve çizge 2’ de Osmanlı’da musiki muallimliği meslek adı ile geçmekte, musiki dersi belirli kurumlarda musiki dersi olarak verilmekte ve resmi süreçler dahilinde muallimlerin yerleşimleri sağlanmaktadır.

Çizelge ve çizge 3’ teki nitel veriler ve bulgulara göre 1874 yıllarında Osmanlı’ da musiki muallimlik mesleği meslek adı altında yapılmaktadır. Bununla beraber bu meslek atama, tayin, maaş ve ücret iyileştirme destekli resmi süreçler ile yürütülmekte ve kurumsallaşmış okullarda devam ettirmektedir.

Çizelge ve çizge 4’ teki bulgulara göre IMG_0021 belgesinde adı geçen tarihlerde musiki muallimlik mesleğinin varlığı ve bu meslek dahilinde resmi kurumlara tayin, yer değiştirme ve ücret iyileştirme gibi kurumsal konularda başvuru olanağı vardır.

Çizelge ve çizge 5’ e göre Osmanlı döneminde resmi süreçler dahilinde seyahat izni, maaş belirleme ve kurumsal yapılar ile kurumsallaşmış bir yapı mevcuttur.

Çizelge ve çizge 8, IMG_0010 belgesine göre belgenin kayıt altına alındığı dönemde musiki muallimliği için ilan verilmiş olup, resmi kaynaklarda yayınlanmıştır. Yeterli ücret ibaresi ve ilan kelimelerinden anlaşıldığı üzere Osmanlı döneminde meslek olarak icra edilmektedir.

Çizelge ve çizge 10'da yer alan bulgulara göre, IMG_0009 belgesinde yer alan tarihler arasında işleme alınan musiki muallim ilanının adı geçen makamlarca işleme alındığının tekrar edilmesi, belirtilen tarihlerde Osmanlı'da mesleki anlamda işleyen bir düzen bulunduğunun göstergesidir.

Çizelge ve çizge 11 IMG_0008 belgesinden, belgede yer alan tarihler dahilinde ilgili makamlar aracılığı ile ilan edilen musiki muallimlik mesleğine başvuru olduğu ve bu başvurunun ilgili makamlarca değerlendirilmeye alınmasının belirtildiği anlaşılmaktadır. Bu çıkarım ile yer alan tarihler aracılığı ile Osmanlılarda resmi süreç işleyişinin belirlenmiş bir düzende olduğu anlaşılmaktadır.

Çizelge ve çizge 12, IMG_0006 belgesinde yer alan bulgulara göre, adı geçen belgede yer alan tarihlerde Osmanlılarda musiki muallimlik mesleği alanında yapılan ve başarılı görülen icraatlar resmi süreçler dahilinde takdir edilmekte ve belgelerle kayıt altında alınarak gerekli makamlarca ödüllendirilmektedir.

Çizelge ve çizge 13, IMG_0005 belgesinde yer alan bulgulara göre veriler ışığında belirtilen tarihlerde musiki muallimliğine ihtiyaç görüldüğü, bu ihtiyaç dahilinde verilen ilan sonucu muallim seçildiği ve seçilen muallimin mesleğe başlama tezkiresi elde ettiği anlaşılmaktadır.

Çizelge ve çizge 14, IMG_0004 belgesinden elde edilen bulgulardan anlaşıldığı üzere incelenen belgede yer alan tarihler dâhilinde Osmanlı'da musiki muallimlik mesleğinde mesleki başarı, ücret iyileştirmenin yanı sıra adanmışlık düzeyinde görülmekte; takdir edilip ödüllendirilmektedir.

4.2. Hatıratlar ve 1881-1912 Ticaret Yıllıklarından Elde Edilen Sonuçlar

Bu kısımda Ayşe ve Şadiye Osmanoğlu Sultanların hatıratlarına yansıyan musiki eğitimi ve muallimliği mesleğine ilişkin ifadelerinden elde edilen sonuçlara yer verilmektedir.

Ayşe Sultan'ın yaşadığı dönemde gerek sarayda, gerek saray dışında musiki eğitimi ve musiki muallimliğine ilişkin sonuçlar şunlardır:

1. Sarayda padişah çocukları öncelikli olmak üzere Saray sakinlerine yönelik piyano eğitimi vardır.
2. Piyano eğitimini veren yerli ve yabancı on bir musiki (piyano) hocası (Muallimi) adı²⁷ anılmıştır.
3. Musiki (Piyano) derslerinde meşk ve nota eğitimi birlikte yürütülmektedir.
4. Sekiz adet mesleki adlandırma²⁸ kullanılmıştır.
5. Dokuz adet mesleki kavram²⁹ kullanılmıştır.
6. Beş adet kurumsal yapı adı³⁰ tespit edilmiştir.
7. Tayin edilme ve başarının takdiri ifadeleri tespit edilmiştir.

²⁷ Zeki bey, Hilmi Bey, Cemil Bey, Saffet bey, Vondra Bey, Guatelli Paşa, Fransız Lombardi, Arenda Efendi, Burhaneddin Efendi, Kevser Kalfa, Fransız Alexandre Efendi.

²⁸ Artist, oyun muallimi, piyanist, flütçü, viyolonselci, kemancı, musiki muallimi, kompozitör.

²⁹ Alaturka Musiki, Alaturka Oyunlar, musiki, Marş, ders, ezber, piyano, ders verme, İtalyan musikisi ve Alafranga.

³⁰ Saz ve oyun takımı, Muzika-i Humâyûn, orkestra, bando (musiki Bandosu, Bando takımı), meşkhâne,

Şadiye Sultan'ın yaşadığı dönemde sarayda bulunduğu konumda aldığı musiki eğitimi ve musiki muallimliğine ilişkin sonuçlar şunlardır:

1. Gerek sarayda gerek saray dışında eğitim düzeneğinin devam ettirildiği derslikler³¹ vardır.
2. Piyano ve mandolin dersi veren öğretmen (hoca, muallim) vardır.
3. Sarayda, saray halkına ders verilen okul (mekteb) bulunmaktadır.
4. Mesleki Kavram³² başlığı altında 5 farklı ifade bulunmaktadır.
5. Kurumsal Yapılar³³ başlığı altında 1 ifade bulunmaktadır.

Ayşe ve Şadiye Osmanoğlu'nun sarayda yaşadığı dönemlerin aynı zamanlar olduğu göz önüne alındığında, her iki Sultan'ın aktardıklarından çıkan sonuçlar doğrultusunda Osmanlılarda Sultan II. Abdülhamid döneminde sarayda musiki eğitiminin verildiği, yerli ve yabancı musiki hocalarının bulunduğu, bu eğitim için sarayda ayrılmış alan bulunduğu ve piyano dışında; keman, viyolonsel, flüt ve mandolin dersleri verildiği ortaya çıkmaktadır.

4.2.1. 1981-1912 Ticaret Yıllıklarından Elde Edilen Sonuçlar

Çizge 17' de 1881 ve 1912 ticaret yıllıkları üzerinde yapılan nitel inceleme ile elde edilen bulgulara göre 1881-1912 yılları arasında sadece Beyoğlu'nda yaşayan ve musikiyi meslek edinmiş 31 kişinin yaşadığı tespit edilmiştir. Bununla birlikte muallimlik mesleğini de yürütmekte olanlar değerlendirmeye alındığında bu sayı 67'yi bulmaktadır. Musiki eğitimi meslek edinen 31 kişi piyano akortçuluğu veya müzik aletleri satıcılığı mesleği dışında doğrudan musiki eğitimi ile ilgili

³¹ Talebe, Dershane, Piyano, Mandolin, Ders

³² Talebe, Dershane, Piyano, Mandolin, Ders

³³ Mekteb

kişilerdir. Söz konusu yıllıklarda musiki eğitimi ve öğretimi ile ilgili meslekler ve sayısal dağılımı şöyledir:

1. Öğretmen [muallim]: %49,
2. Piyano öğretmeni [muallimi]: %30,
3. Şan muallimi: %4,
4. Profesör [Fransızcada muallim karşılığıdır]: %4,
5. Diğer mesleki adları³⁴: %13

4.3. Musiki Eğitimi Makalelerinden Elde Edilen Sonuçlar

Bu kısımda Yönetken, Uçan, Tanrıkorur ve Özalp'in musiki eğitimine odaklanmış makalelerindeki ifadelere yönelik nitel bulguların sayısallaştırılmış bulgularından elde edilen sonuçlara yer verilmiştir.

4.3.1. Halil Bedi Yönetken'in Musiki Eğitimi İle İlgili Makalesinden Elde Edilen Sonuçlar

Halil Bedi Yönetken'in makalesinin metin çözümlemesinde elde edilen bulgulara göre tezin ana konusunu oluşturan musiki muallimliği mesleğine yönelik ifadeler 11 alt başlıkta toplanmıştır. Bu ifadelerden aşağıda verilen üçü ifadelerin %91'ini oluşturmakta ve böylece Halil Bedi Yönetken'in musiki muallimliği ve musiki eğitime yönelik görüşlerinin merkezini ortaya koymaktadır. Söz konusu üç alt başlıktaki musiki ve musiki eğitime yönelik ifadeler aşağıdaki gibidir:

1. “*Kuramsal Yapılar*³⁵”; %39: İlim, Nota, Usul, Darb, Ses, Peşrev, Şedaraban, Makam, Aksak, Ud, Keman, Vezin, Akord, Bemol, Diyez

³⁴ Müzisyen, müzik profesörü, piyano profesörü, keman profesörü, keman muallimi, kompozisyon muallimi ve piyanisttir.

³⁵ İlim, Nota, Usul, Darb, Makam, Peşrev, Ud, Keman, Akord, Çalgı, İcra, Ses, Nota, Bemol, Diyez, Solfej, Marş, Şarkı, Majör, Minör, Gam”

2. “*Mesleki Ad ve Kavramlar*³⁶” %35: Musiki Encümeni, Musiki Muallimi, Pedagoji, Psikoloji, Öğretim, Ders, Talebe, Musiki Muallimi, Okutma

3. “*Kurumsal Yapılar*³⁷” %17: Bando, Tedris, Tedrisatı Musiki Muallim,Mekteb, Alafranga Musiki, Alaturka Musiki, Lise, Musiki Teşkilatı,Muallim Mektebi, Darülmualimin,Maarifi Musiki

4.3.2. Ali Uçan’ın Musiki Eğitime Yönelik Makalesinden Elde Edilen Sonuçlar

Uçan’ ın makale metninde incelenen 7 alt başlık sonucu incelenen metinde belirlenen 3 ana alt başlık %72 oranında çoğunluk göstermektedir. Bu üç ana alt başlık Uçan’ın metin incelemesinde musiki muallimlik mesleğine dair odak oluşturmaktadır. Söz konusu üç alt başlıktaki musiki ve musiki eğitime yönelik ifadeler aşağıdaki gibidir:

1. %40 *Mesleki Ad ve Kavramlar*³⁸: Müzik Öğretmenliği Eğitimi, Örgün genel müzik eğitim, Medrese geleneksel eğitimi, Anaokulu eğitimi, çağdaş / Modern Eğitim, sanat, ve teknik eğitim ve müzik eğitimi kavramları; Müzik dersi, ders dışı etkinlik; Müzik Şubesi

2. %25 *Tarih*³⁹: 1910, 1924, 1930, 1937, 1942-1947, 1960, 1980, 1970, 1982

3. %12 *Düşünce Düzenegit*⁴⁰: İmparatorluk Dönemi, Tanzimat Dönemi, Cumhuriyet Dönemi, Türkiye

³⁶ Musiki, Musiki Encümeni, Musiki Muallimi, Saz, Sazende, Hanende, Pedagoji, Psikoloji, Talim, Öğretim, Ders, Talebe”

³⁷ Tedris, Mekteb, Lise, Musiki Muallim Mektebi, Musiki Tedrisatı, Musiki Darülmuallimîn, Muallim Mektebi, Bando

³⁸ Müzik Öğretmenliği Eğitimi, Örgün genel müzik eğitim, Medrese geleneksel eğitimi, Anaokulu eğitimi, çağdaş / Modern Eğitim, sanat, ve teknik eğitim ve müzik eğitimi kavramları; Müzik dersi, ders dışı etkinlik; Müzik Şubesi

³⁹ 1910, 1924, 1930, 1937, 1942-1947, 1960, 1980, 1970, 1982

4.3.3. Cinuçen Tanrıkorur'un Musiki Eğitime Yönelik Makalesinden Elde Edilen Sonuçlar

Tanrıkorur'un makalesinden elde edilen bulgulara göre incelenen metinde Tanrıkorur'un musiki muallimlik mesleğine yönelik ele aldığı konular yedi alt başlık altında toplanmıştır. Bu alt başlıklardan üç tanesinden %78 payda elde edilmiştir. Elde edilen yüzdelik dilimden anlaşıldığı üzere Tanrıkorur ele aldığı konuda meslekleşme sürecini vurgulamakta ve düşünce düzeneği bakımından Doğu-Batı farklılıklarını ortaya koymaktadır. Söz konusu üç alt başlıktaki musiki ve musiki eğitime yönelik ifadeler aşağıdaki gibidir:

1. %34 *Mesleki Ad ve Kavramlar*⁴¹: Müzik, Müzik Eğitimi, Ders, Türk Müziği, Türk Sanat Müziği, Türk Halk Müziği, Klasik Müzik, Şef, Sanatçı, Şancı, Piyanist.

2. %29 *Düşünce Düzeneği*⁴²: Kendi Müziği, Kendi Dili, Kendi Tarihi, Millet, Çağdaş, Gelişmiş, Türk, Batı, Batılılaşma, Doğu, Doğululaşma, Kültür, Kültürler.

3. %15 *Kişiler*⁴³: Tanburi Cemil Bey, Dede Efendi, Itri, Arif Bey, Mahmud Celaleddin, III. Selim, Vasfi Rıza Zobu, Cemal Reşit Rey, Schubert, Bach, Beethoven.

⁴⁰ İmparatorluk Dönemi, Tanzimat Dönemi, Cumhuriyet Dönemi, Türkiye

⁴¹ Müzik, Müzik Eğitimi, Ders, Türk Müziği, Türk Sanat Müziği, Türk Halk Müziği, Klasik Müzik, Şef, Sanatçı, Şancı, Piyanist

⁴² Kendi Müziği, Kendi Dili, Kendi Tarihi, Millet, Çağdaş, Gelişmiş, Türk, Batı, Batılılaşma, Doğu, Doğululaşma, Kültür, Kültürler

⁴³ Tanburi Cemil Bey, Dede Efendi, Itri, Arif Bey, Mahmud Celaleddin, III. Selim, Vasfi Rıza Zobu, Cemal Reşit Rey, Schubert, Bach, Beethoven

4.3.4. Nazmi Özalp'in Musiki Eğitime Yönelik Makalesinden Elde Edilen Sonuçlar

Özalp'in makale incelemesinde musiki muallimlik mesleği konusu altında 9 alt başlık bulunmuştur. Bu alt başlıklardan üç tanesi % 80 payda ile çoğunluk göstermektedir. Bu bulgular Özalp'in metninde bilimsel bir üslup, musiki alanına yönelik bütüncül bir bakış açısı ve mesleki farkındalığın ortaya konulduğunu göstermektedir. Söz konusu üç alt başlıktaki musiki ve musiki eğitime yönelik ifadeler aşağıdaki gibidir:

1. %35 *Mesleki Ad ve Kavramlar*⁴⁴: Öğrenci, Ders, Ders Saati, Muallim, Öğretmen Nota Öğretmeni, Müdür, Musiki Kadrosu, Okul Kadrosu, Eğitim, Musiki Eğitimi, Musikişinas.
2. %30 *Kuramsal İfadeler*⁴⁵: Türk Musikisi, Türk Sanat Musikisi, Musiki Nazariyatı, Batı Musikisi, Fasıl, Makam, Ses, Saz, Nota, Porte, Keman, Flüt, Piyano, Arıza, Diyez, Bemol, Akord.
3. %15 *Kurumsal Yapılar*⁴⁶: Enderun, Darülelhân, Mehterhâne, Meşkhâne, Alaturka Musiki Tasnif ve Tespit Heyeti, Terakki Musiki Mektebi 1922-1927, Türk Musikisi Okulu, Konservatuar, İstanbul Belediye Konservatuarı, Okul, Milli Eğitim, Eğitim Bakanlığı.

⁴⁴ Öğrenci, Ders, Ders Saati, Muallim, Öğretmen Nota Öğretmeni, Müdür, Musiki Kadrosu, Okul Kadrosu, Eğitim, Musiki Eğitimi, Musikişinas

⁴⁵ Türk Musikisi, Türk Sanat Musikisi, Musiki Nazariyatı, Batı Musikisi, Fasıl, Makam, Ses, Saz, Nota, Porte, Keman, Flüt, Piyano, Arıza, Diyez, Bemol, Akord

⁴⁶ Enderun, Darülelhân, Mehterhane, Meşkhâne, Alaturka Musiki Tasnif ve Tespit Heyeti, Terakki Musiki Mektebi 1922-1927, Türk Musikisi Okulu, Konservatuar, İstanbul Belediye Konservatuarı, Okul, Milli Eğitim, Eğitim Bakanlığı

ÖNERİLER

1. Üniversitelerin müzik eğitimi bölümlerinde sanat ve müzik tarihi derslerinde okutulan sadece Cumhuriyet sonrası ve batı müzik kültürünün yanısıra Osmanlı dönemi müzik eğitimi de ders olarak verilmelidir.
2. Özellikle Cumhuriyet sonrası dönemi incelemiş ve bu dönem üzerine yayınlar yapan yazar ve bilginlerin Osmanlı dönemine siyasi düşüncelerden arındırılmış tarafsız bir gözlemle yaklaşması ve her iki döneme eşit mesafede durması bilimin tarafsızlığı bakımından önemli bulunmaktadır.

KAYNAKÇA/BİBLİYOGRAFYA

- Akbaş, Selçuk, *BELGESEL TARAMA -Sunum Raporu- BEÖ – 501 Spor Bilimleri Araştırma Yöntemleri*, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Beden Eğitimi Öğretmenliği Anabilim dalı, BOLU 2005.
- Altunya, Niyazi, *Gazi Eğitim Enstitüsü, Gazi Orta Öğretmen Okulu ve Eğitim Enstitüsü (1926-1980)*; Ankara, 2006, s. 605, 609-610.
- Antel Sadrettin Celal, *a.g.m.*, s.455, Akt; Akkuş Turgay, *Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e Bursa Kent Tarihinde Gayrimüslimler*, İstanbul, Mayıs 2010, s. 71.
- Arıkan, Rauf *Araştırma Teknikleri ve Rapor Yazma*, Gazi Kitabevi, Ankara 2000, s.95.
- Arseven, Ali, *Alan Araştırma Yöntemi İlkeler ve Teknikler*, Gündüz Eğitim ve Yayıncılık, Ankara, 2001, s. 104.
- Bahar, İlter, *Modernizm, Postmodernizm, Postkolonyalizm: Ben-Öteki İlişkileri ve Etnosantrizm*, Doğu Akdeniz Üniversitesi, İletişim Fakültesi, 2006 sayı 1.
- Balcı, Ali, *Sosyal Bilimlerde Araştırma,Yöntem,Teknik ve İlkeleri*, Ankara, 2004 s. 57.
- Balcı, Turan, *Araştırma Teknikleri Semineri*, 2005, s.57.
- Başer, F.A Tahrir ü Tahririyye Işığında Mevlevi Ayini Formu Akt; Erhan Özden,Hikmet Toker, Marmara Üniv. Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Din Musikisi ABD 2006.
- Behar, Cem, *"AU Ufki ve Mezmurları"*, Pan Yayıncılık, İstanbul, s.44. Akt; Akdeniz; Türk Musikisinde Enderun'un Yeri ve Önemi Nesimi Yazıcı, Türk Medeniyeti Tarihi;221 1990

Behar, Cem, *Aşk Olmayınca Meşk Olmaz*, 1998, s. 25.

Bilgin, Nuri, *Sosyal Bilimlerde İçerik Analizi Teknikler ve Örnek Çalışmalar*, Siyasal Yayınevi, Ankara, 2006 s.9, 13, 20.

Deleon, Jak, *Pera Hatıratı*, Gözlem Gazetecilik Basın ve Yayın A.Ş., s. 60.

Dural, T.C. Gazi Üniversitesi EBE Güzel Sanatlar Eğitimi Müzik Eğitimi ABD Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2007, s.7.

Gazi Yüksek Öğretmen Okulu Müzik Bölüm Müzik Alanı 1. Yıl Programının Değerlendirilmesi, Çağrı Matbaası, s.2, Ankara, 1996. Akt; Uçan Ali.

Hüdavendigar Vilayeti Salnamesi (1316) Bursa, 1316 (1898), s. 436-437. Akt; Akkuş Turgay, 2010*Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e Bursa Kent Tarihinde Gayrimüslimler*, İstanbul s. 97.

Işıkoğlu, 2005 Büyüköztürk ve Diğ., Akt.: Saban, 20010:254

Karasar, Niyazi *Bilimsel Araştırma Yöntemi*, Nobel Yayın, Kasım Ankara 2009, s.109.

Maarif Vekaleti / MEB. İlkokul Programları: 1924,1926,1936, 1948, 1968, 1994 baskıları: Akt; Niyazi Altunya 2006, Gazi Eğitim Enstitüsü, Gazi Orta Öğretmen Okulu ve Eğitim Enstitüsü (1926-1980), Gazi Üniversitesi Yayını No:3, Hasan Ali Yücel Uygulama ve Araştırma Merkezi Yayın Dizini 1, Ankara s.605.

Mimaroglu 2008, a.g.e., çşt. Sf; Akt: Şahin Mustafa, Duman Ruşen 2008/Bahar-Güz ÇTTAD,VII/16-17 *Cumhuriyetin Yapılanma Sürecinde Müzik Eğitimi*, s,264.

Okyay, *Eğitime Tutkun Bir Besteci, Faik Cansele' ne Armağan*, Onur Ödülü Altın Madalyası Sahipleri Dizi: 16, 2004, s. 36.

Osmanoğlu, Ayşe, *Babam Sultan Abdülhamid (Hatıralarım)*, Selçuk Yayınları, Ankara, 1984 s.28-29, 74.

Özalp, Nazmi, *Türk Musikisi Tarihi*, , Cilt I, 2000, s. 64, 76.

Özdemir, Murat, *Nitel Veri Analizi: Sosyal Bilimlerde Yöntembilim Sorunsalı Üzerine Bir Çalışma*, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 11(1) s. 330.

Özden, Toker, Marmara Üniv. Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Din Musikisi ABD; Miller, 1941.

Sağlam, Atilla, *“Türk Musiki/Müzik Devrimi”*, Alfa Aktüel yayınları, Bursa, 2009.

_____, Osmanlıda Musiki Devrimi, *Bibliotech Felsefe Dergisi*, İstanbul, 2011.

Sönmez, Turan, *Araştırma Teknikleri ve Seminer*, 2006 s.6.

Şahin Mustafa, Duman Ruşen 2008/Bahar-Güz; ÇTTAD,VII/16-17 Cumhuriyetin Yapılanma Sürecinde Müzik Eğitimi, s.262,263, 259-272.

Uçan, Ali, , *“Türk Müzik Eğitimi Tarihi: Tarihsel Süreç İçinde Türk Müzik Eğitimi Genel Bir Bakış”* Türkiye’de Müzik Kültürü, AKM Yayını: 401, Bilimsel Toplantılar Dizisi: 50, Ankara, 2011 s.422-428.

Uçan, Ali, *Müzik Eğitiminde Program Geliştirme/Değerlendirme Araştırmaları I*, s. 2, Ankara, Haziran/Temmuz 1982 Gazi Eğitim Enstitüsü, Gazi Orta Öğretmen Okulu ve Eğitim Enstitüsü, 1926-1980.

Uzunçarşılı, İsmail Hakkı 1977, *"Osmanlılar Zamanında Saraylarda Musıkî Hayatı"*, Türk Tarih Kurumu Basımevi. Ankara, s.32, 87, Akt; Akdeniz; *“Türk Musikisinde Enderun’un Yeri ve Önemi”*.

Üstün, Emre, T.C. Selçuk Üniversitesi EBE Güzel Sanatlar Eğitimi Müzik Eğitimi ABD Yüksek Lisans Tezi Konya, 2010, s.40.

Y. Akyüz – S. Uygun – O. Kafadar, *Anaokullarının İkinci Meşrutiyet Dönemindeki Gelişiminde Okul ve Çocuk Sağlığı* © 2005, *Eğitim Bilimleri ve Uygulama*, 4, (7), 147-172:

Yard.Doç. Büyüköztürk, Şener 2010 *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, Pegem Akademi, Ankara s.79.

Yaşar, Şefik, Anadolu Üniversitesi; Ünite 9, *Çağdaş Bilim Anlayışı*, s. 160.

Yayla, Fatih 2006 T.C. Pamukkale Üniversitesi SBE Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Müzik Eğitimi ABD Yüksek Lisans Tezi, Denizli, s.16.

Yazıcı, *Türk Medeniyeti Tarihi*, Ankara 2006, s.221.

Yazıcıoğlu, Erdoğan, *SPSS Uygulama Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, Detay Yayınevi, s.70, Ankara, 2011, s. 25, 26, 27, s. 25, 26, 27, 70, 71.

Yekta Bey, 2000:33; Özalp, 2000:66-71; Öztuna, 2006:217-218.

Yıldırım, Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Seçkin Yayınevi, Haziran, Ankara 2005 s.70-71.

Yiğit, Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi Sayı 29, 2010, s. 29-47, Akt; Tanrıkörür, 2003, s.22.

Elektronik Kaynaklar

www.egitim.aku.edu.tr/nitel1.ppt

www.egitim.aku.edu.tr/nitel1.ppt

https://www.google.com.tr/#hl=en&sugexp=les%3B&gs_rn=1&gs_ri=hp&tok=IABS7dBiVUzXFMnV7kacUw&cp=25&gs_id=2y&xhr=t&q=belge+taraman%C4%B1n+bilimsel&pf=p&tbo=d&sclient=psyab&oq=belge+taraman%C4%B1n+bilimsel+&gs_l=&pbx=1&bav=on.2,or.r_gc.r_pw.r_qf.&bvm=bv.1355534169,d.Yms&fp=ecbdd52f22bc6188&bpcl=40096503&biw=1024&bih=653

https://www.google.com.tr/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=3&cad=rja&ved=0CDsQFjAC&url=http%3A%2F%2Fwww.zeynepidil.com%2Fbelgeler%2Farastirma_teknikleri.ppt&ei=QozgUMDLJY_BtAb13YGQDQ&usg=AFQjC_NHKJCNQL-H57Yrtpcbh-pgXU_ts1g&sig2=I7o5Ipcnj0g3Pw-ObMjJFQ&bvm=bv.1355534169,d.Yms

https://www.google.com.tr/#hl=en&sugexp=les%3B&gs_rn=1&gs_ri=hp&tok=IABS7dBiVUzXFMnV7kacUw&cp=25&gs_id=2y&xhr=t&q=belge+taraman%C4%B1n+bilimsel&pf=p&tbo=d&sclient=psyab&oq=belge+taraman%C4%B1n+bilimsel+&gs_l=&pbx=1&bav=on.2,or.r_gc.r_pw.r_qf.&bvm=bv.1355534169,d.Yms&fp=ecbdd52f22bc6188&bpcl=40096503&biw=1024&bih=653

<https://www.google.com.tr/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&cad=rja&ved=0CD8QFjAB&url=http%3A%2F%2Fwww.egitim.aku.edu.tr%2Fnitel-2.ppt&ei=WlrgULacOYmZtQbooYDQAw&usg=AFQjCNHbXr8qMTKJdaX1ri6zWkaDRN6i6w&sig2=3LN74yc3yhSMvofSM-NiTw&bvm=bv.1355534169,d.Yms>

<https://www.google.com.tr/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&cad=rja&ved=0CD8QFjAB&url=http%3A%2F%2Fwww.egitim.aku.edu.tr%2Fnitel-2.ppt&ei=WlrgULacOYmZtQbooYDQAw&usg=AFQjCNHbXr8qMTKJdaX1ri6zWkaDRN6i6w&sig2=3LN74yc3yhSMvofSM-NiTw&bvm=bv.1355534169,d.Yms>

https://www.google.com.tr/#hl=en&sugexp=les%3B&gs_rn=1&gs_ri=hp&tok=IABS7dBiVUzXFMnV7kacUw&cp=25&gs_id=2y&xhr=t&q=belge+taraman%C4%B1n+bilimsel&pf=p&tbo=d&sclient=psyab&oq=belge+taraman%C4%B1n+bilimsel+&gs_l=&pbx=1&bav=on.2,or.r_gc.r_pw.r_qf.&bvm=bv.1355534169,d.Yms&fp=ecbdd52f22bc6188&bpcl=40096503&biw=1024&bih=653

<https://www.google.com.tr/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=3&cad=rja&ved=0CDsQFjAC&url=http%3A%2F%2Fwww.zeynepidil.com%2Fbelgeler%2Farasti>

[rma_teknikleri.ppt&ei=QozgUMDLJY_BtAb13YGQDQ&usg=AFQjCNHKJCNQLH57Yrt
pcbhpgXU_ts1g&sig2=I7o5Ipcnj0g3Pw-ObMjJFQ&bvm=bv.1355534169,d.Yms](#)

http://www.ebuline.com/pdfs/7Sayi/7_9.pdf